

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

PhDr. Bc. Radek Vokál

Mravnostní kriminalita a její prevence

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Lukáš Bohuslav, Ph.D.**

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 25.9.2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 215 536 znaků včetně mezer.

.....
diplomant PhDr. Bc. Radek Vokál

V Kamenném Přívoze dne 25. 9. 2021

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat Univerzitě Karlově, Právnické fakultě za možnost studia práva a právní vědy v kvalitě a s podporou odpovídající historickému odkazu Univerzity a fakulty. Chci dále poděkovat mým synům za trpělivost, s níž jsme odkládali naše hry a aktivity tak, abych mohl studovat a zpracovat tuto práci, a v neposlední řadě chci poděkovat JUDr. Lukášovi Bohuslavovi, Ph.D., za vedení, postřehy a cenné rady při zpracování této práce.

Obsah

ÚVOD	1
1. MRAVNOST, KRIMINALITA, MRAVNOSTNÍ KRIMINALITA A JEJÍ HISTORICKÉ KONSEKVENCE.....	4
1.1. Mravnost.....	4
1.2. Kriminalita.....	5
1.3. Mravnostní kriminalita	5
1.4. Mravnost a její ochrana v minulosti	7
2. MEZINÁR. PRÁVNÍ DOKUMENTY VZTAHUJÍCÍ SE K MRAVNOSTNÍ KRIMINALITĚ	11
2.1. Mezinárodní smlouvy týkající se mravnostní kriminality	12
2.1.1. Všeobecná deklarace lidských práv	12
2.1.2. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.....	13
2.1.3. Úmluva o právech dítěte	14
2.1.4. Opční protokol k úmluvě o právech dítěte proti prodeji dětí.....	14
2.1.5. Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu.....	15
2.1.6. Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s osobami, zejména ženami a dětmi, doplňující Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu	16
2.2. Dokumenty EU týkající se kriminality a její prevenci a odhalování.....	17
2.2.1. Smlouva o fungování Evropské unie	17
2.2.2. Úmluva o počítačové kriminalitě.....	18
2.2.3. Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí	19
2.2.4. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/92/EU.....	20
2.2.5. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU.....	21
3. TRESTNĚPRÁVNÍ ÚPRAVA MRAVNOSTNÍ KRIMINALITY V ČR	23
3.1. Trestné činy sexuální	23
3.1.1. Znásilnění.....	23
3.1.2. Sexuální nátlak.....	29
3.1.3. Pohlavní zneužití.....	32
3.1.4. Soulož mezi příbuznými	34

3.1.5.	Kuplířství	37
3.1.6.	Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí	42
3.1.7.	Šíření pornografie	44
3.1.8.	Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií	47
3.1.9.	Zneužití dítěte k výrobě pornografie	51
3.1.10.	Účast na pornografickém představení.....	52
3.1.11.	Navazování nedovolených kontaktů s dítětem.....	53
4.	OSTATNÍ TRESTNÉ ČINY SOUVISEJÍCÍ S MRAVNOSTNÍ KRIMINALITOU.....	54
5.	VLIV PANDEMIE COVID-19 NA DYNAMIKU MRAVNOSTNÍ KRIMINALITY.....	57
6.	VIKTIMOLOGIE, OBĚŤ A POŠKOZENÝ	59
6.1.	Viktimologie – obecná východiska	59
6.2.	Viktimnost	62
6.3.	Viktimizace.....	63
6.4.	Oběť trestné činnosti.....	65
7.	OBĚTI A PACHATELÉ MRAVNOSTNÍ KRIMINALITY A JEJICH TYPICKÉ ZNAKY	68
7.1.	Oběť a pachatel trestného činu znásilnění	68
7.2.	Oběť a pachatel trestného činu sexuální nátlak	71
7.3.	Oběť a pachatel trestného činu pohlavní zneužití.....	72
7.4.	Oběť a pachatel trestného činu soulož mezi příbuznými.....	74
7.5.	Oběť a pachatel trestného činu kuplířství.....	75
7.6.	Oběť mravnostní trestné činnosti – shrnutí	76
8.	PACHATEL MRAVNOSTNÍ KRIMINALITY	79
8.1.	Pachatel z hlediska trestního práva.....	79
8.2.	Vymezení pojmů podezřelý, obviněný, obžalovaný, odsouzený	80
8.3.	Pachatel z hlediska kriminologického	81
8.4.	Typologie pachatele mravnostní kriminality	84
9.	PREVENCE KRIMINALITY.....	86
9.1.	Prevence sociální	86
9.2.	Prevence situační	86

9.3.	Prevence viktimologická	88
9.4.	Dělení prevence kriminality podle typologie	89
9.5.	Ukotvení prevence kriminality v právním řádu České republiky.....	91
9.5.1.	Ústava ČR a Listina základních práv a svobod.....	91
9.5.2.	Zákonná úprava prevence kriminality.....	92
10.	METODY PREVENCE MRAVNOSTNÍ KRIMINALITY	100
10.1.	Konkrétní metody prevence kriminality ve vztahu k oběti	100
10.2.	Konkrétní metody prevence kriminality ve vztahu k pachateli	101
10.3.	Konkrétní metody prevence kriminality ve vztahu k sociálnímu prostředí.....	102
10.4.	Metody prevence kriminality ve vztahu k urbanistickému uspořádání sídel ...	103
11.	VYHODNOCENÍ A ROZBOR VYTYČENÝCH HYPOTÉZ.....	105
11.1.	Hypotéza A	105
11.2.	Hypotéza B	105
11.3.	Hypotéza C	106
11.4.	Hypotéza D	107
	ZÁVĚR.....	108

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Název diplomové práce, abstrakt a klíčová slova v českém jazyce

Název diplomové práce, abstrakt a klíčová slova v anglickém jazyce

Úvod

Z dlouholeté kriminalistické praxe autora vyplynula zkušenost, že málokterý druh trestné činnosti má tak silný dopad na oběť jako trestné činy mravnostní, zejména trestné činy mravnostní se sexuálním podtextem. U řady ostatních trestných činů většinou nejzávažnější dopady na oběť končí dokonáním činu. U mravnostní trestné činnosti, respektive u části těchto činů, naopak bolest, zlost, ponížení a psychické trauma přetrvávají, a vymizí-li kdy, tak za značný časový úsek, často až po odborné péči a pomoci. V případě pohlavního zneužívání či znásilnění není řídkým jevem, že si oběť následky nese po celý zbytek života. Pramalou náplastí na psychiku oběti je fakt, že mravnostní trestné činy mají vysokou míru objasněnosti, pachatelé jsou většinou dopadeni a odsouzeni. Více než kde jinde je proto podstatná prevence tohoto druhu trestné činnosti.

Tématem této práce je právě mravnostní kriminalita a její prevence. Práce je členěna do několika kapitol, kdy struktura je volena tak, aby mohlo být dosaženo níže vytyčených cílů a vyhodnocení definovaných hypotéz. Je využíváno vědeckých postupů teoretických, i postupů praktických, včetně rozborů typických projevů mravnostní kriminality.

Kapitola první se věnuje vysvětlení pojmů mravnost, kriminalita a mravnostní kriminalita. Pouze jasné vymezení pojmů, a to nejen v právních vědách, může vést k jejich pochopení a následnému vědeckému rozboru. Rovněž je v první kapitole věnována pozornost historii vnímání mravnosti a její ochrany, což je nezbytné pro pochopení současné právní úpravy a pro dosažení konsenzu ohledně toho, co je společensky tolerovatelné, a co nikoli.

Ve druhé kapitole byly shromážděny, popsány a vyhodnoceny podstatné právní dokumenty práva mezinárodního a unitárního, vztahující se k mravnostní kriminalitě, jejímu stíhání, ochraně obětí a prevenci.

Třetí kapitola se zaměřuje na současnou pozitivně právní úpravu mravnostní kriminality. V tomto směru nebylo vyhodnoceno jako účelné opisovat paragrafové znění zákona, ale spíše definovat skutkové podstaty trestných činů s upozorněním na zajímavé aspekty ze soudní praxe, provést kriminologický rozbor dynamiky těchto skutků a rozbor osobnosti jejich pachatelů.

Čtvrtá kapitola se zabývá trestnými činy, které nejsou formálně řazeny mezi trestné činy zařazené v hlavě III. trestního zákoníku, ale jedná se o trestné činy, jež z podstaty či způsobu provedení a s ohledem a preventivní působení můžeme k mravnostní kriminalitě přiřadit.

Pátá kapitola reaguje na aktuální epidemiologickou situaci ve vztahu k mravnostní kriminalitě a její prevenci.

V kapitole šesté jsou teoretické základy viktimologie a pojmu oběť a poškozený, neboť pouze pochopením těchto základních kriminalisticko-právních pojmů můžeme dospět k vytyčeným cílům této diplomové práce.

V kapitole následující je věnována pozornost typickým znakům obětí mravnostní kriminality, kdy se jedná o shrnutí teoretických poznatků v kombinaci s dlouholetými praktickými zkušenostmi autora.

Kapitola osmá se věnuje pachateli trestné činnosti obecně, a to jak z hlediska trestně-právního, tak hlediska kriminologického. Rovněž je zde podkapitola věnována pachatelům mravnostní kriminality, včetně pojednání o pachatelích narušených.

V kapitole deváté je zpracována problematika prevence kriminality – jednak základ teoretický, jednak praktická opatření, která je účelné z hlediska prevence kriminality realizovat.

V kapitole desáté se autor věnuje konkrétním opatřením preventivního charakteru ve vztahu k mravnostní kriminalitě.

V jedenácté kapitole je provedeno hodnocení vytyčených hypotéz a shrnutí zjištěných skutečností a dat v rámci zpracované práce.

V předkládané diplomové práci si autor klade za cíl definovat základní pojmy vztahující se k mravnostní kriminalitě, zpracovat historický exkurz do problematiky tak, aby bylo zřejmé, že tento jev není jevem novým, ale jevem s dlouhou historickou linkou, a dále popsat trestné činy, které se v České republice mezi mravnostní trestné činy řadí, včetně trestných činů, které s nimi mohou souviset.

K dalším dílčím cílům práce patří definování oběti a pachatele mravnostní kriminality, shromáždění a vyhodnocení statistických ukazatelů sledovaného jevu ve vztahu k jeho dynamice v průběhu času na území ČR a v neposlední řadě popis a vyhodnocení preventivních opatření vztahujících se k mravnostní kriminalitě a ověření níže definovaných hypotéz.

K dosažení uvedených cílů je v práci užito z hlediska vědecké metodologie zejména deskripce a explanace s podstatným využitím přehledů statistiky trestné činnosti od roku 2010 do roku 2020, tedy roků, kdy je účinný zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Při volbě statistických zdrojů bylo vycházeno z premisy, že statistické výkazy Policie ČR, na rozdíl například od statistiky soudní, odrážejí z hlediska kriminologického kriminalitu v ČR věrněji. Dané období je poměrně rozsáhlé, což umožňuje získat větší objem dat a lépe verifikovat závěry. Spodní linii sledovaného období tvoří počátek účinnosti trestního zákoníku, neboť by bylo zavádějící zahrnovat do výzkumu i období účinnosti zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, a to zejména z důvodu, že některé ze sledovaných trestných činů nebyly kodifikovány. Trestné činy by byly posuzovány podle rozličných ustanovení tehdy platného trestního zákona, což by získaná data mohlo zkreslit.

Ke statistickému vykazování je nezbytné uvést ještě následující poznámku. Data vykázaná ve statistických přehledech „objasněno dodatečně“, byla započítána ke kriminalitě roku předchozího, neboť v naprosté většině případů se k tomuto roku vztahovala. Kdyby nebyla provedena tato korekce, mohl by uživatel statistického přehledu nabýt dojmu, že v některých letech bylo objasněno více trestných činů, než se jich stalo.

Dále je nutno konstatovat k použitým datům statistického vykazování, že od roku 2010 do roku 2015 nebyly v dostupných zdrojích evidováni pachatelé – cizinci. To se odráží i v níže uvedených analytických rozborech.

Hypotézy diplomové práce:

- A) Pozitivní hmotně právní úprava v trestním právu ČR ve vztahu k mravnostním trestným činům je dostatečná, není potřeba jí v současné době měnit nebo doplňovat.
- B) Mravnostní kriminalita v ČR nevykazuje v průběhu času zjevný nárůst nebo pokles, její hladina, jakož i hladina objasněnosti jsou stabilizovány.
- C) Prevence mravnostní kriminality v ČR je na úrovni vyspělých států demokratického světa, i přes tuto skutečnost lze nalézt oblasti, kde by mohlo dojít k dílčímu zlepšení.
- D) ČR v současné době nepotřebuje zvláštní zákonnou úpravu prevence kriminality v samostatném právním předpise.

1. MRAVNOST, KRIMINALITA, MRAVNOSTNÍ KRIMINALITA A JEJÍ HISTORICKÉ KONSEKVENCE

1.1. Mravnost

Pro pochopení předmětných společenských a právních jevů je na počátku naprosto nezbytné definovat a popsat základní pojmy našeho zájmu. Pojmy *mravy* a *morálka* nejsou určující hranicí pro stanovení, co je v souladu s právem, či naopak protiprávní. I prostý překlad rčení *Non omne, quod licet, honestum est* navádí k výkladu, že to, co je nemravné, nedosahuje-li určité intenzity, je mimo okruh zájmu práva a právní vědy. Pomineme-li morální odsudek netolerovatelného chování, tedy zcela neformální sankci, nelze ovšem pominout fakt, že stupeň mravnosti dané společnosti se chtě nechtě zrcadlí v jejím pozitivním právu.

Mravnost, tedy mravy, lze definovat jako „chování, které lze posuzovat z hlediska dobra a zla, sociální normy a obyčeje, které umožňují standardní chování skupiny.“¹Tedy dle Hartla a Hartlové, je mravnost nezbytná k přežití konzistentní sociální skupiny. Kant rozlišuje obsahový aspekt jednání – mravnost, etičnost a shodu jednání se svědomím – morálnost.²

Morálnost, tedy morálka, není synonymem slova mravnost. Je pojmem širším, obsáhlejším a pojmem mravnost zastřešujícím. Lze ji definovat takto: „historicky a kulturně podmíněný soubor hodnotících soudů, zvyků, názorů, ideálů a pravidel, jimiž se lidé řídí ve svém jednání. Dodržování morálky je kontrolováno a hodnoceno zejména veřejností a podléhá sociálnímu tlaku. Dodržování morálky je hodnoceno i samotným člověkem, kdy její porušování podléhá vnitřní sankci ve formě studu, viny, nevole, rozmrzelosti.“³

Lze tedy shrnout, že jak mravnost, tak morálka jsou primárně pojmy filozofické, sociologické či psychologické, ale ač je právo, snad až na zmínku v § 2 odst. 3 občanského zákoníku, nedefinuje, zasahují do oblasti jeho vědeckého zkoumání i praktické aplikace. Někdy právo z těchto pojmů a jimi definovaných společenských norem vychází, někdy si jimi terminologicky a argumentačně vypomáhá a někdy v zájmu dosažení maximální přesnosti a objektivity, tyto oslyší. Otázkou je, zda takovýto postup je vždy ku prospěchu spravedlnosti.

¹HARTL, P., HARTLOVÁ, H., *Psychologický slovník*, Praha: Portál, 2000, s. 329.

²HARTL, P., HARTLOVÁ, H., *Psychologický slovník*, Praha: Portál, 2000, s. 329.

³CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Nakladatelství Portál, s. r. o., 2003, s. 15.

1.2. Kriminalita

Dalším z pojmů podstatných pro tuto práci je pojem kriminalita. Opět se jedná o pojem hraniční, nejasně zařaditelný do sféry jedné vědecké disciplíny. Pojem je primárně zkoumaný kriminologií – vědou o kriminalitě, tedy zločinnosti, o jejích pachatelích, obětech a o kontrole a předcházení trestné činnosti. Specializacemi kriminologie je dále kriminografie, tedy popis kriminálních jevů časově a místně souvisejících, a kriminální etologie, která zkoumá příčiny patologických jevů. Až spojením obou cest můžeme v kriminologickém výzkumu dosáhnout relevantních výsledků, tedy poznání a ovlivnění kriminality jako takové.

„Kriminalita je masovým, hromadným jevem, skládajícím se z mnoha prvků.“⁴ A jako k takové je nutno při jejím zkoumání přistupovat. Je nezbytné pochopit dynamiku kriminality, lokální a personální okolnosti a na základě jejich vyhodnocení definovat opatření k jejímu předcházení nebo ke zmírňování následků trestné činnosti.

Vyomezit kriminalitu lze vymezit i následovně: „kriminalita je pojímána jako souhrn takových forem chování, které trestní právo posuzuje jako trestné činy. Jinými slovy se zločinem myslí jen to, co upravuje trestní právo.“⁵ Můžeme ale pozorovat mnoho dalších sociálně patologických jevů, které nejsou a mnohdy ani z podstaty nemohou být v demokratické společnosti upraveny trestním právem, a to i přes skutečnost, že společnost jako takovou poškozují a destabilizují a jejich neřešení vede ve svém důsledku k nárůstu kriminality.

Je tedy možné shrnout, že kriminalita je sociálně patologickým jevem, který je primárně zkoumán kriminologickou vědou s přesahy do vědy právní a cílem jejího zkoumání je mimo jiné předcházet a zmírňovat dopady tohoto jevu na společnost a poškozené.

1.3. Mravnostní kriminalita

Mravnostní kriminalita je samostatným a specifickým druhem trestné činnosti. Jedná se nejen o pojem trestněprávní, ale i o pojem kriminalistický, mající význam nejen pro kriminalistickou taktiku, ale i pro statistické vykazování trestné činnosti s cílem nalézt způsoby jejího předcházení.

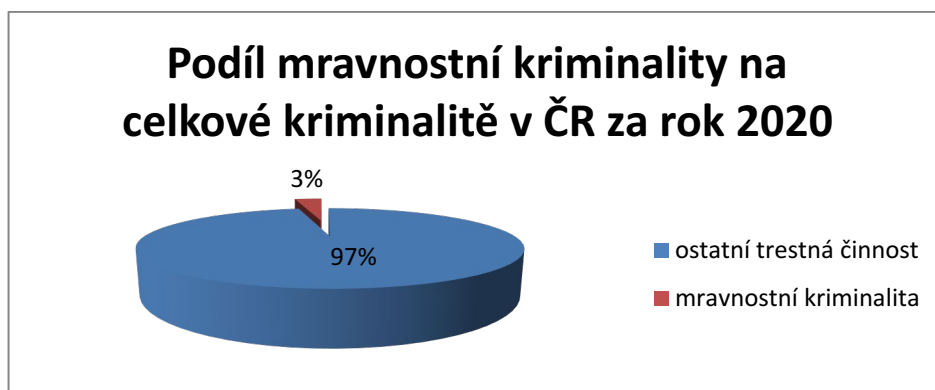
⁴ GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 4.vyd. Praha: WoltersKluwer ČR, a. s., 2014, s. 30.

⁵ KAISER, G. *Kriminologie. EinLehrbuch*. Heidelberg: C. F. Miller Verlag, 1996, s. 400.

Mravnostní kriminalitu je možné definovat jako „skupinu trestných činů, jejichž typickým obsahem je protiprávní zasahování do sféry svobodného rozhodování o pohlavním styku, mravního a tělesného vývoje. Na místo tohoto pojmu je také užíváno označení mravnostní trestná činnost nebo sexuální trestná činnost.“⁶ Jinou definici nabízí Gřivna, Scheinost, Zoubková a kol.: „za mravnostní kriminalitu můžeme označit veškerá sexuálně motivovaná jednání, která nejsou společensky akceptovatelná a tolerovatelná.“⁷

Mravnostní kriminalita není monolitický celek, má velmi rozmanité projevy, které jsou vtělené do skutkových podstat trestných činů popsaných níže, kdy se liší způsob provedení i intenzita jejich následků pro oběť. Společným znakem mravnostní kriminality je, jak už název predikuje, ohrožení, či narušení mravnosti jako normy chování v dané společnosti, spojené s více, či méně intenzivním zásahem do práv jednotlivce. Jedná se o společensky škodlivé trestné činy, kdy si oběť nese následky trestného činu ještě dlouho po jeho spáchání. V rámci mravnostní kriminality rozlišujeme dvě kategorie trestných činů, trestné činy sexuální a trestné činy spojené s prostitucí.⁸

Z kriminologického hlediska není podstatná skutečnost, že mravnostní kriminalita se podílí nepodstatnou měrou na kriminalitě celkové, blíže viz graf č. 1. Podstatné jsou její závažné dopady pro oběť, jak uvádíme níže.

Graf č. 1 Podíl mravnostní kriminality, na kriminalitě celkové⁹

⁶ CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Nakladatelství Portál, s. r. o., 2003, s. 15–16.

⁷ GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 4.vyd. Praha: WoltersKluwer ČR, a. s., 2014, s. 246.

⁸ GŘIVNA, T. SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 4.vyd. Praha: Wolterskluwer, a. s., 2014, s. 246–247.

⁹ Dostupné na: www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy.

1.4. Mravnost a její ochrana v minulosti

Bylo by krátkozraké domnívat se, že společenské jevy, včetně jevů patologických, lze zkoumat bez znalosti minulosti. Marcus Tullius Cicero již v 1. století před naším letopočtem definoval tezi *Historia magistra vitae*. Nelze tedy pominout historické aspekty vnímání mravnosti, její ochrany a trestání těch, kteří její hranice překročili. Pochopit minulost je nezbytné k pochopení současnosti.

Co je lidstvo lidstvem, nebo minimálně od dob, které jsme schopni zachytit prostřednictvím nám dostupných pramenů, existovaly limity chování, jež určovaly, které chování je ze strany společnosti tolerováno, a jejichž překročení bylo naopak trestáno. Skutečnost, že mezi chráněné zájmy historických společností patřil i zájem na ochraně mravnosti v oblasti sexuální, jednoznačně svědčí o tom, jak důležitou roli mravnost a sexualita v dějinách lidstva hrála.

Jedním z nejstarších dochovaných pramenů psaného práva je babylonský Chamurappiho zákoník, kde byl vydán 2 000let před naším letopočtem. Z dnešního pohledu norma krutá. Nicméně jasně definovala mantinely tolerovaného chování v daném místě a době. Z pohledu této práce stojí za pozornost ustanovení chránící věrnost manželského páru, respektive trestnost ženy za nevěru. „Jestliže byla žena přistižena při nevěře, měl manžel právo vhodit ji i milence do řeky, a to spoutané. Byla-li nevěra sporná, mohl muž přistoupit k božímu soudu, kdy vhodil nevěrný pár do řeky nespoutaný a přežil-li, byl beztrestný.“¹⁰Důvodem pro trest postihoval zejména ženy, nebyla pouze genderová nevyváženost tehdejší doby, ale i důvody ryze praktické. V době neexistence antikoncepce mohla žena přijít velmi snadno do jiného stavu a přivést na svět potomka, který nebyl legitimním potomkem jejího muže, ale který mohl nárokovat jmění manžela nevěrnice v případě jeho smrti, což bylo zcela nepředstavitelné a nepřijatelné. Tvrdé podmínky panovaly i za asyrské vlády. „Za nevěru čekalo ženu uříznutí nosu, milence čekala kastrace a případného kuplíře uříznutí uší.“¹¹

Evropská civilizace je založena na kultuře křesťansko-židovské. I základní kniha této kulturní a náboženské cesty, Bible, na nejednom místě zcela explicitně chrání mravnost, počestnost a sexuální zdrženlivost. Základní zákon tehdejší společnosti – Desatero, které přijal Mojžíš na poušti Sinajské při exodu vyvoleného národa z Egypta, jasně říká: nesesmilníš. Bible jde mnohem dál: „nepožádáš domu bližního svého, aniž požádáš manželky bližního svého, ani

¹⁰ LEWINSOHN, R. *Světové dějiny sexuality*. Praha: Naše vojsko, 1992, s. 21.

¹¹ LEWINSOHN, R. *Světové dějiny sexuality*. Praha: Naše vojsko, 1992, s. 21.

služebníka jeho, ani děvky jeho, ani vola jeho, ani osla jeho, ani cožkoli jest bližního tvého.“¹²Jde o explicitní vyjádření nutnosti monogamního vztahu muže a ženy. Chceme-li, najdeme v Bibli i trestněprávní sankce, byť ve formě dnes neakceptovatelné, jde o aplikaci na základě kolektivní viny, zpracované formou podobenství: „I řekl Hospodin, protože rozmnožen jest křik Sodomských a Gomorských a hřích jejich že obtížen jest náramně, sestoupím již a pohledím.“¹³„A Hospodin dštil na Sodomu a Gomuru sirou a ohněm od Hospodina s nebe.“¹⁴Skutečnost, že věrozvěsti před více než 2 000 lety považovali za podstatné vtělit ochranu věrnosti a mravnosti do základního stavebního kamene křesťanského náboženství, a síla a expresivnost hrozícího trestu opět vypovídají o tom, jaký význam ochraně těchto zájmů přičítali.

Dalším obdobím významným pro historii evropského prostoru je období Římská říše. Zde je situace s ochranou mravnosti ze strany veřejné moci poněkud komplikovaná. Římané striktně odlišovali deliktum privatum, tedy delikty poškozující zájmy jednotlivce, a deliktum publicum, tedy delikty ohrožující zájmy Říše Římské. „Když byly porušeny zájmy jednotlivce, bylo zpravidla jenom záležitostí poškozeného, jak si zjedná nápravu.“¹⁵Zde dávalo právo větší prostor pro uplatnění potestas, tedy nižší magistrátní pravomoci, kdy bylo možné v případě deliktů mravnostních požadovat náhradu případné škody. V možnosti patriapotestas zase bylo možné uplatnit trest otcem vůči osobám, které mu byly svěřeny do moci otcovské. V dané době měl otec nad syny a dcerami dokonce *potestatem vitae necisque*, právo nad životem a smrtí¹⁶. Ale otec nepůsobil pouze jako soudce a vykonavatel trestu, ale i jako žalobce v případě, chránil-li zájmy své rodiny. „Téměř veškerá iniciativa byla v rukou soukromníků-jednotlivých občanů, kteří nejen na trestný čin upozornili, ale také sami, na vlastní náklady vedli žalobu, a to včetně opatřování důkazů a vystupování před soudem. Je zřejmé, že tento úkol na sebe mohli brát pouze ti z římských občanů, kteří měli dostatek prostředků.“¹⁷

Co se týče deliktů stíhaných ve veřejném zájmu, neexistuje v římském právu jednotná kodifikace, ale pro potřebu této práce postačí, uvedeme-li, že tyto delikty byly většinou delikty proti majestátu, království, republice, či císařství v pozdějších dobách.

¹² Bible svatá, podle posledního vydání Kralického z roku 1613, Praha, 1904, s. 86.

¹³ Bible svatá, podle posledního vydání Kralického z roku 1613, Praha, 1904, s. 21.

¹⁴ Bible svatá, podle posledního vydání Kralického z roku 1613, Praha, 1904, s. 23.

¹⁵ KINCL, J., URFUS, V. *Římské právo*. Praha: Panorama, 1990, s. 145.

¹⁶ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 143.

¹⁷ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 317.

V dostupných pramenech jsme nenalezli zmínku o tom, že by byla ex officio trestána mravnostní kriminalita, respektive skutky, které by za tuto byly dnes označeny.

Po pádu Římské říše upadala i evropská právní věda. Ale i v tomto úpadku byla věnována pozornost ochraně mravnosti. Například zákoník kodifikovaný Pavlem Kristiánem Koldýnem v 16. století trestal velmi přísně bigamii: „Muž, maje živou manželku oddávanou a od té ujda, jinou by sobě pojal a s ní se oddal: bude-li tom shledán, s'at bude.“¹⁸ Zde je jasná spojitost i s dnes trestnou bigamií. Manželství chránilo i ustanovení Koldýnova zákoníku o únosech žen, přičemž proti dnešnímu významu slova je značně rozšířena skutková podstata: „znamenal jak násilné odvlčení ženy, tak její dobrovolný odchod a přirozeně rovněž manželskou nevěru.“¹⁹ Tedy postihoval i jednání dnes nejen netrestné, ale i společností dokonce široce tolerované.

Temnou kapitolou středověkého práva jsou tzv. čarodějnické procesy. Ač byly primárně motivovány fanatismem katolických inkvizitorů a touhou po majetku dotčených obětí, i zde můžeme nalézt podtext mravnostních deliktů. Často využívanou skutkovou podstatou byl intimní styk s ďáblem nebo jeho pomocníky. K těmto nesmyslným skutkům se údajně pachatelky, řidčeji i pachatelé, doznávali za použití mučení, jako například jedna žena v Toulouse roku 1275, která se doznala nejen ke koitu s ďáblem, ale i k tomu, že s ním počala a porodila syna s hlavou vlka a ocasem hada.²⁰

Ze služební instrukce četnictva z počátku 19. století zjišťujeme, že skutkové podstaty mravnostních trestných činů byly rozšířeny a precizovány za Rakousko-Uherska: „mezi vědomosti, jejichž četníkovi potřebí jest, patřilo povědomí o skutkových podstatách zločinů, mezi které patřilo i znásilnění a zprznění nedospělé osoby či bigamie, cizoložství, či zprznění pod příslibem manželství, ale i kuplířství jako živnost nebo prostituování ženy manželem.“²¹ V období novověku se ochraně mravnosti věnoval jak zákoník Marie Terezie (Constitutio criminalis Theresiana), tak Trestní zákon o zločinech a přestupcích z roku 1852, který byl následně v roce 1918 zákonem č. 11/1918 převzat do právního řádu právě vzniklé Československé republiky.

¹⁸ FRANCEK, J. *Zločin a trest v českých dějinách*. 3. rozš. vyd. Praha: Rybka Publishers, s. 218.

¹⁹ FRANCEK, J. *Zločin a trest v českých dějinách*. 3. rozš. vyd. Praha: Rybka Publishers, 2007, s. 228.

²⁰ LEWINSOHN, R. *Světové dějiny sexuality*. Praha: Naše vojsko, 1992, s. 92.

²¹ MACEK, P., UHLÍŘ, L., *Dějiny policie a četnictva I*. Praha: Themis, 1997, s. 73–74.

Za první republiky došlo k významnému rozvoji kriminalistiky jako forenzní vědy, dochází i k rozvoji kriminální statistiky a mravnostní kriminalita je jednou z takto evidovaných položek, což přetrvává dodnes.²²

Z nastíněného historického exkurzu plyne, že mravnost a postihování jejího narušování je kontinuálním zájmem společnosti, od samých počátků civilizace a jak shledáme níže, zůstává trvalým objektem zájmu veřejné moci a forenzních věd dodnes. Ani vzhledem k rozvolnění mravů není důvod předpokládat, že by tomu v budoucnu mělo být jinak. Naopak vývoj moderních technologií a IT bude pro kriminologii na poli mravnostní kriminality velkou výzvou.

²² MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II.*, Praha: Themis, 1999, s. 112.

2. MEZINÁRODNÍ PRÁVNÍ DOKUMENTY VZTAHUJÍCÍ SE KMRAVNOSTNÍ KRIMINALITĚ

Mravnostní kriminalita je sociálně právní problém překračující nejen hranice států, ale i hranice kontinentů. Světové společenství, až na zanedbatelné výjimky, má zájem na jejím potírání a objasňování. K tomuto účelu bylo přijato velké množství právních dokumentů, ať mezinárodních smluv, či dokumentů na úrovni Evropské unie.

Stran závaznosti těchto smluv pro Českou republiku je podstatné uvést, že významnou okolností jejich závaznosti pro Českou republiku byla změna Ústavy ČR tzv. euronovelou Ústavy z 18. října 2001 s účinností od 1. června 2002, která deklarovala, že Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva a ze členství v mezinárodních organizacích, čímž byl opuštěn do té doby aplikovaný dualistický systém práva ČR a práva mezinárodního.

„Mezinárodními smlouvami, které Česká republika uzavírá, uzavřela nebo do nich sukcedovala, se upravují zpravidla vztahy vnější suverenity České republiky, která přijatými závazky omezuje svrchovanost svých orgánů v oblasti svrchovanosti moci zákonodárné, výkonné a soudní.“²³

„Důsledkem přednosti mezinárodních smluv, které jsou součástí právního řádu ČR, před zákonem, je vázanost soudců jak zákonem, tak těmito mezinárodními smlouvami, přičemž soudce v případě zjištění rozporu zákona s mezinárodní smlouvou by měl užít mezinárodní smlouvy.“²⁴

Z uvedeného plyne, že přijatá a ratifikovaná mezinárodní smlouva má aplikační přednost před právem tuzemským. Česká republika je prostřednictvím těchto smluv zavázána také k aktivnímu postupu v boji proti mravnostní kriminalitě, jejímu předcházení a poskytování ochrany jejím obětem.

Nevýznamné není ani trestněprocesní hledisko u mezinárodních smluv, kdy například užití institutu odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu je možno, mimo jiné důvody, i v případě, zavazuje-li ke stíhání prověřovaného či vyšetřovaného skutku mezinárodní

²³ PAVLÍČEK, V. a kol. *Ústavní právo a státověda, II. díl*. Ústavní právo České republiky, 1. vyd. Praha: Leges, s. 345.

²⁴ KLÍMA, K. *Ústavní právo*. 4. rozš. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk s. r. o., s. 179.

smlouva: „je-li vedeno trestní řízení pro zločin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let, pro trestný čin pletichy v insolvenčním řízení podle § 226 trestního zákoníku, porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 1 písm. e) a odst. 2 až 4 trestního zákoníku, zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 trestního zákoníku, pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži podle § 257 trestního zákoníku, pletichy při veřejné dražbě podle § 258 trestního zákoníku, zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 trestního zákoníku, křivé obvinění podle § 345 odst. 3 až 5 trestního zákoníku, křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek podle § 346 odst. 3 až 5 trestního zákoníku, křivé tlumočení podle § 347 odst. 3 až 5 trestního zákoníku **nebo pro jiný úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva**, může být vydán příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, pokud lze důvodně předpokládat, že jím budou získány významné skutečnosti pro trestní řízení a nelze-li sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo bylo-li by jinak jeho dosažení podstatně ztíženo.“²⁵

Z celé řady lidsko-právních smluv mezinárodního práva byly níže vybrány pouze ty smlouvy a jejich pasáže, které lze vztáhnout k tématu práce.

2.1. Mezinárodní smlouvy týkající se mravnostní kriminality

2.1.1. Všeobecná deklarace lidských práv

Všeobecná deklarace lidských práv byla slavnostně přijata Valným shromážděním OSN v roce 1948, kdy ji přijala i tehdejší Československá republika. Všeobecná deklarace lidských práv je bezesporu základním stavebním kamenem lidskoprávní úpravy mezinárodního práva veřejného. Byla přijata celým tehdejším civilizovaným světem, zejména jako reakce na prožitě hrůzy 2. světové války.

Ve světle zpracovávaného tématu této práce je podstatný zejména článek 1: všichni lidé se rodí svobodní a sobě rovni co do důstojnosti a práv. Jsou nadáni rozumem a svědomím a mají spolu jednat v duchu bratrství; **článek 3:** každý má právo na život, svobodu a osobní

²⁵ Trestní řád, § 88 odst. 1.

bezpečnost;**článek 4:** nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví; všechny formy otroctví a obchodu s otroky jsou zakázány; **článek 7:** všichni jsou si před zákonem rovni a mají právo na stejnou ochranu zákona bez jakéhokoli rozlišování a **článek 16:** muži a ženy, jakmile dosáhnou plnoletosti, mají právo, bez jakéhokoli omezení z důvodů příslušnosti rasové, národnostní nebo náboženské, uzavřít sňatek a založit rodinu. Pokud jde o manželství, mají za jeho trvání i při jeho rozvázání stejná práva. Sňatky mohou být uzavřeny jen se svobodným a plným souhlasem nastávajících manželů.²⁶

Z dikce uvedených článků je zřejmé, že se jednalo o dokument na svoji dobu značně pokrokový, který v obecné rovině zaručuje základní práva osob. O jeho nadčasovosti a kvalitě svědčí fakt, že je dodnes platný.

2.1.2. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Pakt byl tehdejší Československou socialistickou republikou ratifikován a 23. března 1976 nabyl účinnosti. I po ratifikaci paktu byla jeho praktická vymahatelnost ze strany občanů tehdejšího totalitního státu značně omezená, ne-li nemožná.

Z hlediska mravnostní kriminality a její prevence stojí za pozornost **článek 3:** státy, smluvní strany Paktu, se zavazují zajistit stejná práva mužů a žen na požívání všech občanských a politických práv stanovených v tomto paktu; **článek 8:** nikdo nesmí být držen v otroctví; všechny formy otroctví a obchodu s otroky jsou zakázány, nikdo nesmí být držen v nevolnictví; **článek 23:** uznává se právo mužů a žen uzavřít v přiměřeném věku sňatek a založit rodinu, manželství nebude uzavřeno bez svobodného a plného souhlasu snoubenců. Státy, smluvní strany Paktu, podniknou vhodné kroky k tomu, aby zajistily stejná práva a povinnosti snoubenců při sňatku, v manželství a při rozvodu. Při rozvodu se rozhodne o nutné ochraně dětí.²⁷

Pakt precizuje a rozšiřuje Všeobecnou deklaraci lidských práv. Ve vztahu k mravnostní kriminalitě a její prevenci je jasně definována zásada rovnosti mužů a žen, zákaz držení osob v otroctví nebo podrobení nuceným pracím (v 90. letech 20. století běžná praxe organizovaných kriminálních skupin při provozování prostituce v tehdejším Československu,

²⁶ OSN. Všeobecná deklarace lidských práv.

²⁷ OSN. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.

resp. České republice) a v neposlední řadě svobodnou volbu mužů a žen ve věci výběru partnera a uzavření sňatku.

2.1.3. Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte je speciální lidsko-právní mezinárodní smlouvou, která rozšiřuje Všeobecnou deklaraci lidských práv, na niž i odkazuje ve svých úvodních ustanovení. Přijata byla v roce 1991. Pro potřebu této práce jsou podstatné následující články:

Článek 34:

státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují chránit dítě před všemi formami sexuálního vykořisťování a sexuálního zneužívání. K zabezpečení tohoto závazku státy zejména přijímají nezbytná vnitrostátní, dvoustranná a mnohostranná mezinárodní opatření k zabránění:

- a) svádění nebo donucování dětí k jakékoli nezákonné sexuální činnosti;
- b) využívání dětí k prostituci nebo k jiným nezákonným sexuálním praktikám za účelem finančního obohacování;
- c) využívání dětí v pornografii a při výrobě pornografických materiálů za účelem finančního obohacování,

Článek 35:

státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, přijímají všechna nezbytná vnitrostátní, dvoustranná a mnohostranná opatření k zabránění únosů dětí, prodávání dětí a obchodování s nimi za jakýmkoli účelem a v jakékoli podobě.²⁸

2.1.4. Opční protokol k úmluvě o právech dítěte proti prodeji dětí

V květnu 2000 byl v New Yorku přijat Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí. Cílem normy je řešení problematiky komerčního zneužívání dětí k sexuálním službám a dále problematiky mezinárodní spolupráce ve věcech trestních, jejichž obsahem je právě komerční sexuální zneužívání dětí.

²⁸ OSN. Úmluva o právech dítěte.

Další významnou povinností států přistupujících k opčnímu protokolu je povinnost trestnou činnost spojenou s jevy shora uvedenými stíhat a v neposlední řadě povinnost implementovat do svých trestních předpisů trestnost některých činů, jako například výrobu a jiné nakládání s dětskou pornografií.

Pro tuto práci jsou významné definice základních pojmů vztahujících se ke zkoumané problematice, které jsou v tomto právním dokumentu uvedeny. Jedná se zejména o pojmy:

- **prodej dětí:** tímto se rozumí jakýkoli úkon či transakce, při kterém kdokoli, jednotlivec nebo skupina, předá jinému dítě za úplatu či jiné protiplnění;
- **dětská prostituce:** tou se rozumí využívání dítěte k sexuálním aktivitám za úplatu či jakékoli jiné protiplnění;
- **dětská pornografie:** tou se rozumí jakékoli zobrazování dítěte libovolnými prostředky při skutečných nebo předstíraných zřejmých sexuálních aktivitách či jakékoli zobrazování pohlavních orgánů dítěte k primárně sexuálním účelům.²⁹

Tyto pojmy byly přežaty i do tuzemského práva a kriminologické vědy.

2.1.5. Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu

Cílem úmluvy OSN z roku 2000, která reaguje na globalizaci mezinárodního zločinu, je snaha o definici základních pojmů a snaha kodifikovat povinnost smluvních stran stíhat organizovanou trestnou činnost nadnárodního charakteru, jakož i povinnost mezinárodní spolupráce při odhalování a vyšetřování organizované trestní činnosti.

Úmluva dále upravuje možnosti mezinárodní spolupráce či mezinárodního vyšetřování. Podstatným faktorem je rovněž spolupráce při zjišťování a zajišťování výnosů trestné činnosti a sdílení informací o předmětné trestné činnosti.

Z hlediska prevence mravnostní kriminality jsou podstatné ustanovení **článku 24:** „každá smluvní strana přijme v rámci svých možností vhodná opatření k účinné ochraně svědků v trestním řízení, kteří podají svědectví v souvislosti s trestnými činy, na které se

²⁹ OSN. Opční protokol k úmluvě o právech dítěte proti prodeji dětí.

vztahuje tato Úmluva, a popřípadě i jejich rodinných příslušníků nebo jiných osob jim blízkých, před možnou odvetou nebo zavražďováním.“³⁰

Ochranou svědků se dle úmluvy rozumí zejména:

- stanovení postupů v oblasti fyzické ochrany chráněných osob, například jejich přemístění a případně zákaz nebo omezení zveřejnění informací o totožnosti a místě pobytu takovýchto osob, a to v rozsahu, který bude možný a nezbytný;
- zavedení pravidel důkazního řízení, která svědkovi umožní poskytnout svědectví způsobem, který zajišťuje jeho bezpečnost, například možnost podat svědectví prostřednictvím komunikačních technologií typu videa či jiných vhodných prostředků.

Nad rámec uvedeného je doporučeno signatářům Úmluvy uzavřít dohody umožňující přemístění ohroženého svědka do jiného státu. Obdobná opatření se vztahují i k ochraně obětí trestné činnosti.

2.1.6. Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s osobami, zejména ženami a dětmi, doplňující Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu

Protokol k Úmluvě OSN z roku 2000 upravuje postup mezinárodního společenství v problematice obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi. Jak již bylo uvedeno shora, tato problematika byla pro ČR palčivou zejména v 90. letech 20. století, dnes se jedná o oblast okrajovou a trestná činnost spojená s obchodováním s lidmi je ve vztahu k mravnostní kriminalitě řídkým jevem. Není ale vyloučeno, že Česká republika bude zemí tranzitní či zemí, kde budou legalizovány výnosy z takovéto trestné činnosti.

Protokol sám definuje povinnosti smluvních stran ve vztahu k mezinárodnímu obchodu s lidmi, zejména povinnosti prevence tohoto jevu a pomoc obětem této trestné činnosti, jakož i navrácení obětí do zemí původu. Protokol rovněž definuje povinnost smluvních stran kodifikovat trestnost obchodování s lidmi.

Z hlediska pojmosloví je podstatné, že je zde definován pojem obchodování s lidmi jako „najmutí, přeprava, předání, přechovávání nebo přijetí osob za účelem vykořisťování, a to prostřednictvím pohrůžky násilím nebo použití násilí či jiných forem donucení, prostřednictvím

³⁰ OSN. Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu.

únosu, podvodu, uvedení v omyl nebo zneužití moci či stavu zvláštní zranitelnosti nebo prostřednictvím poskytnutí nebo přijetí plateb či výhod s cílem získat souhlas osoby mající kontrolu nad jinou osobou. Vykořisťování zahrnuje přinejmenším zneužívání prostituce jiných, jiné formy sexuálního vykořisťování, nucenou práci nebo služby, otroctví nebo podobné praktiky jako je otroctví, nevolnictví nebo odnětí orgánů.“³¹

2.2. Dokumenty EU týkající se kriminality a její prevenci a odhalování

2.2.1. Smlouva o fungování Evropské unie

Smlouva o fungování Evropské unie je základním právním rámcem unitárního práva, upravující vztahy členských států mezi sebou, jakož i vztahy členských států k orgánům Evropské unie.

Z hlediska prevence a objasňování kriminality, a to nejen mravnostní, jsou zejména **ustanovení Hlavy V.**, tedy ustanovení o prostoru bezpečnosti a práva, kde jsou definovány základní teze fungování Evropského společenství ve věci vnitřní bezpečnosti a jejich principů, zejména spolupráce mezi policejními a justičními orgány a jinými příslušnými orgány, jakož i prostřednictvím vzájemného uznávání soudních rozhodnutí v trestních věcech, a je-li to nezbytné, prostřednictvím sbližování předpisů trestního práva.³²Jedním z podstatných ustanovení je **Hlava V., kapitola 4:** justiční spolupráce ve věcech trestních, kde jsou definovány principy vzájemné justiční spolupráce a vůdčí teze evropského trestního práva. Rovněž je zde ustanovení umožňující evropským institucím regulaci práva ve vztahu k vybraným trestným činům.

Evropský parlament a Rada mohou řádným legislativním postupem stanovit formou směrnic minimální pravidla týkající se vymezení trestných činů a sankcí v oblastech mimořádně závažné trestné činnosti s přeshraničním rozměrem z důvodu povahy nebo dopadu těchto trestných činů nebo kvůli zvláštní potřebě potírat je na společném základě. Jsou to tyto oblasti trestné činnosti: terorismus, **obchod s lidmi a sexuální vykořisťování žen a dětí**, nedovolený obchod s drogami, nedovolený obchod se zbraněmi, praní peněz, korupce, padělání

31 OSN. Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s osobami, zejména ženami a dětmi doplňující Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu.

³² EU. Smlouva o fungování EU.

platebních prostředků, trestná činnost v oblasti výpočetní techniky a organizovaná trestná činnost.³³

Kapitola 5 hlavy V. obsahuje ustanovení o policejní spolupráci mezi členskými státy Evropské unie a zřízení organizace evropské policejní spolupráce EUROPOL. Europol je, vedle Interpolu (organizace světové policejní spolupráce), významným analytickým a komunikačním prvkem činnosti policie při odhalování a vyšetřování trestné činnosti. V žádném případě se nejedná o složku výkonnou. „Europol je institucí pro spolupráci policejních orgánů členských států. Naopak není *evropskou federální policií* typu americké FBI.“³⁴

2.2.2. Úmluva o počítačové kriminalitě

Úmluva z roku 2001 reflektuje skutečnost, že trestná činnost se ve značné míře přesunula do virtuálního prostředí. Dokumentace a objasňování takovéto kriminality je možné pouze

s užitím moderních kriminalistických metod. Vyznačují se nemalou technickou náročností a z důvodu dislokace providerů internetového připojení, webových stránek, či dálkových úložišť dat mimo území státu, kde je trestá činnost páchána, i potřebou mezinárodní spolupráce.

Úmluva o počítačové kriminalitě zavazuje státy Evropské unie přijmout hmotně-právní i procesně-právní normy k zajištění efektivního odhalování a objasňování počítačové kriminality. Rovněž nastavuje limity soudní pravomoci a mezinárodní spolupráce v boji s počítačovou kriminalitou.

Z hlediska kriminality mravnostní je nezbytné uvést **článek 5**: Trestné činy související s dětskou pornografií, kdy podle odst. 1 každá smluvní strana přijme taková legislativní a jiná opatření, která budou nezbytná k tomu, aby podle jejích vnitrostátních právních předpisů bylo trestným činem, pokud se někdo úmyslně a neoprávněně dopustí následujícího jednání:

„(a) výroba dětské pornografie za účelem její distribuce prostřednictvím počítačového systému;

³³ EU. Smlouva o fungování EU.

³⁴ TOMÁŠEK, M., TÝČ, V. *Právo Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 347.

(b) nabízení nebo zpřístupňování dětské pornografie prostřednictvím počítačového systému;

(c) distribuce nebo přenos dětské pornografie prostřednictvím počítačového systému;

(d) opatrování dětské pornografie prostřednictvím počítačového systému pro sebe nebo pro jiného;

(e) uchovávání dětské pornografie v počítačovém systému nebo na médiu pro ukládání počítačových dat.

Pro účely výše uvedeného odstavce 1 *dětská pornografie* bude zahrnovat pornografický materiál, který vizuálně znázorňuje:

(a) nezletilou osobu, která se účastní sexuálně jednoznačného chování;

(b) osobu, jež se zdá být nezletilou, která se účastní sexuálně jednoznačného chování;

(c) realistické zobrazení představující nezletilou osobu, která se účastní sexuálně jednoznačného chování.³⁵

Úmluva dává dispozitivní pravomoc členským státům stanovit věkovou hranici vztahující se k pojmu nezletilý, ale ne méně než na 16 let věku osoby za nezletilou osobu označenou.

2.2.3. Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí

Istanbulská úmluva byla přijata v roce 2011. Smyslem a cíli úmluvy jsou zejména ochrana žen před domácím násilím, stíhání domácího násilí a preventivní působení v této oblasti včetně zajištění ochrany těchto žen a jejich reviktimizace, tedy odstranění následků spáchaného činu a návrat do normálního života.

³⁵RADA EVROPY. Úmluva o počítačové kriminalitě.

Dalším cílem je odstranění všech forem diskriminace mužů a žen a dosažení genderové rovnosti. Rovněž tato úmluva upravuje mezinárodní spolupráci v dané oblasti a podporu pomáhajících organizací ve vztahu k domácímu násilí páchanému na ženách.

Úmluva od signatářů požaduje aplikovat do právní teorie a praxe základní pilíře zajišťující prevenci a stíhání násilí páchaného na ženách. Jedná se zejména o prevenci, ochranu, stíhání a integrovanou politiku.

Z hlediska práva trestního je asi nejpodstatnějším důsledkem Istanbulske úmluvy povinnost států, které k této přistoupili, legislativně definovat domácí násilí jako trestný čin a jako takový jej účinně stíhat.

Úmluva stanoví mechanismus monitorování, jenž umožňuje hodnotit, zda jsou její ustanovení náležitě uváděna do praxe. Tento mechanismus spočívá na dvou pilířích: jedním je Skupina expertů proti násilí vůči ženám a domácímu násilí (Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence – GREVIO), nezávislý odborný orgán,

a Výbor smluvních států (Committee of the Parties), politický orgán složený z oficiálních zástupců států přistoupivších k úmluvě. Jejich nálezy a doporučení napomohou k tomu, aby státy postupovaly v souladu s úmluvou, a zajistí její dlouhodobou účinnost.³⁶

Může se jevit, že tato úmluva nemá žádný vztah k problematice mravnostní kriminality, ale opak je pravdou. Je nutné si uvědomit, že domácí násilí je často (ne vždy) spojeno s násilím sexuálním, či jinými skutky, které za mravnostní považujeme.

2.2.4. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/92/EU

Směrnice ze dne 13. prosince 2011 o **boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii**. Nahradila původní rámcové rozhodnutí Rady č. 2004/68/SVV. Směrnice stanovila minimální pravidla týkající se vymezení trestných činů a sankcí v oblasti pohlavního zneužívání a pohlavního vykořisťování dětí, dětské pornografie a navazování kontaktu s dětmi k sexuálním účelům a učinila závazným zavést ustanovení

³⁶RADA EVROPY. Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí – Istanbulská úmluva.

právního řádu, která by umožnila těmto trestným činům lépe předcházet a chránit jejich oběti, mimo jiné kodifikovat trestné činy pohlavního zneužívání, pohlavního vykořisťování, dětské pornografie, navazování kontaktu s dětmi k sexuálními účelům.

Mimo hmotně-právní úpravy zavazuje smluvní strany přijmout i úpravu trestněprocesní, upravující mimo jiné vyšetřování a stíhání takovéto trestné činnosti a ochranu dětských obětí.

Pro tuto práci je nosný zejména článek 23 (prevence – viz níže), dále článek 24 upravující intervenční preventivní programy, jakož i článek 25, který zavazuje provést opatření proti internetovým stránkám obsahujícím nebo šířícím dětskou pornografií.

Článek 23:

„1. Členské státy přijmou vhodná odrazující opatření, například ve formě vzdělávání nebo odborné přípravy, zaměřená na snížení poptávky, která podporuje všechny formy pohlavního vykořisťování dětí.

2. Členské státy, případně ve spolupráci s příslušnými organizacemi občanské společnosti a dalšími zúčastněnými subjekty, přijmou vhodná opatření, která využívají rovněž Internet, jako jsou informační a osvětové kampaně, výzkumné a vzdělávací programy, zaměřená na zvyšování informovanosti a snižování rizika, že se děti stanou oběťmi pohlavního zneužívání a pohlavního vykořisťování.

3. Členské státy podpoří pravidelnou odbornou přípravu státních zaměstnanců, včetně policistů v přímém výkonu služby, u nichž lze předpokládat, že se dostanou do kontaktu s dětmi, které se staly oběťmi pohlavního zneužívání nebo pohlavního vykořisťování, jejímž cílem je umožnit těmto pracovníkům rozpoznávat dětské oběti a potenciální dětské oběti pohlavního zneužívání nebo pohlavního vykořisťování a umět s nimi jednat.“³⁷

2.2.5. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU

Směrnice EP a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV, upravuje – jak už název napovídá – postup členských států ve věci obětí trestných činů. Definuje postupy orgánů činných v trestním řízení a práva obětí při

³⁷EU. Směrnice Evropského parlamentu a rady 2011/92/EU.

vyšetřování trestné činnosti, upravuje podmínky jejich ochrany, podmínky adhezního řízení, mediace, s přihlédnutím k institutům restorativní justice, a v neposlední řadě upravuje postup v případě, že oběť trestné činnosti pochází z jiného členského státu Evropské unie.

Zajímavostí a v tuzemské právní praxi ne příliš často aplikovaným postupem je postup při úhradě nákladů, které oběti trestné činnosti vznikly v souvislosti s ochranou svých oprávněných zájmů a práv, respektive s účastí na trestním řízení.

Směrnice rovněž upravuje potřebu prevence, zejména školením odpovědných pracovníků, přeshraniční vzdělávání, a dále spolupráci a koordinaci postupů – projektů k zajištění aplikaci směrnice.

3. TRESTNĚPRÁVNÍ ÚPRAVA MRAVNOSTNÍ KRIMINALITY V ČR

Jedním z cílů této práce je posouzení, zda současná hmotněprávní úprava trestního práva v oblasti mravnostní kriminality v České republice je dostatečná, či nikoliv. Abychom mohli tohoto cíle dosáhnout a ověřit, či vyvrátit vytyčenou hypotézu, je nutno nejprve popsat a analyzovat současný stav.

Jak jsme uvedli shora, mravnostní kriminalitu lze dělit na kriminalitu sexuální a mravnostní kriminalitu spojenou s prostitucí. Oba tyto segmenty jsme v práci zpracovali a hodnotili. Dále existují trestné činy, které s kriminalitou mravnostní bezprostředně souvisí a je zjevné, že má-li být zkoumání daného jevu komplexní, není možné je taktéž do předmětu zkoumání nezahrnout.

Objektivní právo trestní v ČR je za respektování mezinárodních smluv a ústavního pořádku kodifikováno v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, který byl přijat dne 8. ledna 2009 s účinností od 1. ledna 2010. Úprava mravnostní kriminality je obsažena v hlavě III.: Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Zde je obsažena jak právní úprava trestních činů sexuálních, tak trestných činů spojených s prostitucí.

Trestné činy související s trestnými činy mravnostními jsou pak upraveny v rozličných hlavách trestního zákoníku, kdy se jedná zejména o hlavu I.: Trestné činy proti životu a zdraví, zejména díl 3., dále o hlavu II.: Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství, hlavu IV.: Trestné činy proti rodině a dětem a hlavu X.: Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných, zejména díl 6. a díl 7.

3.1. Trestné činy sexuální

3.1.1. Znásilnění

Trestný čin znásilnění je nejčastěji páchaný mravnostní trestný čin v ČR. Objektem tohoto trestného činu je právo lidské bytosti, tedy žen i mužů, svobodně rozhodovat o svém sexuálním životě. Předmětem je pak lidská bytost, bez ohledu na věk či pohlaví. Předmětem může být i „hermafrodit (oboupohlavní bytost, androgyn, u kterého se vyskytují současně

mužské i ženské pohlavní orgány – varlata a vaječníky – vnitřní i vnější genitálie bývají obvykle smíšené).“³⁸

Z hlediska hmotného práva není podstatné vzájemné postavení osoby pachatele a poškozeného. Můžou být manželé, druh či družka, popřípadě pár žijící v registrovaném partnerství. Tyto okolnosti mohou mít vliv toliko na souhlas poškozeného s trestním stíháním, kdy podle § 163 odst. 1 trestního řádu lze zahájit a v již zahájeném trestním stíhání pokračovat pouze se souhlasem poškozeného. Udělený souhlas může vzít poškozený kdykoliv zpět, a to až do doby, než se odvolací soud odebere k závěrečné poradě.

Čin je dokonán v okamžiku, kdy osoba jiného násilím nebo pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku nebo když ke stejnému účelu využije něčí bezbrannosti.

Skutek je *spáchán násilím*, pokud pachatel k překonání odporu poškozeného použije fyzickou sílu, popřípadě uvede-li pachatel oběť do stavu bezbrannosti lstí nebo obdobným způsobem. Za takovýto způsob je možné považovat zejména podání opiátů, alkoholu či uspávacích léků a následné zneužití takového stavu k uspokojení sexuálního pudu.

Stav bezbrannosti není jen záležitostí fyzických limitů osoby při vnímání situace a svém rozhodování o ní, ale i záležitostí limitů psychických. Nelze pominout postavení poškozených trpících nějakou formou mentální retardace či nedostatkem věku, v důsledku čehož nejsou schopni rozpoznat důsledky svého jednání a ani toto jednání plně ovládat., Tak tomu obvykle bývá například u osob trpících duševní chorobou, pro niž nechápou význam pachatelova jednání, anebo u dětí či osob mentálně zaostalých, které nemají dostatečné znalosti a zkušenosti, aby byly schopny posoudit význam odporu proti vynucovanému pohlavnímu styku.“³⁹O stav bezbrannosti se ve vztahu k trestnému činu znásilnění nejedná, v případě, kdy rozespálá žena pokládá pachatele, který vnikl do bytu, za svého manžela a ten využije jejího omylu, nejedná se o zneužití bezbrannosti, nýbrž jde o trestný čin podle § 181 odst. 1 písm. b) resp. o jeho pokus (srov. č. 36/1979 Sb. rozh. tr.)“⁴⁰

³⁸ŠÁMAL, P., a kol., *Trestní zákoník*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 1834.

³⁹ŠÁMAL, P., a kol., *Trestní zákoník*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 1835.

³⁹JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017, s. 597

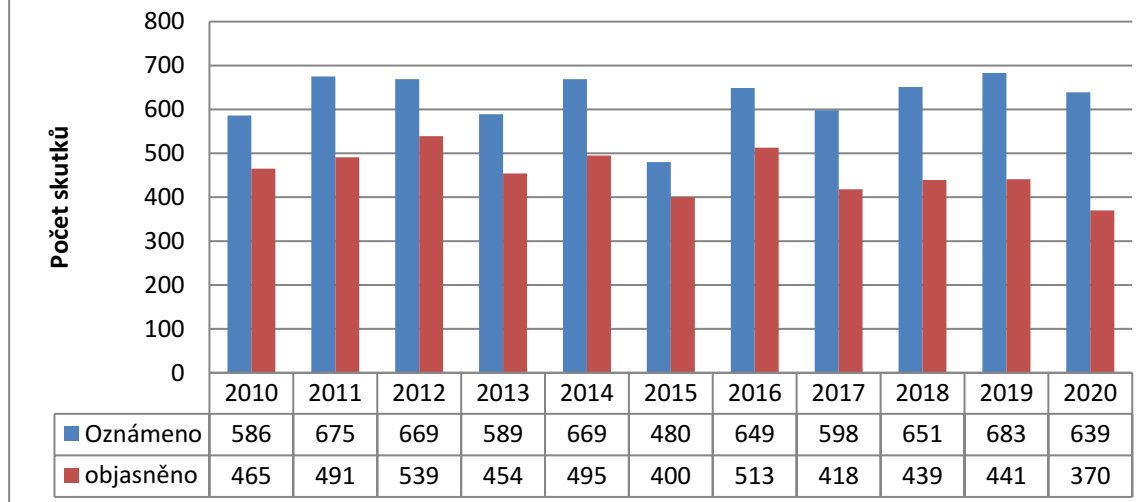
Pohrůžkou násilím, nebo jiné těžké újmy je myšlena hrozba fyzickým násilím nebo újmu, která by sama o sobě poškozovala oběť natolik, že se poddá pachateli. Příkladem pohrůžky těžké újmy může být například situace, kdy pachatel vyhrožuje poškozenému usmrcením osoby blízké v případě, nebude-li pachateli po vůli při uspokojování jeho přání. Trestný čin znásilnění má v takovémto případě postavení speciality vůči trestnému činu vydírání podle § 175 trestního zákona a souběh těchto činů, myšleno souběh jednočinný, je vyloučen.

Pohlavním stykem je jakýkoli způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby, ať stejného či odlišného pohlaví. Jde o široký pojem, který zahrnuje jednání vyvolaná pohlavním pudem, jejichž podstatou je fyzický kontakt s druhou osobou, tj. dotyk, který směřuje k ukojení sexuálního nutkání. Zahrnuje širokou škálu činností jako například soulož (coitus) a jiné pohlavní styky provedené způsobem srovnatelným se souloží, tj. zejména orální pohlavní styk (felaci či cunilinctus), anální pohlavní styk (coitus analis), zasouvání prstů nebo jiných předmětů do ženského pohlavního ústrojí, zejména pokud napodobují pohyby pohlavního údu ve vagíně ženy, event. jiné způsoby srovnatelného použití předmětů sloužících jako náhražky mužských či ženských pohlavních orgánů. Pohlavním stykem je též vsunování pohlavního údu muže mezi prsa ženy (coitus inter femora), osahávání genitálií ženy nebo muže, prsou ženy, sání prsních bradavek (sactustupratio), tzv. erotické masáže, které provádí pachatel druhé osobě nebo ona jemu apod.⁴¹

Kvalifikovaná skutková podstata trestného činu znásilnění je naplněna, spáchá-li pachatel čin se zbraní, souloží nebo pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží na dítěti, popřípadě na dítěti mladším patnácti let, spáchá-li takovýto skutek v místě výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody, ochranného léčení či ochranné výchovy. Mezi další okolnosti opravňující užití vyšší trestní sazby navázané na kvalifikovanou podstatu trestného činu znásilnění patří způsobení těžké újmy na zdraví nebo smrti poškozeného.

⁴¹ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 1834.

Vývoj nápadu a objasněnosti TČ znásilnění v České republice 2010-2020

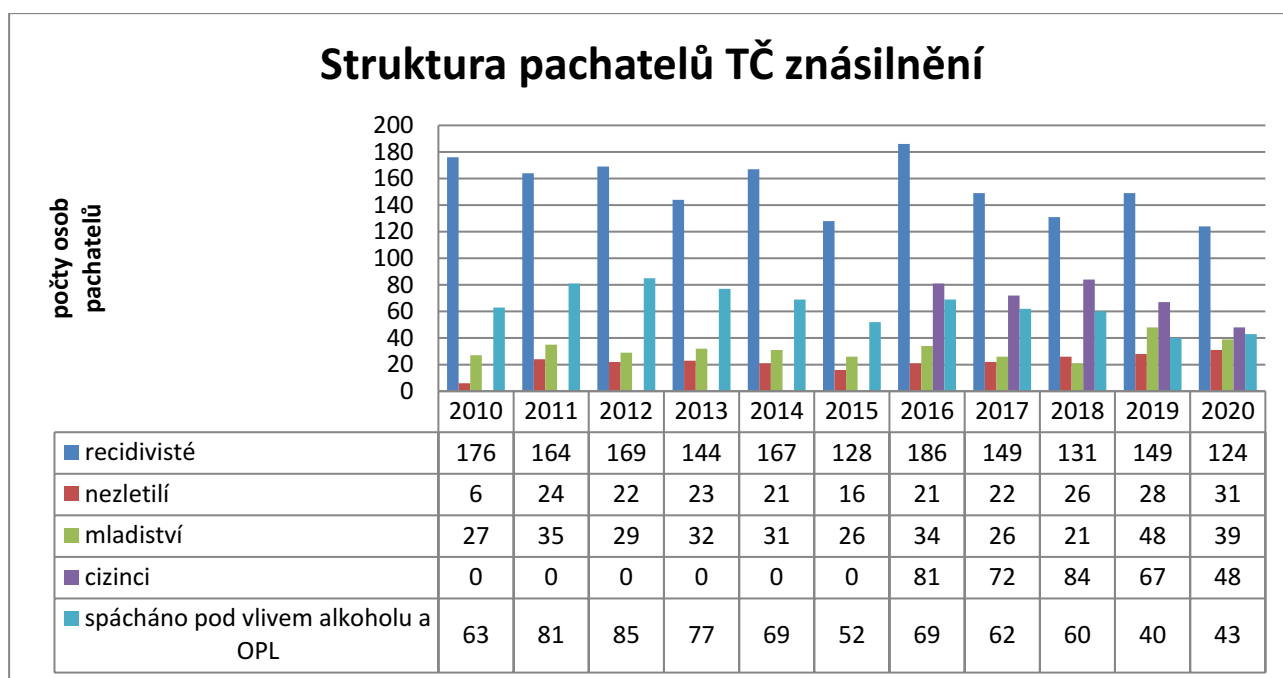

Graf 2 Nápad a objasněnost trestného činu znásilnění v letech 2010–2020⁴²

Z grafu 2 je zřejmé, že po dobu účinnosti nového trestního zákoníku nedošlo k významnějším výkyvům v nápadu trestného činu znásilnění. Mezi nejnižší hodnotou (586 nahlášených skutků) a hodnotou nejvyšší (683) je v poměrně široce vytyčeném časovém rozmezí pouze 97 skutků. Průměrně bylo za sledované období, tedy za 11 let, oznámeno ročně 626 trestných činů znásilnění. Objasněnost za sledované období – nahlíženo prizmatem statistiky Policie ČR, nikoli statistiky pravomocných soudních rozhodnutí, činí 72,5 procentních bodů. Tato okolnost je ovlivněna zejména dvěma faktory:

- 1) trestnému činu znásilnění je na základě jeho vysoké společenské škodlivosti a názorům veřejnosti věnována značná pozornost a prostředky pro jeho objasňování,
- 2) oběť ve značném počtu případů pachatele osobně zná.

⁴² Dostupné na: www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy

Graf 3 Struktura pachatelů znásilnění⁴³

Jak již jsme uvedli, v případě trestného činu znásilnění bývá obvyklý nějaký vztah mezi obětí a pachatelem ještě v době, než ke spáchání skutku dojde. Z hlediska prevence mravnostní trestné činnosti je nezbytné podrobně analyzovat i osoby pachatelů této trestné činnosti (viz graf 3).

Z dostupných statistik lze vyčíst několik skutečností hovořících o osobě pachatele. Primárně lze konstatovat, že k sexuálnímu násilí sahají velmi často osoby soudně trestané, tedy recidivisté. Důvodů, proč tomu tak je, může být více. Jedná se o osoby sociálně narušené, bez pevného hodnotového ukotvení, neznající nebo nerespektující hranice dané morálními či právními normami dané společností. Dalším z faktorů, které vysvětlují zvýšený podíl recidivistů jako pachatelů je fakt, že již mají zkušenost s pobytem ve výkonu trestu a tento na ně mnohdy nemá takový odstrašující účinek jako na běžnou společnost. Občas je tomu i tak, že trestané osoby neumí žít mimo zdi věznice, neorientují se v normálním životě a návrat do výkonu trestu, do prostředí známého, kde jsou saturovány jejich základní potřeby je pro tyto osoby osvobozením, tak proč k tomuto nevyužít sexuálního trestného činu.

⁴³ Dostupné na: www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy.

Další podstatnou okolností u trestného činu znásilnění je fakt, že značný počet skutků je páchan pod vlivem omamných a psychotropních látek nebo alkoholu – alkohol převažuje, a to v dlouhodobých statistikách. Souvisí to s odpadnutím zábran po požití alkoholu na straně jedné a určitým afrodiziakálním účinkem této látky na straně druhé, kdy alkohol může fungovat jako „sexuální budič“. V 50. letech se k tomu vyjádřil jeden z prominentních vězeňských lékařů té doby – podle něho za spáchání znásilnění nemohla žádná psychiatrická abnormalita. Znásilnění by se podle něj mělo vykládat jako „zřetězení událostí“, jako je „povzbudivá a stimulující společnost z předchozí části večera, opuštěná cesta a/nebo tma, příležitost a alkohol, často hodně alkoholu“.⁴⁴

Znepokojivým faktorem v počtech pachatelů trestného činu znásilnění je podíl nezletilých a mladistvých osob. Nelze se spokojit s konstatováním, že tento jev je způsoben nevyhovujícími výchovnými podmínkami, popřípadě zneužíváním a týráním v nukleární rodině pachatele. Tuto teorii popisuje například Lewis Doshay a George Henry v publikaci *Mladý sexuální delikvent a jeho pozdější sexuální život* z roku 1969. Je třeba konstatovat, že tato neblahá bilance je multifaktoriálního původu, kdy nedostatky ve výchově, popřípadě násilí vůči dětem a dospívajícím, budou jen jedním z iniciačních faktorů. Za podstatný faktor považujeme snadnou dostupnost pornografických obsahů v rámci sítě internet, kde je žena zobrazována jako laciný sexuální objekt, nedostatečnou sexuální výchovu ve školách a v neposlední řadě nedostatečnou saturaci dětí a mládeže ve volném čase.

Ve statistickém přehledu můžeme vnímat veliký podíl cizích státních příslušníků na této trestné činnosti.⁴⁵ Důvodem není migrační krize, ke které došlo v roce 2015 a která postihla Evropskou unii zejména v důsledku války v Sýrii (jak uváděly některé z konspiračních teorií), ale spíše fakt, že cizí státní příslušníci pobývající na území ČR zde pracují převážně na nekvalifikovaných pozicích, ve většině případů zde žijí bez partnerek, které zanechávají v zemích původu, což je spojeno se značnou mírou neuspokojení sexuálního pudu. Toto tvrzení dokládáme zejména faktem, že v roce 2015 požádalo v ČR o azyl pouze 1525 osob, z nichž značnou část tvořili státní příslušníci Ukrajiny (694) a Syřanů bylo pouze 134, což není statisticky významná hodnota ve vztahu ke zkoumanému jevu.⁴⁶

⁴⁴ BOURKE, J. *Znásilnění: dějiny od roku 1860 do současnosti*. Praha: Mladá fronta, 2010, s. 130–131.

⁴⁵ Statistická poznámka: v letech, kde je uvedena 0, nebyl údaj MV zveřejněn či evidován.

⁴⁶ Dostupné na:

file:///C:/Users/ING~1.PAV/AppData/Local/Temp/CS_stat_prosinec_2015_2.pdf, dne 20.2.2021.

3.1.2. Sexuální nátlak

Při kodifikaci nového trestního zákoníku byl do něj včleněn i trestný čin sexuálního nátlaku, který opět postihuje jednu z forem sexuálních útoků. V právní úpravě zákona č. 140/1964 Sb., trestní zákon, bylo toto jednání kvalifikováno jako trestný čin vydírání podle § 235, kterého se dopustil ten, kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl.

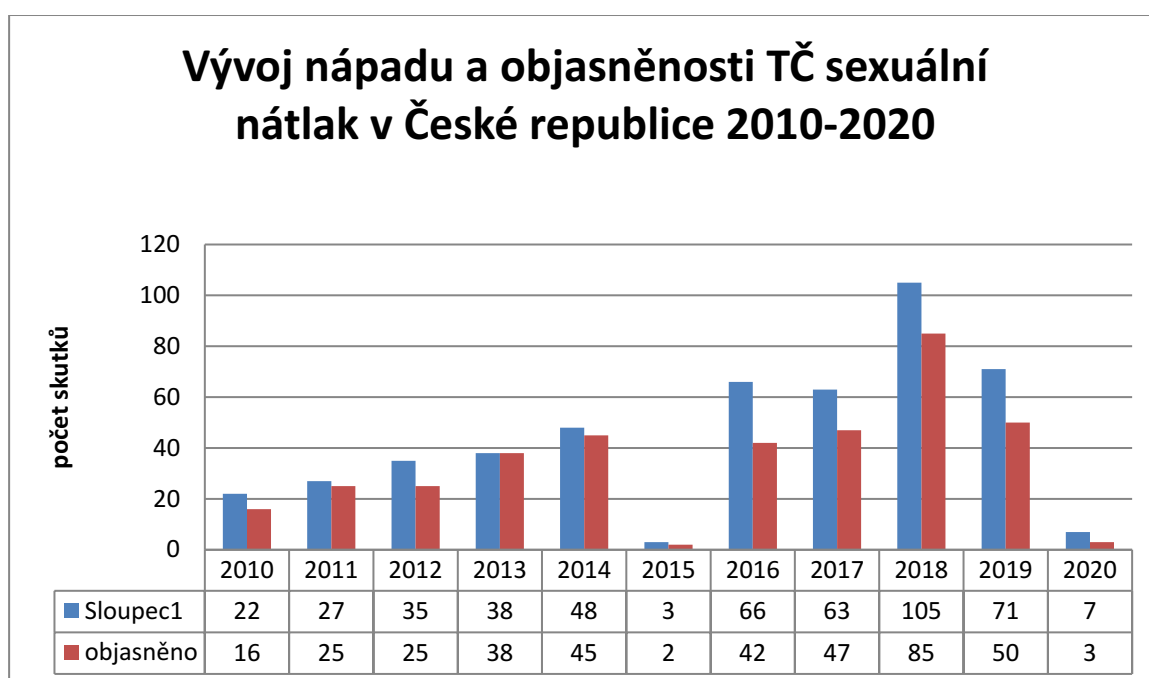
Objekt tohoto trestného činu je totožný s objektem trestného činu znásilnění, tedy právo jedince rozhodovat svobodně o svém sexuálním životě a jeho lidská důstojnost. Předmětem útoku může být opět kdokoli, muž, žena či osoba mladší 15 let.

Trestný čin sexuální nátlak má v podstatě tři skutkové podstaty: První je vymezena v odstavci 1, v němž je za trestný čin označeno jednání, kdy pachatel násilím nebo pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí jiného k pohlavnímu sebeukájení, obnažování nebo k jinému srovnatelnému chování. Druhá skutková podstata je uvedena rovněž v odstavci 1, alinea první, a postihuje toho, kdo k takovému chování přiměje jiného, zneužívaje jeho bezbrannosti. Třetí skutková podstata je obsažena v odstavci 2 a sankcionuje pachatele, který zneužívaje závislosti jiného nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu, přiměje jiného k pohlavnímu styku, k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování.⁴⁷

Ve vztahu k pohrůžce jiné těžké újmy a výkladu tohoto pojmu je zajímavé rozhodnutí R 10/1979Sb. rozh. tr., které obsahuje i praktický příklad: Za pohrůžku jiné těžké újmy nutno považovat takové jednání pachatele, které může vést k újmě například na cti, dobré pověsti, v rodinném životě za situace, kdy se újma jako těžká jeví objektivně a kdy napadený ji také jako těžkou újmu pocítuje. Musí přitom jít o jednání neoprávněné. O takovou pohrůžku se jednalo, když obviněný hrozil poškozené lékařce, že ji oznámí policii pro nedovolené přerušování těhotenství, kdy v případě splnění hrozby by poškozené hrozilo trestní stíhání, a proto taková hrozba byla i z objektivního hlediska „jinou těžkou újmou“, neboť poškozené lékařce hrozilo společenské i profesionální poškození. I v případě, že byl obviněný přesvědčen o správnosti a důvodnosti oznámení policii tvrzeného jednání poškozené, nemůže být toto jednání prostředkem k tomu, aby na poškozené vynucoval pohlavní sebeukájení, obnažování nebo jiné srovnatelné chování.

⁴⁷ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 1849.

Kvalifikované skutkové podstaty trestného činu sexuální nátlak jsou obdobné jako u trestného činu znásilnění, tedy dopustí-li se pachatel činu se zbraní, na dítěti, popřípadě na dítěti mladším patnácti let, spáchá-li takovýto skutek v místě výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody, ochranného léčení či ochranné výchovy. Mezi další okolnosti opravňující užití vyšší trestní sazby navázané na kvalifikovanou podstatu trestného činu znásilnění patří způsobení těžké újmy na zdraví nebo smrti poškozeného.

Graf 4 Nápad a objasněnost trestného činu sexuální nátlak v letech 2010–2020⁴⁸

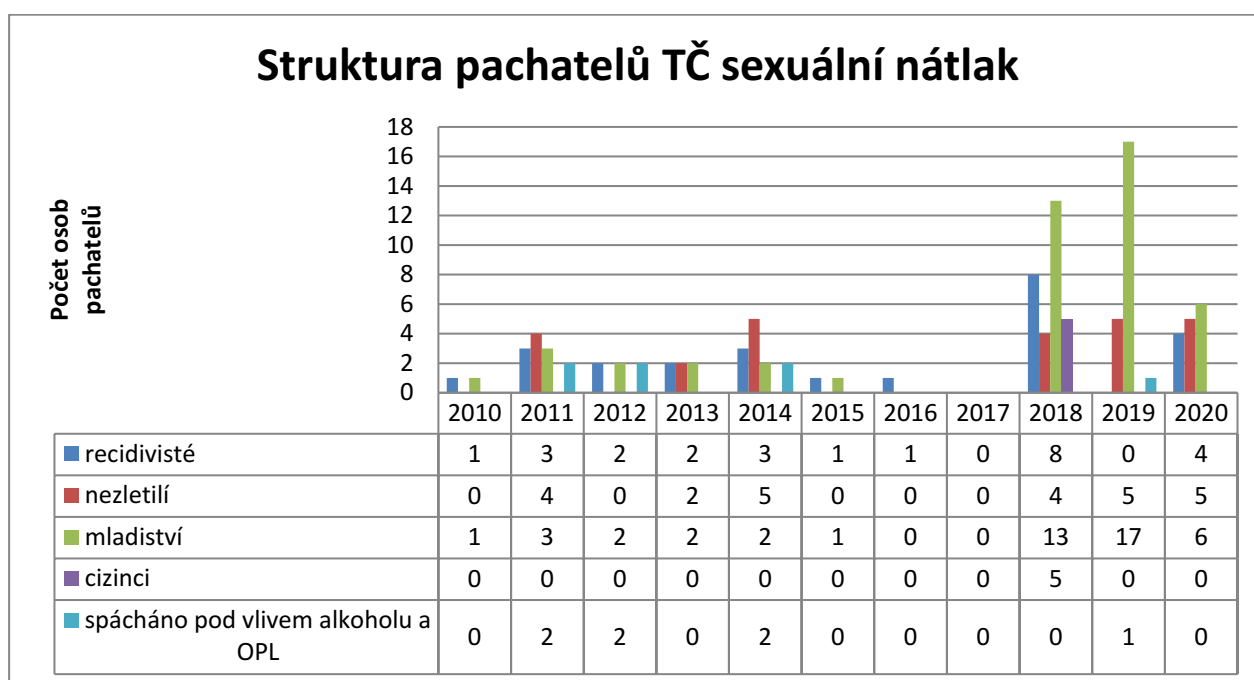
Z hlediska dynamiky trestného činu sexuální nátlak je zřejmé, že na rozdíl od trestného činu znásilnění je patrná značná nevyrovnanost počtu spáchaných skutků v čase (viz graf 4). Je možné předpokládat, že tato vzestupná tendence v průběhu času může být způsobena tím, že ke spáchání trestného činu sexuálního nátlaku je velmi často používáno výpočetní techniky a sítě internet, přičemž trestná činnost související s informačními technologiemi obecně v posledních letech neustále stoupá.

Zcela výjimečným se pak jeví rok 2016, kdy byly oznámeny pouze tři tyto trestné činy, což je o 102 méně, než bylo oznámeno v roce 2019, tedy v roce nejvyššího zaznamenaného

⁴⁸ Dostupné na: www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy.

nápadu předmětného trestného činu ve zkoumaném období. Průměrná hodnota nápadu trestného činu sexuálního nátlaku za sledované období činí 43 skutků.

Objasňenost trestného činu sexuální nátlak je ve srovnání s jinou kriminalitou velmi vysoká a činí 78 %. Tato skutečnost je dána zejména tím, že oběť pachatele zná již před činem buď osobně, popřípadě, zejména v případě kriminality páchané cestou sítě internet, je s pachatelem v delším kontaktu.

Graf 5 Struktura pachatelů sexuálního nátlaku⁴⁹

Při vyhodnocování struktury pachatelů trestného činu sexuálního nátlaku (viz graf 5) můžeme pozorovat dva zajímavé faktory. Prvně je patrný poměrně nízký počet skutků spáchaných pod vlivem alkoholu nebo OPL. Tento fakt svědčí pro závěr, že skutky nejsou páchaný náhodile, v důsledku afektivní pohnutky, ale jsou páchaný s rozmyslem, často s patřičnou přípravou. Dalším zajímavým poznatkem je, že značná část pachatelů jsou nezletilí či mladiství pachatelé. Jejich podíl je podstatně větší než podíl osob v minulosti trestaných. Tito pachatelé mohou totiž svoji trestnou činnost páchat bez přímého kontaktu s poškozeným, odpadá faktor strachu a studu. Mladistvý pachatel se „schová“ za nějakým účtem na sociální

⁴⁹ Dostupné na: www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy.

síti a jeho prostřednictvím naplňuje a uspokojuje své sexuální touhy, které není schopen realizovat v normálním partnerském styku.

3.1.3. Pohlavní zneužití

Pohlavní zneužití je trestný čin, který chrání děti před vůči věku neadekvátním sexuálním chování. Toto ustanovení chrání jejich zdraví morální, mravní, ale i fyzický vývoj. Násilí vedoucí k dosažení pohlavního styku, nebo jiného pohlavního zneužití není součástí obligatorních znaků skutkové podstaty tohoto trestného činu. Pohlavní zneužití předpokládá svolení dítěte, popřípadě svolení dítěte na základě závislosti na pachateli. Bylo-li by k sexuálním praktikám s osobou mladší 15 let užito násilí, bude se jednat o kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu znásilnění §§ § 185 odst. 1, 2, písm. b) trestního zákoníku.

Předmětem útoku je vždy chlapec nebo dívka mladší patnáct let, kteří jsou chráněni bez ohledu na jejich fyzickou či pohlavní vyspělost, bez ohledu na to, zda jsou pohlavně nedotčeni, anebo zda již mají za sebou pohlavní styk či jiné sexuální zkušenosti.⁵⁰

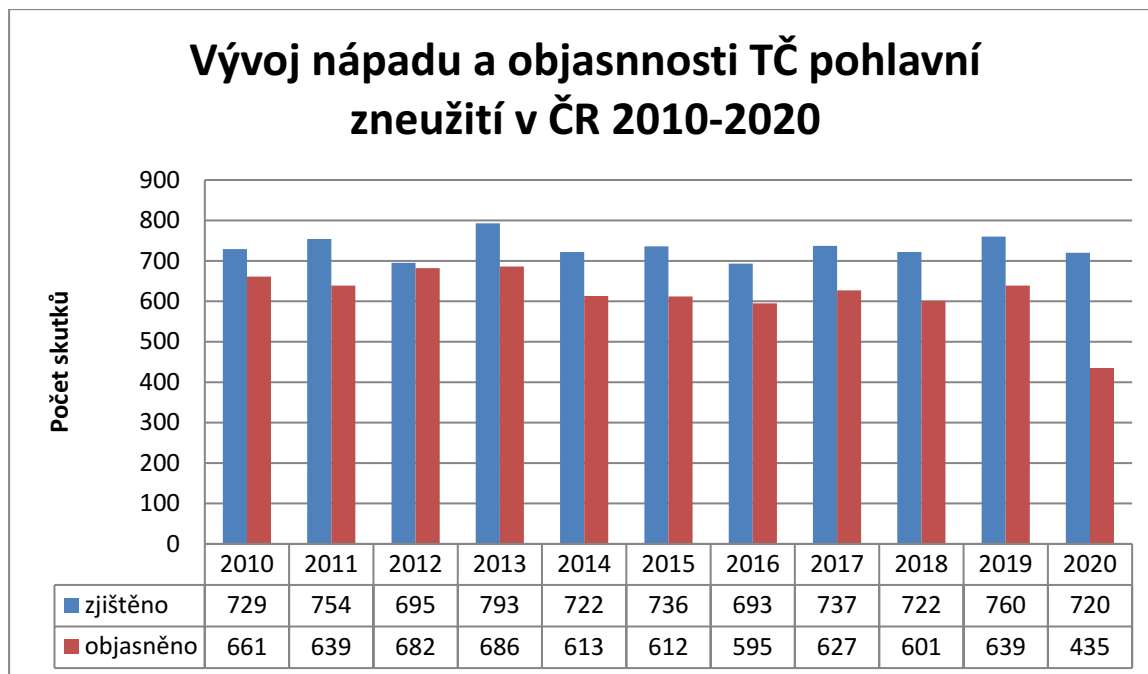
Z hlediska objektivní stránky se pachatel může skutku pohlavní zneužití dopustit dvěma způsoby jednání. Buď vykonáním soulože s osobou mladší 15 let, nebo tím, že dítě jiným způsobem pohlavně zneužije. Pod pojmem „**jiným způsobem pohlavně zneužije**“ ve smyslu § 187 odst. 1 TrZ je třeba ve světle judikatury, zejména rozhodnutí TR NS 57/2009-T 1203, rozumět pohlavní zneužití v jiné formě než souloží, a to v podobě takových zásahů do pohlavní sféry osoby mladší než 15 let, jako je např. orální pohlavní styk, ohmatávání pohlavních orgánů, popřípadě i jiné formy ukájení pohlavního pudu na těle této osoby či na žádost pachatele na jeho vlastním těle. Tento jiný způsob pohlavního zneužití přitom nemusí spočívat v natolik intenzivním zásahu do pohlavní sféry poškozeného, jakým je vykonání soulože.⁵¹

Z hlediska stránky subjektivní je vyžadován úmysl, ať přímý, nebo nepřímý, a to i ve vztahu k věku poškozeného. *Domnívá-li se pachatel, že je dítě, vzhledem k jeho vyspělosti, starší patnácti let, označujeme jeho jednání za skutkový omyl a v jeho důsledku je tento čin*

⁵⁰JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 6. vyd. Praha: Leges, 2017, s. 601.

⁵¹ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník.* 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 1859.

beztrestný. V případě opačném, tedy když je pachatel přesvědčen, že zneužitá osoba je mladší než patnáct let a že skutečnosti tomu tak není, čin se posoudí podle pravidel o pokusu.⁵²

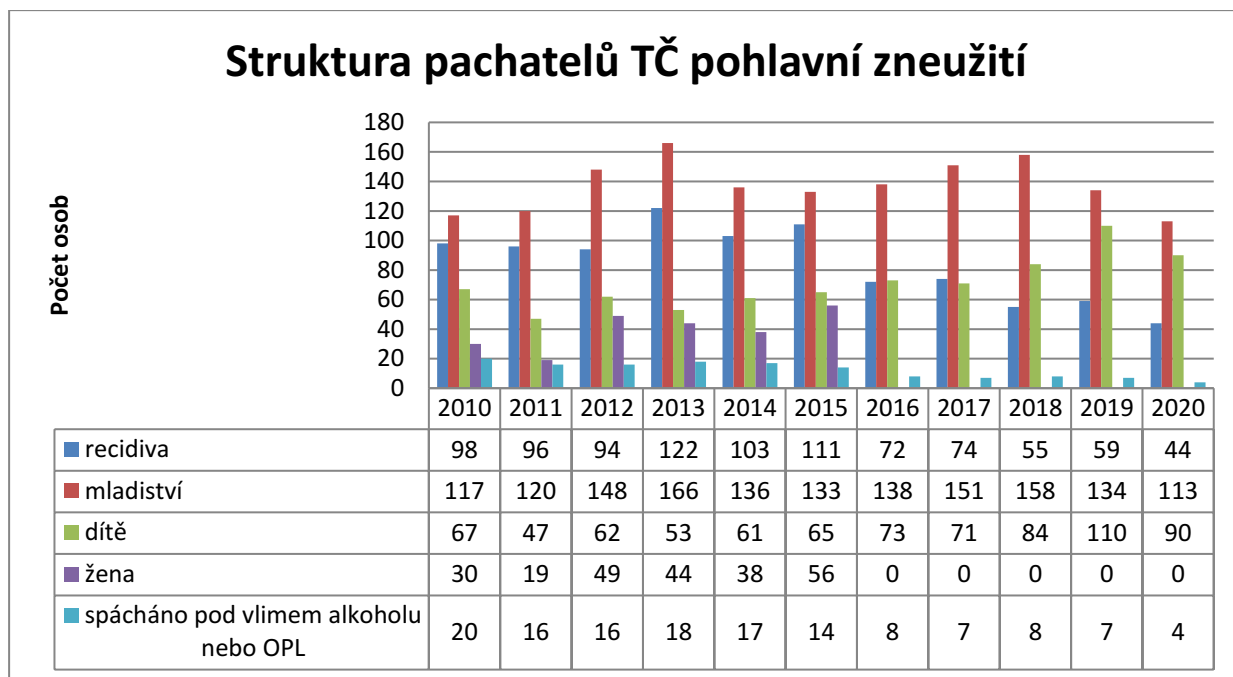
Graf č. 6 vývoj nápadu a objasněnosti TČ pohlavní zneužití⁵³

Co se týče nápadu trestného činu pohlavní zneužití, tak dynamika je stabilní, pohybuje se okolo 700 zjištěných skutků ročně. Vysoká je i objasněnost tohoto trestného činu, činí přes 84 procentních bodů za sledované období.

Velká část takto spáchaných skutků je spáchána v rámci milostného vztahu, bez násilí, či zneužití závislosti, často u osoby ve věku blízkém hranici 15 let, a v takových to případech je nutno individuálně pečlivě posuzovat míru společenské škodlivosti.

⁵²ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vyd. Praha: WoltersKluwer, 2016, s. 625.

⁵³Dostupné na: www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy.

Graf 7 Struktura pachatelů TČ pohlavního zneužití⁵⁴

3.1.4. Soulož mezi příbuznými

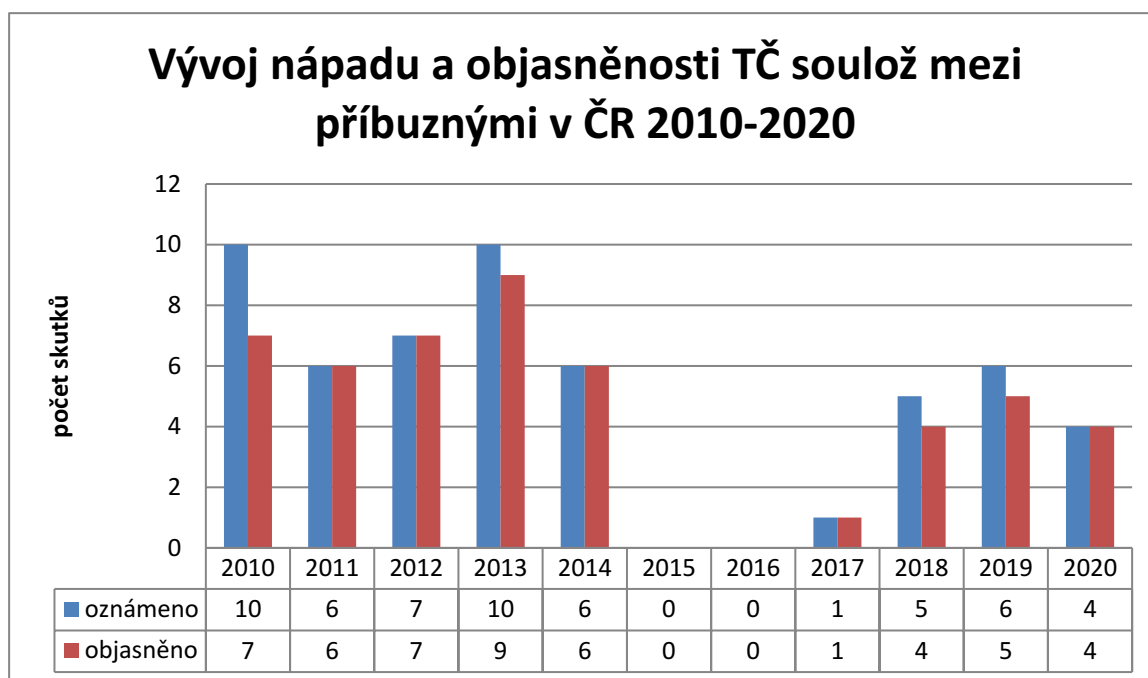
Jedná se o klasický incestní čin – dopustí se jej ten, kdo vykoná soulož s příbuzným v pokolení přímém nebo se sourozencem.

Objektem tohoto trestného činu není pouze morální zásada nepřipustnosti pohlavního styku mezi rodiči a dětmi, popřípadě sourozenci či jinými příbuznými v pokolení přímém, ale i zájem společnosti na zdravém vývoji populace – plod počatý z incestu, má násobně větší dispozice k defektivitě plodu.

V souladu Šámalem (2012) se domníváme, že pohlavní styk s osobou osvojenou není za všech okolností nutné kvalifikovat jako trestný čin soulože mezi příbuznými, a to z toho důvodu, že není ohrožen zájem společnosti na zdravém plodu v případě početí vzešlého z tohoto skutku, a rovněž se nejedná, tedy nemusí se jednat o svazek trvalého příbuzenství.⁵⁵ Samostatnou otázkou by bylo, zda nebyla zneužita závislost či citová vazba osvojeného k osvojiteli.

⁵⁴ Dostupné na: www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy.

⁵⁵ ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 1867.

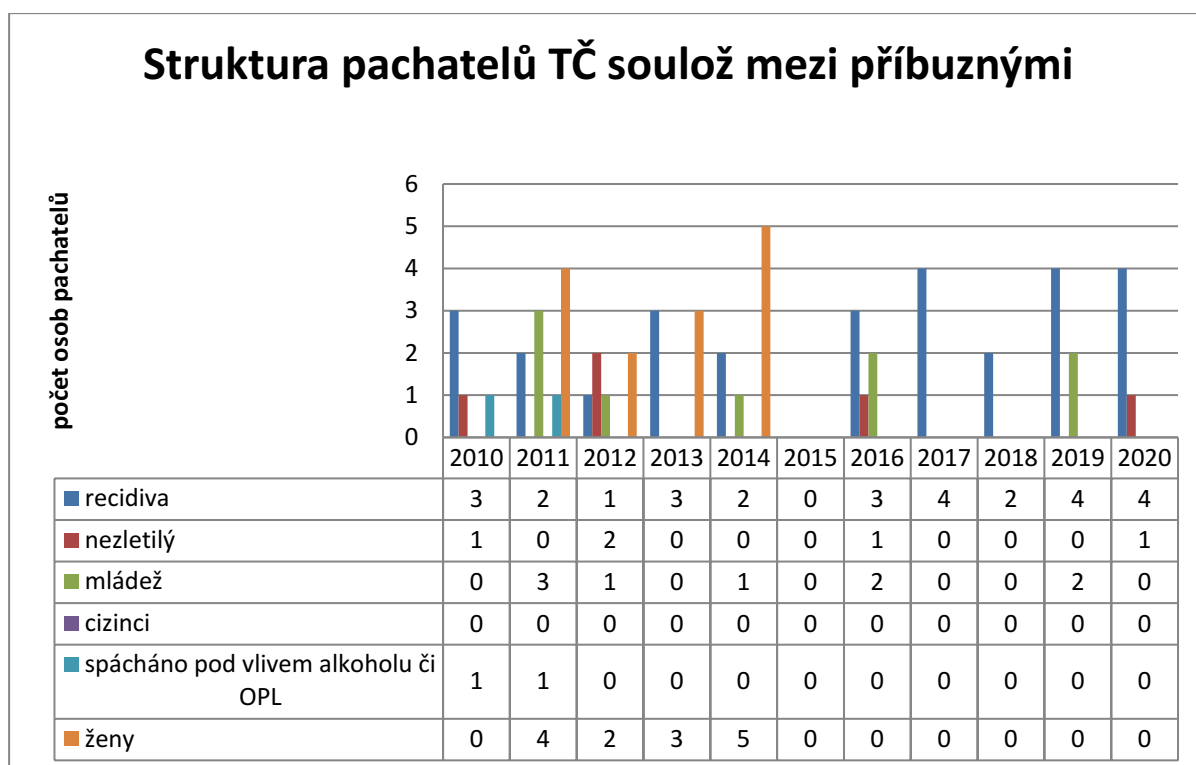

Graf 8 Nápad a objasněnost trestného činu soulož mezi příbuznými v letech 2010–2020⁵⁶

Jak již z patologické podstaty trestného činu soulož mezi příbuznými plyne, nejedná se o častý trestný čin. Je páchána v jednotkách skutků ročně. Ve sledovaném období se vyskytly dokonce dva roky, kdy nebyl zaznamenán žádný takovýto skutek (graf 6).

Nízký výskyt ve statistických přehledech může být dán i skutečností, že se jedná o skutek s vysokou latencí, často páchaný se souhlasem obou (nebo případně všech) zúčastněných. Nabízí se hypotéza, že objasněnost by mohla dosahovat téměř 100 procentních bodů, neboť je-li věc již oznámena, je oznamovateli znám i pachatel nebo pachatelé. Z 55 oznámených skutků ve sledovaném období, jich skutečně bylo 49 objasněno. U neobjasněných skutků se bude jednat spíše o skutky oznámené, ale neprokázané, popřípadě přímo orgány činnými v trestním řízení vyvrácené.

⁵⁶ Dostupné na: www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy.

Graf 9 Struktura pachatelů soulož mezi příbuznými⁵⁷

Co se týče pachatelů trestného činu soulož mezi příbuznými, je z hlediska trestního práva vyžadován speciální subjekt, tedy osoba splňující podmínku příbuzenství v pokolení přímém, nebo sourozenectví. Významný podíl na páčání této trestné činnosti mají recidivisté. Alkohol, či ovlivnění OPL není podstatným rysem pachatelů tohoto trestného činu. Zajímavou skutečností je značný podíl žen podílejících se na páčání této trestné činnosti. Z dostupných zdrojů jsou k dispozici data k ženám-pachatelkám do roku 2014, kdy je zjevné, že v některých letech, byly právě ženy převažujícími pachatelkami této trestné činnosti. Jsme toho názoru, že se jedná o jediný trestný čin, vyjma činů, které mohou být páčány výhradně ženami, kde by zastoupení žen-pachatelek bylo tak významné. Rovněž je zaznamenán významný podíl nezletilých a mladistvých pachatelů (viz graf 7).

⁵⁷ Dostupné na: www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy.

3.1.5. Kuplířství

Trestný čin kuplířství je skutek, jenž má, vedle trestného činu obchodování s lidmi, snad nejvíce alternativní skutkovou podstatu v trestním zákoníku vůbec. Ač jsme v úvodu uvedli, že není cílem citovat jednotlivá ustanovení trestního zákoníku, zde se tomu nelze vyhnout: *Trestného činu kuplířství se dopustí ten, kdo jiného přiměje, zjedná, najme, zláká nebo svede k provozování prostituce, nebo ten kdo kořistí z prostituce provozované jiným.*

Objektem trestného činu kuplířství je zájem společnosti na ochraně obecné mravnosti, proti narušení ze strany osob provozujících prostituci a dále zájem na ochraně svody rozhodování v sexuální oblasti a v neposlední řadě zájem společnosti na zamezení nelegálních zisků plynoucí z této trestné činnosti.

Skutková podstata je provedením Mezinárodní úmluvy o potlačování a zrušení obchodu s lidmi a vykořisťování prostituce jiného, která byla uzavřena 2. prosince 1949 a Československo k ní přistoupilo dne 14. března 1958 (úmluva nebyla nikdy publikována ve Sbírce zákonů).

S ohledem na to, že jde o trestnou činnost, která je často páchána za účelem dosahování vysokých bezpracných příjmů a ve velkém rozsahu, jde o trestný čin, který může být spáchán jak *fyzickou*, tak i *právníckou* osobou⁵⁸ Z hlediska subjektu je tento obecný, subjektivní stránka vyžaduje úmysl.

K pojmu *prostituce* můžeme uvést, že se jedná o sociálně patologický jev, spočívající v provedení pohlavního styku za úplatu.

Z hlediska reakce státu na tento jev, rozlišujeme tyto přístupy:

- **reglementace**, stát prostituci trpí, respektive jí legalizuje a podrobuje státnímu dozoru,
- **abolice**, stát prostituci neřeší, zaměřuje se pouze na potírání negativních jevů,
- **represivní přístup**, prostituci jako takovou zakazuje a trestá ve všech zjištěných podobách⁵⁹.

⁵⁸ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 1869.

⁵⁹VOKÁL, R. *Sociálně patologické a právní důsledky prostituce. Bakalářská práce*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2005.

V ČR je přístup abolitivní, stát prostituci jako problém neřeší, ignoruje a postihuje pouze její provozování na místech, kde to považuje za vhodné a postihuje kořistění na prostituci.

Zajímavý názor na trestání prostituce nabízí Gřivna: *Podle mého názoru je otázkou, zda v případech provozování prostituce vůbec připustit trestní represí (rozpor s principem ultima ratio). I pokud dospějeme k závěru, že jde o natolik společensky škodlivý jev, k jehož potlačení nestačí prostředky jiných právních odvětví, aby byl kriminalizován, nejsem si zcela jist, jestli represe není poněkud přehnaná, uvážíme-li, že trestní sazba je poměrně vysoká. Za naplnění znaků základní skutkové podstaty hrozí trest odnětí svobody až na dvě léta. Při zvláště přitěžující okolnosti (nejméně na dvou takových místech, opětovně) jde o přečin s trestní sazbou odnětí svobody šest měsíců až pět let.⁶⁰*

V současné době jsou myšlenky prostituci regulovat pomocí zákona, kdy přínosem by měla být registrace osob prostituci provozující a zdanění této činnosti. Jako slabina myšlenky na legalizaci prostituce se jeví zejména fakt, že stát by aproboval činnost, kterou většina osob považuje za nepřijatelnou a dále fakt, že ze strany osob prostituci provozujících, by o jakoukoliv registraci své osoby, tím méně o placení daní byl minimální.

Chmelík rozlišuje pět základních druhů výkonu prostituce:

1. **Privátní prostituce**— jedná se o prostitutky se stálou, ale malou klientelou. Je provozována hlavně v soukromých, luxusně vybavených bytech, s čímž jde ruku v ruce, že je vykonávána osobami na úrovni (tzv. společníky a společníky) a poskytována solventním klientům.
2. **Hotelová prostituce** – jde o podobnou skupinu prostitutek jako výše s tou odlišností, že nemají stabilní klientelu, protože se jedná hlavně o cizince. Prostitující bývají poměrně vysoce vzdělaní, umí vystupovat a zpravidla ovládají světový jazyk. Obvykle jsou na ně navázány další osoby, které mají z jejich jednání finanční prospěch, hlavně taxikáři, recepční a ostatní hotelový personál.
3. **Bytová prostituce** – u této formy jde o širokou škálu osob, provozujících prostituci ve vlastních bytech. Prostituce je mnohdy realizována za přítomnosti třetích osob, leckdy

⁶⁰ GŘIVNA, T. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku. In: *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 67–72.

manželů, kteří vystupují v roli kuplířů vlastních žen či dětí. Často se jedná o poskytování hromadného sexu. Doprovodným jevem je frekventovaná majetková trestná činnost, kdy zákazník bývá okraden. Dalším často vyskytujícím jevem je ohrožování mravní výchovy mládeže, jelikož je vykonávána prostituce za účasti dětí. Dále s sebou tato forma nese rizika zdravotní, sociální i kriminální, která záleží v tom, že bytová prostituce má velmi blízko k organizované kriminalitě.

4. **Barová prostituce** – nejčastějšími místy, kde se prostituce poskytuje, jsou sex bary, masážní salóny a erotické podniky. Prostitutky jsou k nabízení služeb velmi často nuceni a obvykle se jedná o cizinky. Při této formě prostituce je časté spojení s obchodem se ženami, násilím, vydíráním, a mravnostní trestní činností, hlavně s trestným činem znásilnění, ke kterému dochází v raných fázích prostituování žen, které k ní byly zláhány podvodem. Jejím znakem je organizovaná zločinnost.

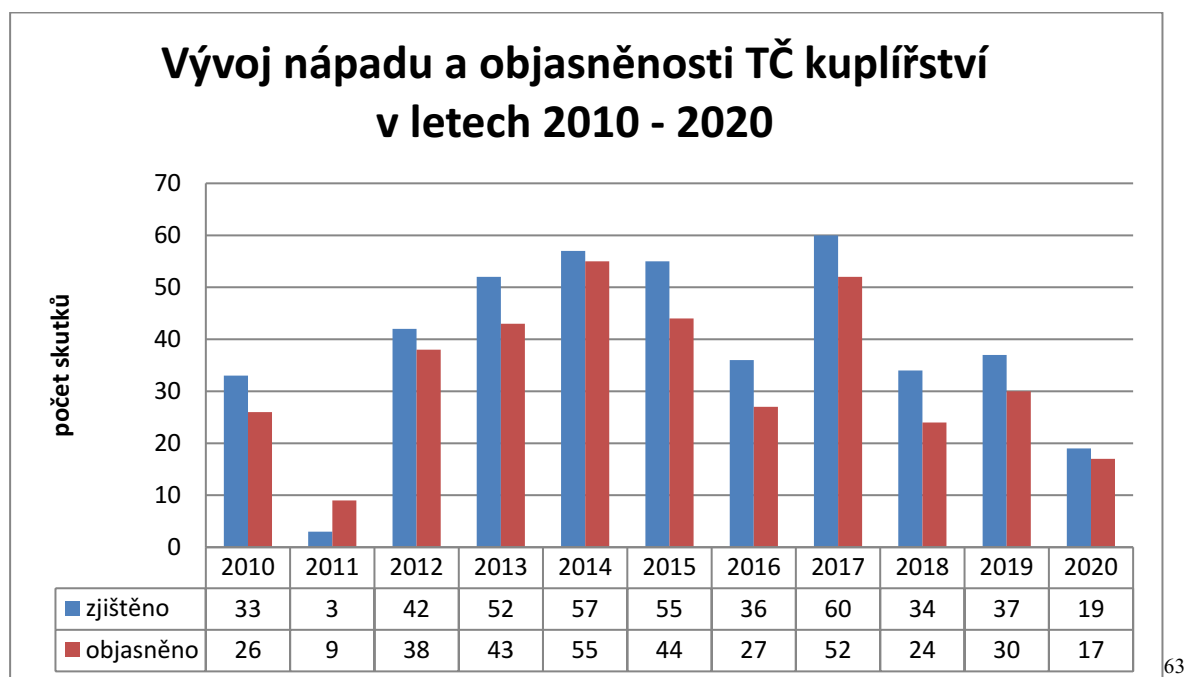
5. **Pouliční a silniční prostituce** – je nejproblémovější forma prostituce. Jako prostitutky vystupují zpravidla velmi mladé dívky s nízkou intelektuální úrovní a rovněž s nízkým stupněm vzdělání. Zhusta jde o osoby mentálně zaostalé, sociálně nevyspělé, které poskytují pohlavní styk a ostatní formy sexuálního styku takřka komukoli a kdekoli. Jedná se převážně o ženy, které jsou často závislé na drogách. Je zde velké riziko pohlavních chorob a různé trestné činnosti. Na těchto prostitutkách profitují jejich „pasáci“ a kuplíři. Poznávacím znamením je rychlý, anonymní a nejlacinější sex jakéhokoli druhu.⁶¹

Pod pojmem *zjednání*, rozumíme ve světle trestného činu kuplířství v podstatě smluvní vztah, jehož nejméně jednou stranou je osoba prostituci provozující, nebo mající úmysl ji provozovat.

Pod pojmem *najmese* chápeme uzavření jakékoli i konkludentní smlouvy, jejímž obsahem je závazek osoby najímané, že provede určitý úkon, službu, práci apod. pro toho, kdo si ji najímá, anebo pro někoho jiného. V případě trestného činu kuplířství se najmutí týká provedení sexuálních služeb, tj. prostituce. Pachatel zde jedná v úmyslu, aby jí bylo užito k prostituci, avšak tento jeho úmysl nemusí být ve smlouvě přímo vyjádřen (může jít např. o smlouvu, že žena bude pracovat jako společnice, servírka, barová tanečnice, muž jako řidič, číšník,

⁶¹ CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Nakladatelství Portál, s. r. o., 2003, s. 63–64.

tanečník, společník apod.). Nezáleží na tom, zda je taková smlouva podle práva, na jehož základě se uzavírá, neplatná (obdobně srov. marg. č. 5 k § 24).⁶² Svedením je pak činnost směřující úmyslně, k vzbuzení úmyslu druhého k provozování prostituce.

Graf 10 Vývoj nápadu a objasněnosti trestného činu kuplířství

Z grafu 10 plyne, že počet skutků trestného činu kuplířství, evidovaných ze strany Policie ČR není příliš vysoký. Hlavním důvodem je zejména skutečnost, že na zastření skutku má zájem nejen pachatel činu, ale i ten, kdo byl k prostituci sveden, popřípadě ten, z jehož prostituce pachatel kořistí.

Dynamika trestného činu kuplířství vykazuje značné výkyvy v průběhu času. Ve sledovaném období bylo nejméně skutků zjištěno v roce 2011 - tři skutky a nejvíce 60 skutků v roce 2017. Objasněnost je tradičně vysoká, v jednom případě (opět rok 2011) bylo objasněno Policií ČR více skutků, než bylo zjištěno. Toto jde vysvětlit objasněním nápadu z předchozího roku. Objasněnost za sledované období činí bez mála 86 procentních bodů.

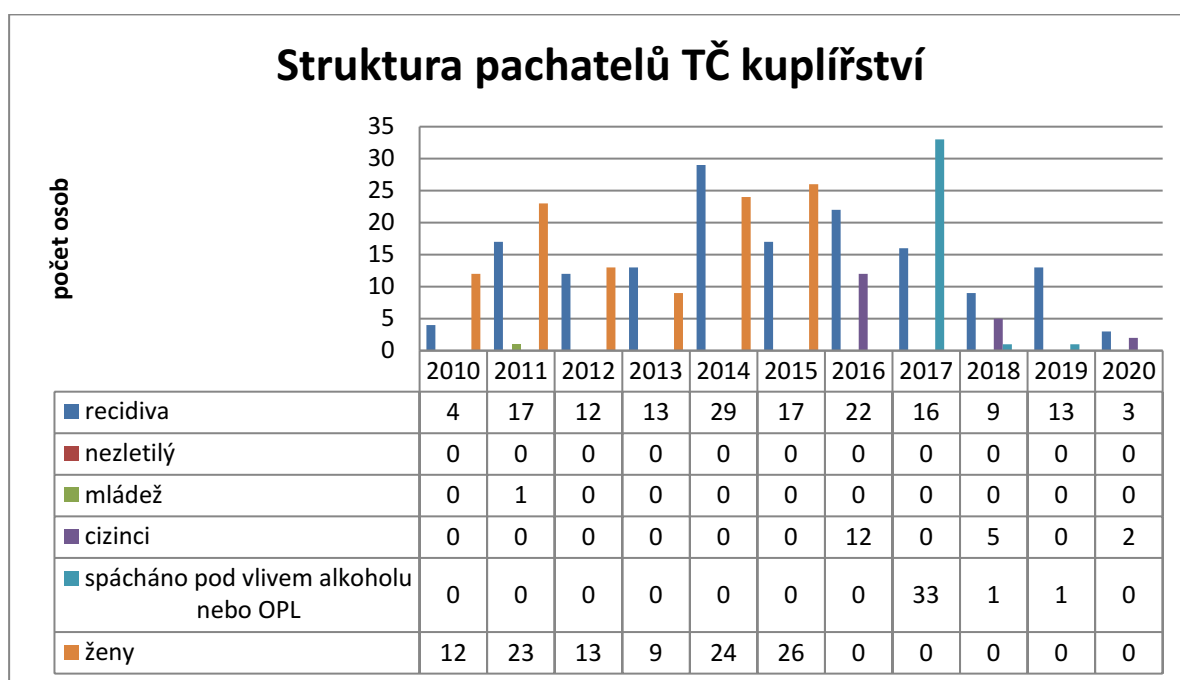
Důvodem vysoké objasněnosti trestného činu kuplířství je zejména skutečnost, že orgány činné v trestním řízení, primárně Policie ČR eviduje skutky, kde je zpravidla znám pachatel od samého počátku prověřování věci. Jak je uvedeno na příkladu níže, zdroj informací

⁶² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 1869.

⁶³ Dostupné na: www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy.

o této trestné činnosti pochází ve většině případů od osob, kterým je totožnost pachatele i modus operandi zcela, popřípadě částečně znám. Situaci, kdy by tomu bylo naopak si lze představit jen velmi těžko. To, že objasněnost není 100 procentních bodů, je dáno velmi pravděpodobně okolnostmi, které nelze činností orgánů činných v trestním řízení ovlivnit. Zejména se bude jednat o situaci, kdy prověřováním bylo prokázáno, že skutek, pro který byly zahájeny úkony trestního řízení, není trestným činem.

Typickým skutkem realizovaným v rámci kriminalistické praxe ve vztahu k trestnému činu kuplířství, je odhalování organizované bytové prostituce, kdy k rozkrytí této činnosti dochází zejména na základě oznámení ostatních obyvatel domu, popřípadě partnerů prostituujících osob, nebo nespokojených zákazníků. Náklady na dokumentaci takového trestné činnosti a množství sil, které je k její dokumentaci ze strany Policie ČR nutné nasadit jsou tak značné, že ze strany policie není příliš velký zájem „pátrat“ po nelegálních erotických podnicích, či potírat ty podniky, které se snaží budovat dojem podniků legálních, zabývajících se jinou činností než provozováním prostituce.

⁶⁴Graf 11 struktura pachatelů trestného činu kuplířství.

⁶⁴ Dostupné na: www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy.

Co se týče struktury pachatelů tohoto trestného činu je překvapivé, že ve sledovaném období mají značný podíl ženy jako pachatelky. Důvod je pravděpodobně ten, že mají blíže sociálně k ostatním ženám a mohou je tak nejen lépe kontaktovat, ale i přesvědčit k provozování prostituce. Nelze pominout, ani psychologický efekt preference jednání o intimních věcech, jakou sex za úplatu bezesporu je, s osobou stejného pohlaví.

Podíl cizích státních příslušníků na páchání trestného činu kuplířství je spojen zejména s fenoménem přeshraničního obchodování s lidmi, kdy ženy cizinky jsou těmito pachateli buď přímo dopraveny do ČR za účelem páchání prostituce, popřípadě jsou dopraveny do ČR pod legendou výkonu jiné práce a k prostituci následně donuceny.

Typickou poškozenou trestného činu kuplířství je žena-cizinka z rozvojové, nebo ekonomicky zaostalé země, hledající pomocí prostituce a osob na ní napojených možnost obživy, popřípadě úniku ze špatných ekonomických podmínek. Další rozšířenou skupinou obětí trestného činu kuplířství jsou mladistvé dívky na útěku z domova, popřípadě z diagnostického ústavu.

3.1.6. Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí

Tento trestný čin se prvně objevuje v trestním zákoníku z roku 2009, do jeho účinnosti nebylo jednání s touto skutkovou podstatou trestné. Důvodem pro přijetí nové právní úprava byla potřeba ochrany dětí a mládeže, před sociálně negativním působení.

Objektivní stránka trestného činu Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí obsahuje jednání dvě. První je provozování prostituce v okolí školy, nebo obdobného místa a druhým je výkon činností prostituci v místě shora uvedeném podporující. Typicky se v druhém případě jedná o propagaci prostituce.

Objektem tohoto trestného činu je *ochrana dětí před projevy prostituce* v blízkosti školy nebo jiného obdobného zařízení nebo místa, které je vyhrazeno nebo určeno pro návštěvu osob mladších než osmnáct let, což by mohlo mít vliv na jejich mravní vývoj. Jde o *ohrožovací* trestný čin.⁶⁵

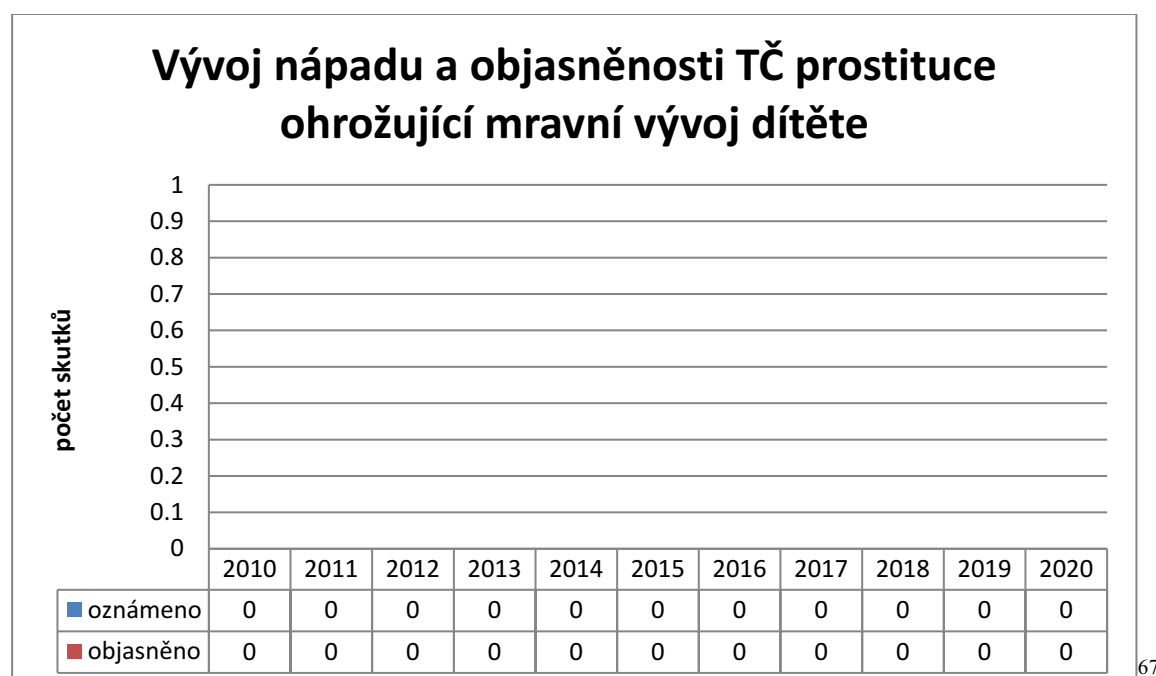
Subjekt je obecný, *subjektivní stránka* požaduje zavinění úmyslné.

⁶⁵ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 1874.

Obecně nebude problém s definicí pojmu *škola*, nebo *školské zařízení*. Tyto pojmy jsou definovány precizně zákonem č. 561/2004 Sb., školský zákon. Problematictější z hlediska výkladu bude pojem *jiné obdobné zařízení nebo místo, které je vyhrazeno nebo určeno pro pobyt nebo návštěvu dětí*. Zpravidla se bude jednat o místa určená pro mimoškolní aktivity dětí a mládeže, hřiště, parky apod.

Stran pojmu *blízkost*, tento není dosud ustálenou judikaturou přesně definován. Předpokládáme ale, že se bude jednat o takové místo, kde prostituce, nebo jevy s ní spojené, budou způsobilé působit na děti a mládež a ohrožovat jejich mravní vývoj, či výchovu.

Podle Gřivny patrně bude třeba vzít v potaz prostor, kde se děti v souvislosti s činností školy či obdobného zařízení obvykle zdržují, např. tedy okolí školy, kde se žáci pohybují v době přestávky. V těchto místech by provozována prostituce být neměla. Dále bude patrně naplňovat podmínku blízkosti taková vzdálenost, při které lze z uvedených míst pozorovat provozování prostituce. Při výkladu pojmu blízkosti se může prakticky uplatnit zásada subsidiarity trestní represe.⁶⁶

⁶⁶ GŘIVNA, T. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku. In: *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10/2009, s. 67–72.

⁶⁷ Dostupné na: www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy.

Graf 12 Vývoj nápadu a objasnenosti trestného činu prostituce ohrožující mravní vývoj dítěte. Pozn.: od roku 2016 evidováno společně s dalšími TČ, a tedy není možné určit, kam hodnotu zařadit.

Z grafu 12 plyne, že není účelné sestavovat graf struktury pachatelů trestného činu prostituce ohrožující mravní vývoj dítěte.

Zřejmě samo zavedení skutkové podstaty do trestního zákoníku vedlo k tomu, že pachatelé upustili od provozování, nebo podpory prostituce v zapovězených lokalitách a nebylo tedy nutné zahájit trestní stíhání pro dotčený skutek.

3.1.7. Šíření pornografie

*Objektem trestného činu Šíření pornografie je ochrana mravnosti a ochrana zdravého mravního vývoje dětí a mládeže. „Trestným činem je chráněna společnost před vymezenými typy „tvrdé“ pornografie, a dále se také chrání osoby mladší osmnácti let před nepříznivým ovlivněním jejich vývoje v důsledku vlivu pornografie na jejich osobu. Tr. zákoník samotné pornografické dílo nijak blíže nedefinuje, ale může být uvedeno, že se jedná o dílo, které zvláště intenzivním a vtíravým způsobem zasahuje a podněcuje sexuální pud, překračuje podle převládajících názorů ve společnosti uznávané hranice sexuální slušnosti, uráží neakceptovatelným způsobem cit pro sexuální slušnost“.*⁶⁸

Objektivní stránka obsahuje dvě samostatné základní skutkové podstaty, a obě souvisí s nakládáním s pornografickým dílem. První z těchto skutkových podstat postihuje nakládání s pornografickým dílem, v němž se projevuje násilí či neúcta k člověku, nebo které popisuje, zobrazuje nebo jinak znázorňuje pohlavní styk se zvířetem. Druhá z těchto skutkových podstat postihuje zpřístupnění pornografického díla dítěti.

Subjekt je obecný, subjektivní stránka vyžaduje zavinění úmyslné, kdy v případě druhé skutkové podstaty shora uvedené, se vyžaduje i úmysl ve vztahu k věku poškozeného.

Podstatné pro aplikaci trestného činu šíření pornografie bude definování tohoto pojmu. Z judikatury bude podstatné zejména rozhodnutí Nejvyššího soudu sp.zn.8 Tdo 1002/2012-

⁶⁸BAMBUŠKOVÁ, V. a kol. *Zákon trestní zákoník –judikatorní komentář*. Ostrava: CODEXIS publishing, 2019. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

24⁶⁹, které definuje pornografii za užitím kumulace dvou podmínek: aby mohlo být nějaké dílo zobrazující dítě podle trestního zákoníku považováno za pornografické, je třeba, aby kumulativně splňovalo dvě základní charakteristiky: musí jednak u normálního jedince vyvolávat aktualizaci sexuálního pudu a za druhé překračovat uznávané morální normy příslušné společnosti, a tedyu většiny jejích členů vzbuzovat stud.

Pornografická díla mohou mít podle trestního zákoníku podobu:

- písemnou (jakýkoli písemný text bez ohledu na způsob vyhotovení písemnosti – např. rukopis, strojopis, fotokopie, tiskovina apod.),
- fotografickou,
- filmovou,
- počítačovou (dílo vytvořené pomocí počítače; k pojmu počítač srov. výklad k § 230),
- elektronickou (dílo, které má podobu čitelnou jen strojově),
- jinou (např. plastický model, sošky).⁷⁰

Rovněž můžeme pornografii členit dle obsahu, na lehkou (soft), tvrdou, či dětskou.

Nakládání s pornografií pak trestní zákoník rozumí výrobu, dovoz, vývoz, průvoz, nabídnutí, zprostředkování, uvedení do oběhu, prodej, nebo jiné opatření pornografického díla.

Za pornografické dílo zobrazující *násilí, či neúctu k člověku* je nutno považovat takové, které zobrazuje násilí, či neucivé chování v souvislosti s pohlavním stykem, popřípadě jiným sexuálním kontextem.

Násilím se zde rozumí násilí páchané v souvislosti se sexuálními aktivitami. Musí jít o násilí skutečné, nikoli pouze předstírané (markýrované). *Neúcta* k člověku se zobrazuje zejména při aktivitách, kdy dochází k ponižování, typicky některé případy tzv. bondage, koprofilie či koprofagie.⁷¹

Za *pohlavní styk se zvířetem* lze považovat jakýkoli způsob ukájení pohlavního pudu na zvířeti. Zejména se jedná o sodomii (pohlavní styk se zvířetem, tedy spojení pohlavních orgánů

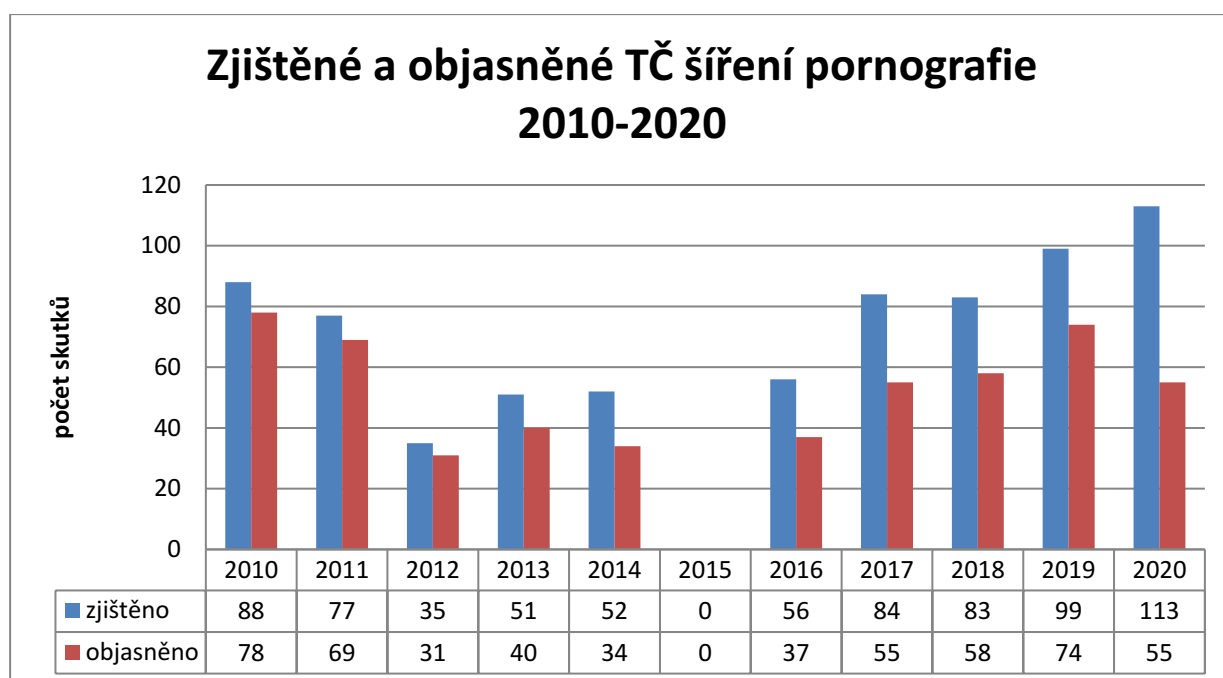
⁶⁹Rozsudek Nejvyššího soudu 8 Tdo 1002/2012-24, ze dne 12.9.2012.

⁷⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 1880.

⁷¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 1880.

člověka a zvířete) a zoofilii (dotyk a hlazení zvířete vedoucí k pohlavnímu ukojení). Za trestné se považuje nejen popis a zobrazení, ale i jiné znázornění pohlavního styku se zvířetem.⁷²

Nabízením, přenecháním, nebo zpřístupněním pornografického díla dítěti rozumíme situaci, kdy pachatel pornografické dílo aktivně osobě mladší 18 let předá do dispozice. Na straně druhé zpřístupnění na místě přístupném dítětem je nutno rozumět situaci, kdy pachatel přímo necílí na ohrožení mravnosti a zdravého vývoje dětí, ale jeho aktivním jednáním k tomuto dojde. Může se jednat například o výlohu sexshopu s vystaveným zbožím, popřípadě stánek s tiskem pornografická periodika nabízející.

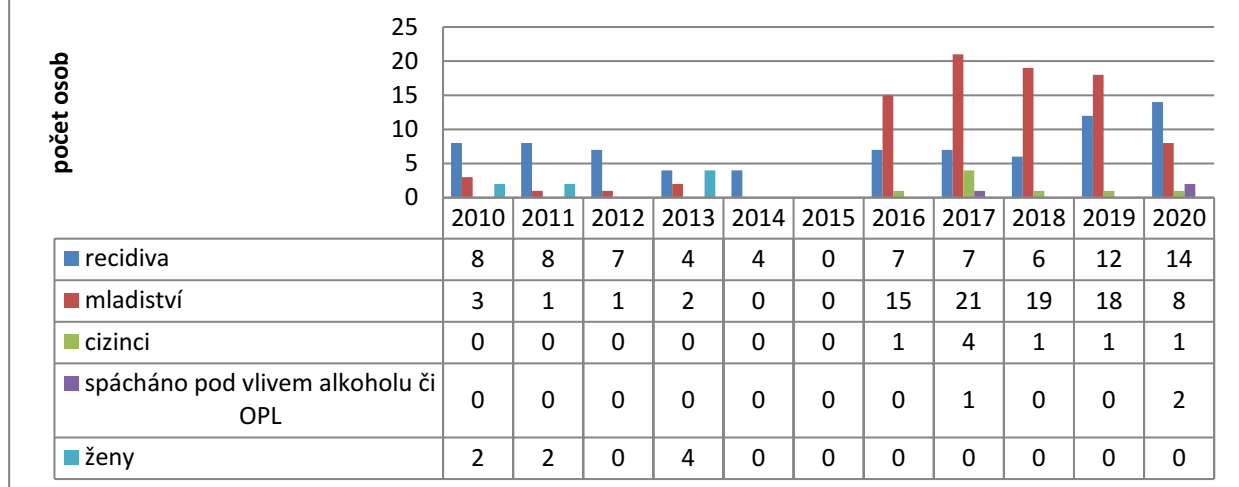
Graf 13 Zjištěné a objasněné TČ šíření pornografie⁷³

Z přehledu nápadu trestného činu šíření pornografie plyne závěr, že se jedná o trestný čin značně dynamický, od 113 zjištěných skutků v roce 2020 po 0 zjištěných skutků v roce 2015. Objasněnost je tradičně vysoká, ve sledovaném období činila bez mála 72 procentních bodů. Skutky, které se objasnit nepodařilo, byly skutky páchané pravděpodobně pomocí sítě Internet, kdy se nepodařilo zjistit pachatele tuto síť k šíření pornografie užívajícího.

⁷²ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 1880.

⁷³ Dostupné na: www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy.

Pachatelé TČ šíření pornografie 2010-2020

Graf14 Pachatelé trestného činu šíření pornografie⁷⁴

Tak jako skutek sám, i struktura pachatelů vykazuje i přehled pachatelů zajímavá data. Vedle stabilní účasti pachatelů v minulosti soudně trestaných, můžeme pozorovat nárůst pachatelů mladistvých od roku 2016 až do konce sledovaného období tedy roku 2020. Zatímco do roku 2016 bylo mladistvých pachatelů za sledované období celkem 7, jen v roce 2016, těchto bylo 15 a v roce následujícím dokonce 21.

Alkohol, či OPL na pachatele trestného činu Šíření pornografie nemají prakticky žádný vliv.

Skutečnost spočívající v nárůstu mladistvých pachatelů vysvětlujeme obdobně jako u trestného činu sexuální nátlak, kde pozorujeme jev obdobný, tedy fakt, že mladiství pachatelé mají lepší přístup k výpočetní technice a síti internet, jejímž prostřednictvím pornografii šíří.

3.1.8. Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií

Výroba a nakládání s dětskou pornografií je jedním z nejzávažnějších případů mravnostní kriminality. Zneužití dítěte k sexuálnímu uspokojení je jednání, které je

⁷⁴ Dostupné na: www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy.

společensky absolutně nepřijatelné, a to nejen dnes, ale i historicky. V dějinách panovaly odlišné přístupy k tomu, která lidská bytost bude považována ještě za dítě, a která nikoli.

Ve starém Římě se dospělosti dosahovalo fyzickou zralostí, za dospělého se považoval muž, který mohl plodit děti. Dospělost se zjišťovala ohledáním, pro čistotu mravů byla za císařství stanovena pevná věková hranice: 14 let pro muže, 12 let pro ženy.⁷⁵

Toto pojetí dospělosti můžeme označit jako pojetí biologické. V současném stavu poznání víme, že vývoj jedince je multifaktoriální a lze jej dělit na:

Biosociální vývoj– zahrnuje tělesný vývoj a veškeré proměny s ním spojené, zabývá se i faktory, které jej ovlivňují. Může jít například o socio-kulturně podmíněné postoje k lidskému tělu a jeho vývojovým proměnám.

Kognitivní vývoj– zahrnuje všechny fyzické procesy, které se nějak spolupodílejí na lidském poznávání. Jsou to kompetence, které člověk využívá při příjmu a zpracování informací, při myšlení, rozhodování a učení, jež ovlivňují i z toho vyplývající úroveň adaptace.

Psychosociální vývoj– zahrnuje proměny způsobu prožívání, osobnostních a sociálních charakteristik, mezilidských vztahů či sociální pozice. Je ve značné míře ovlivněn vnějšími faktory, především socio-kulturními, bývá označován jako proces socializace.⁷⁶

Ze shora uvedeného plyne, že nejen fyzická schopnost rozmnožování, ale celá řada dalších faktorů jsou podstatné pro dospělost, či nedospělost jedince.

Definici pojmu dítě v tuzemském trestním právu, nalezneme v § 126 trestního zákoníku: Dítětem se rozumí osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak. Tedy se jedná o úpravu shodnou, jako v ustanovení § 30 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

„Vzhledem k nespornému společenskému zájmu požívá dítě v České republice společně s mladistvým mimořádné ochrany garantované již v samotné rovině ústavněprávní. To je pak dále reflektováno v trestním zákoníku. Obecná úprava pojmu dítě je obsažena v mezinárodním právním dokumentu, Úmluvě o právech dítěte, kde je dítě definováno jako každá lidská bytost

⁷⁵KINCL, J., URFUS, V. *Římské právo*. Praha: Panorama, 1990, s. 76.

⁷⁶VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie pro obor speciální pedagogika a vychovatelství*. Liberec: TÚ Liberec, 2008, s. 4.

mladší 18 let. Současně je však připuštěno, aby právní řád, který se na dítě vztahuje, umožnil, aby dítě dosáhlo zletilosti dříve.“⁷⁷

Pojem pornografie je definován shora, Šámal a kolektiv *pojem dětská pornografie* definuje způsobem níže uvedeným: Za dětskou pornografií lze podle zákoníku považovat takové *pornografické dílo, které zobrazuje nebo jinak využívá dítě. Za pornografické dílo zobrazující dítě lze pokládat např. snímky obnažených dětí v polohách vyzývavě předvádějících pohlavní orgány za účelem sexuálního uspokojení, dále pak snímky dětí zachycující polohy skutečného či předstíraného sexuálního styku s nimi, popř. i jiné obdobně sexuálně dráždivé snímky dětí. Nejde-li o takové snímky, pak závěr o pornografickém charakteru díla nelze bez dalšího dovozovat jen z toho, že jsou za účelem uspokojení osob trpících sexuální deviací (tj. v tomto případě osob, pro které jsou sexuálně atraktivní nedospělé osoby) zpřístupňovány takovými prostředky, které tyto osoby vyhledávají (R 35/2005). Dítětem se rozumí osoba mladší osmnácti let. K tomu srov. výklad k § 126.⁷⁸*

Objektem trestného činu Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií, je bezesporu ochrana dětí před nezdravým sexuálním jednáním. Dalším objektem daného trestného činu je dle názoru autora potřeba společnosti klást překážky akceleraci deviantního jednání vůči zranitelným obětem, v daném případě dětem.

Objektivní stránka obsahuje tři samostatné základní skutkové podstaty. První z nich spočívá v tom, že pachatel přechovává dílo, které obsahuje dětskou pornografií. Druhá se zaměřuje na jednání, kdy pachatel k pornografickému dílu, které zobrazuje nebo jinak využívá dítě, získá přístup prostřednictvím informační nebo komunikační technologie. A třetí spočívá ve výrobě, dovozu, vývozu, průvozu, nabídnutí, zpřístupnění veřejnosti, zprostředkování, uvedení do oběhu, prodeji nebo jinému opatření či kořistění z takového díla.⁷⁹

Subjekt je obecný, subjektivní stránka vyžaduje zavinění úmyslné.

Velmi diskutovanou otázkou je jev virtuální pornografie. Jedná se o pornografií, kde nevystupují reálné osoby, ale počítačovou grafikou vytvořené obrazy neexistujících bytostí. V případě je-li takto vytvořen pornografický obraz, kde vystupuje "dítě", musíme vyřešit otázku, zda lze takovéto jednání postihovat dle ustanovení trestního zákoníku. Domníváme se,

⁷⁷BAMBUŠKOVÁ, V. a kol. *Zákon trestní zákoník – judikaturní komentář*. Ostrava: CODEXIS publishing, 2019. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

⁷⁸ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 1889.

⁷⁹JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017, s. 608

že ano. Tuto domněnku opíráme jednak o znění § 192 trestního zákoníku, kdy se hovoří o dítěti nebo osobě, jež se jeví být dítětem, kdy lze extenzivním výkladem dovodit závěr, že se jedná i o osobu virtuální, nikoli osobu reálnou. Dalším argument vychází z objektu ochrany, kdy tento spočívá, jak je uvedeno shora nejen v jejich ochraně před nevhodným sexuálním jednáním, ale i potřeba společnosti klást překážky akceleraci deviantního jednání vůči zranitelným obětem, v daném případě dětem.

S tímto názorem autora koresponduje například názor Blatníkové: Držení dětské pornografie může usnadnit následné sexuální zneužití dítěte. Blatníková dále naznačila souvislosti, ze kterých vychází:

1. Dětská pornografie podporuje u pachatelů kognitivní distorze.
2. Dětská pornografie podporuje fantazii pachatele.
3. Zákaz držení dětské pornografie napomáhá redukci v oblasti produkce.
4. Dětská pornografie je používána při groomingu (navazování závadových kontaktů prostřednictvím internetu).
5. Většina dětské pornografie zobrazuje reálné děti, konzument se tím stává spolupachatelem zneužívání dítěte tím, že zajišťuje poptávku.⁸⁰

V rámci objektivitu je nutné uvést názor, že poskytneme-li deviantní osobě k sebeuspokojení virtuální objekt, nebude mít potřebu realizovat se ve světě reálném. S tímto názorem autor nesouhlasí a nedohledal relevantní studie, které by jej podporovaly.

Policie České republiky, z jejich statistických výkazů vycházíme v této práci, samostatně neeviduje trestný čin výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií. Můžeme ale konstatovat, že Česká republika jako stát je spíše státem cílovým, výroba dětské pornografie je zde velmi řídkým jevem. Nejvyšší podíl na takto páchané kriminalitě má bezesporu kriminalita páchaná distribucí a přijímání dětských pornografických děl prostřednictvím sítě internet.

Typickou obětí pak bude dítě v rozvojových, popřípadě ekonomicky nevyspělých zemí, kde může být podstatným faktorem pro poskytnutí dítěte k produkci pornografie nejen finanční

⁸⁰BLATNÍKOVÁ, Š. *Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, s.48.

efekt této činnosti, ale i rozdílný pohled na sexualitu a věk od kterého je sexuální život aprobován.

V České republice, je-li páchána trestná činnost spočívající ve výrobě dětské pornografie, jsou oběti zejména děti ze sociálně slabých a sociálně vyloučených rodin, popřípadě rodin, kde jeden z rodičů, ve většině případů otec, má své sexuální priority zaměřeny deviantním způsobem vůči nedospělým jedincům.

3.1.9. Zneužití dítěte k výrobě pornografie

Tento trestný čin nepatří mezi ty, které by se vyskytovaly v kriminálních statistikách příliš obvykle. I přes řídký výskyt této trestné činnosti v kriminálních statistikách je ale nezbytné, aby skutková podstata tohoto trestného činu v právním řádu obsažena byla, neboť postihuje chování, které je značně společensky nebezpečné.

Objektem tohoto trestného činu je stejně jako u trestného činu výroby a nakládání s dětskou pornografií ochrana dítěte, a to zejména před jednáním dospělých jedinců, spočívajícím ve zneužití jejich rozumové převahy či závislosti ke svedení dítěte k výrobě pornografického díla.

Objektivní stránka spočívá v jednání pachatele, kdy přiměje, zjedná, najme, zláká, svede nebo zneužije dítě k výrobě pornografického díla nebo kořistí z účasti dítěte na takovém pornografickém díle.

„Zvýšeně tak jsou chráněny osoby mladší osmnácti let proti zneužití k výrobě pornografického díla, poněvadž samotná výroba nemusí vždy zahrnovat zneužití takové osoby, neboť výrobou je i např. rozmnožování pornografických fotografií nebo střih a jiné zpracování takových filmů, výroba pornografických videokazet či DVD z již hotového původního materiálu“⁸¹

Zjednáním se rozumí uzavření dohody (i konkludentní) mezi dítětem a pachatelem, že bude dítě participovat na výrobě pornografického díla. Dohoda předpokládá souhlasný projev vůle obou stran. *Najmutí* je speciálním případem zjednání, neboť se jedná také o dohodu, jejímž znakem je ovšem úplata, nemusí mít však bezpodmínečně peněžní podobu. *Zlákáním* je získání

⁸¹BAMBUŠKOVÁ, V. a kol. *Zákon trestní zákoník –judikatorní komentář*. Ostrava: CODEXIS publishing, 2019. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

dítěte k účasti zejména předstíráním určitých výhod, pozitiv apod. (nikoli však úplatou), zejména když dítě váhá. *Svedení* spočívá v tom, že pachatel úmyslně vzbudí (jinak než zlákaním) v dítěti rozhodnutí účastnit se výroby pornografického díla.

Zneužití dítě může osoba, která má vůči němu určitá práva a/nebo povinnosti.⁸²

Subjekt je obecný, u naplnění podmínky zneužití, můžeme uvažovat o subjektu speciálním. Subjektivní stránka vyžaduje zavinění úmyslné.

Ani u tohoto trestného činu, nejsou veřejně dostupné statistické údaje. Předpokládáme, že nejvíce případů, které jsou trestně stíhány, budou případy, kdy není sváděno dítě mladší 15 let, ale spíše případy, kdy je k výrobě pornografického díla sváděna osoba mezi 15 a 18 lety, druhdy osoba vykazující tělesné znaky osoby dospělé. Je-li přesvědčena k výrobě pornografického díla, činí tak obvykle za úplatu.

3.1.10. Účast na pornografickém představení

Tento trestný čin byl do trestního zákoníku včleněn spíše pro úplnost ochrany českých obětí. V dostupné literatuře a periodicích nebyla zaznamenána kazuistika, která by svědčila pro závěr, že tento skutek byl kdy v České republice byť jen prověřován.

Skutková podstata spočívá v účasti osoby na pornografickém představení, ve kterém vystupuje dítě. „Dětským pornografickým představením se rozumí živé představení určené publiku, a to i s využitím informačně-technických prostředků, ve kterém je dítě zapojené do skutečného nebo předstíraného sexuálního jednání anebo ve kterém jsou obnažované části těla dítěte směřující k vyvolání sexuálního uspokojení jiné osoby. Při širokém vymezení pojmu „představení“ pak není zcela jasný konkrétní obsah „jiného obdobného vystoupení“, u něhož účast na něm zákonodárce také kriminalizuje. Jde o neurčitý pojem a v podstatě zbytečný.“⁸³

V době, kdy je k dispozici velké množství pornografického obsahu on line, z pohodlí domova, nelze očekávat výrazný nárůst stíhání tohoto skutku do budoucna, ale i přes tuto skutečnost považuje autor za účelné toto ustanovení v trestním zákoníku mít.

⁸²BAMBUŠKOVÁ, V. a kol. *Zákon trestní zákoník –judikatorní komentář*. Ostrava: CODEXIS publishing, 2019. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

⁸³JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. aktualizované vyd. Praha: Leges, 2020. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

3.1.11. Navazování nedovolených kontaktů s dítětem

Objektem tohoto trestného činu je opět zájem společnosti, na ochraně dětí, před nežádoucími kontakty, které by mohly v důsledku vést k sexuálnímu útoku, nebo poškození psychosomatického vývoje dítěte.

Objektivní stránka je naplněna v okamžiku, kdy pachatel navrhne setkání dítěti mladšímu patnácti let v úmyslu spáchat trestný čin podle § 187 odst. 1, § 192, 193, § 202 odst. 2 nebo jiný sexuálně motivovaný trestný čin.

Tyto kontakty budou v drtivé většině případů navazovány prostřednictvím sítě internet. Zákodárce restriktivně vymezil pojem dítěte, jako osoby mladší 15 let. K tomuto vymezení došlo z důvodu, že ač český právní řád definuje zletilost 18 rokem věku, tak sexuální styk je povolen po 15 roku věku.

Tedy právní řád konstatuje, že jedinec není v 15 letech dostatečně dospělý, aby řídil automobil, uzavíral sňatek, podnikal, ale je již dostatečně vyspělý k rozmnožování se. Každý zde musí cítit jistou disharmonii v přístupu právního řádu, ale to by vydalo na samostatnou rozsáhlou práci.

Jelínek má hmotně-právní výhradu k uvedenému ustanovení: Jedná se o předčasně dokonáný trestný čin, který je materiálně přípravou (navazování kontaktů s obětí jako vytváření podmínek pro spáchání trestného činu podle § 187 odst. 1, § 192, § 193, § 202 odst. 2 nebo jiného sexuálně motivovaného trestného činu). Příprava je ovšem trestná jen u zvlášť závažných zločinů, pokud to trestní zákoník u příslušného trestného činu výslovně stanoví (§ 21 odst. 1 trestního zákoníku). Zaváděním dalších a dalších předčasně dokonáných trestných činů do zvláštní části trestního zákoníku se ovšem obchází omezení trestnosti přípravy jen na zvlášť závažné delikty.⁸⁴

Trestný čin navazování nedovolených kontaktů s dítětem, byl ve své podstatě do trestního zákoníku zařazen jako potřeba harmonizovat právní řád s unijním právem, zejména směrnice EP č. 2011/93/EU ze dne 13.12.2011.

⁸⁴ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. aktualizované vyd. Praha: Leges, 2020. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

4. OSTATNÍ TRESTNÉ ČINY SOUVISEJÍCÍ S MRAVNOSTNÍ KRIMINALITOU

V trestním zákoníku, zákoně č. 40/2009 Sb., jsou v jeho zvláštní části jednotlivé trestné činy řazeny do hlav, kdy trestné činy mravnostní, jak již je uvedeno shora, jsou převážně řazeny do hlavy II. nazvané Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.

V rámci komplexnosti sledovaného jevu je nutné konstatovat, že i v jiných hlavách obecné části trestního zákoníku jsou kodifikovány trestné činy, které mají vztah k mravnostní kriminalitě a mnohdy jsou i jako kriminalita mravnostní kvalifikovány ze strany orgánů činných v trestním řízení. Volili jsme výčet typických trestných činů, které je možno řadit ke kriminalitě mravnostní, bez bližšího popisu, definování skutkové podstaty těchto trestných činů a jejich statistických výkazů. Jedná se zejména o tyto skutky:

Ohrožení pohlavní nemocí: tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo jiného vydá, byť i z nedbalosti, nebezpečí nákazy pohlavní nemocí. Typickým modem operandi tohoto trestného činu je situace, kdy osoby zabývající se prostitucí, lhotejno jakého jsou pohlaví, jsou informovány o svém nedobřem zdravotním stavu, který spočívá v nákaze pohlavní nemocí, a přes tuto skutečnost navazují kontakty za účelem realizace pohlavního styku s jinou osobou. Z hlediska trestního zákoníku je lhotejno, zda k nákaze dojde, či nikoli, neboť jde o typický skutek ohrožovací.

Dále sel lze řadit veškeré trestné činy Hlavy I., dílu 4 trestního zákoníku. Jedná se o **trestné činy proti těhotenství ženy**. Není neobvyklé, že k přerušení těhotenství je svedenanebo nucena žena, která je obětí některého ze sexuálních trestných činů. Zpravidla se bude jednat o sexuální trestné činy incestní, popřípadě trestné činy páchané na blízkých nebo závislých osobách. Vzhledem k blízkosti a časté závislosti poškozenéhona pachateli není ani neobvyklé, že k nezákonnému přerušení těhotenství skutečně dojde.

Obchodování s lidmi: tohoto trestného činu se ve vztahu k mravnostní kriminalitě dopustí ten, kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje, přijme nebo vydá dítě, aby ho bylo užito jiným k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla. Rovněž se tohoto trestného činu dle základní skutkové podstaty dopustí ten, kdo vůči jiné osobě užije násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy nebo lsti anebo zneužívaje jejího omylu, tísně nebo závislosti ji přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje, přijme nebo vydá, aby jí bylo

užito jiným k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla, jiným k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jejího těla, k službě v ozbrojených silách, k otroctví nebo nevolnictví, k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, anebo kdo kořistí z takového jednání. Jedná se o predikativní trestný čin k trestnému činu zneužití dítěte k výrobě pornografie. Z hlediska kriminality v ČR se jedná o skutek, který v posledních letech nebyl orgány činnými v trestním řízení řešen. Jak je uvedeno shora, produkce dětské pornografie je v drtivé většině dislokována mimo naše území.

Ohrožování výchovy dítěte se dopustí ten, kdo, byť i z nedbalosti, ohrozí rozumový, citový nebo mravní vývoj dítěte tím, že:

- a) svádí ho k zahálčivému nebo nemravnému životu,
- b) umožní mu vést zahálčivý nebo nemravný život,
- c) umožní mu opatřovat pro sebe nebo pro jiného prostředky trestnou činností nebo jiným zavrhnutíhodným způsobem.

Na rozdíl od skutku předchozího se jedná o trestný čin stíhaný orgány činnými v trestním řízení poměrně často. Pachatelé jsou převážně rodiče ze sociálně vyloučených poměrů či lokalit. Zahálčivý či nemravný život může spočívat v umožnění sexuálního života ve věku, kdy to je zákonem zakázáno, popřípadě vedení sexuálního života způsobem neodpovídajícím morálním zásadám současné společnosti. Opatřování prostředků zavrhnutíhodným způsobem může být prostituce, vystupování v erotických představeních, popřípadě poskytování sexuálních služeb pomocí internetu.

Je otázkou k diskusi, zda věk 15 let, je věkem, který by měl ze strany státu aprobován jako věk, od kterého je legálně možné vést sexuální život. Není-li mladistvý způsobilý, aby řídil motorové vozidlo, těžko může být způsobilý k výchově dítěte, které se zákonitě může z pohlavního styku narodit. Domníváme se, že adekvátní věk pro začátek pohlavního života by byl věk 18 let.

Svádění k pohlavnímu styku: tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo nabídne, slíbí nebo poskytne dítěti nebo jinému za pohlavní styk s dítětem, pohlavní sebeukájení dítěte, jeho obnažování nebo jiné srovnatelné chování za účelem pohlavního uspokojení úplaty, výhodu nebo prospěch.

Legalizace výnosů z trestné činnosti: tento trestný čin spočívá v aktivní činnosti pachatele směřující k legalizaci či ukrytí nezákonných zisků, které jsou s trestnou činností spojeny. Zisky spojené s obchodem s lidmi, prostitucí, výrobou a distribucí pornografie dosahují značných částek. Dílem se jedná o zisky pocházející z trestné činnosti a jejich pachatelé mají zájem na tom, aby jich mohli legálně užívat.

Výtržnictví: tento trestný čin spáchá ten, kdo se dopustí veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném hrubé neslušnosti nebo výtržnosti zejména tím, že napadne jiného, hanobí hrob, historickou nebo kulturní památku, anebo hrubým způsobem ruší přípravu, průběh nebo zakončení organizovaného sportovního utkání, shromáždění nebo obřadu lidí. Typickým způsobem páčání tohoto trestného činu, ve vztahu k mravnostní kriminalitě, je exhibování pohlavních orgánů na veřejnosti. Této trestné činnosti se z drtivé většiny dopouštějí pachatelé mužského pohlaví, kdy jejich cílem je získat sexuální uspokojení šokováním osoby, před kterou se obnažují. Není ani neobvyklé, že pachatelé této trestné činnosti jsou osoby psychicky narušené.

5. VLIV PANDEMIE COVID-19 NA DYNAMIKU MRAVNOSTNÍ KRIMINALITY

Kriminologie je věda značně dynamická. Největší dynamické výkyvy v dějinách lidstva, které byly předmětem zájmu zkoumání kriminologie, byly způsobeny z vůle lidí, popřípadě jejich činností či migrací. Jedná se zejména o průmyslovou revoluci v 18. a 19. století a s tím spojenou migraci většího počtu venkovského obyvatelstva do městských aglomerací, či o migraci osob způsobenou světovými konflikty v první polovině 20. století, popřípadě o rozvoj digitálních technologií na jeho konci. V kriminologické literatuře se ale prakticky neobjevuje událost, která by byla zcela nezávislá na chtění a jednání lidstva a která by byla schopna značnou měrou ovlivnit dynamiku a strukturu páchané kriminality a jejího objasňování.

V roce 2020 byl celý svět zasažen pandemií respiračního onemocnění COVID-19, v důsledku čehož došlo z kriminologického hlediska k podstatným skutečnostem majícím vliv na druh, množství a způsob páchané kriminality. Je zřejmé, že činit v roce 2021 relevantní závěry dopadů pandemie COVID-19 na kriminalitu je předčasné, ale již dnes můžeme konstatovat, že došlo k poklesu páchaní trestné činnosti jako celku, mravnostní kriminalitu nevyjímaje. Jedinou výjimku tvoří trestný čin znásilnění, ale zde se pravděpodobně jedná o případy znásilnění v rodinách nebo v okruhu osob oběti známých. Podstatným způsobem se zvýšila objasňenost trestné činnosti a trestná činnost se přesunula ještě více do virtuálního světa.

Ke skutečnostem shora uvedeným došlo zejména z těchto důvodů:

- snížená mobilita osob jednak v důsledku obavy obyvatel o zdraví, jednak omezujícími zásahy ze strany veřejné moci;
- zvýšená „ostrážitost“ orgánů veřejné moci, jakož i jejich větší nasazení a kontrola obyvatel z jejich strany;
- práce z domova, popřípadě pobyt v místě bydliště hrazený zaměstnavatelem, se státní podporou, i v případě, že zaměstnanec nemusí práci vykonávat.

Snížená mobilita osob vede ve svém důsledku k omezení kontaktů v sociální oblasti, včetně kontaktů, které by mohly být z hlediska trestního práva patologické.

Stran druhého bodu je zřejmé, že zvýšené kontroly obyvatel ze strany ozbrojených sborů a evidence jejich pohybu má značný preventivní charakter. Zda je, či není takováto činnost v souladu se zásadami právního státu, je otázkou jinou. Málokdo bude páchat trestnou činnost za situace, kdy si je vědom, že jeho pohyb je podrobně monitorován. Je zjevné, že v takové situaci bude trestná činnost snáze odhalena a objasněna.

Zahálka matka neřesti není jen staré české přísloví, je to pregnantní vyjádření skutečnosti, že nedostatek pracovních a volnočasových aktivit vede k vyhledávání aktivit nežádoucích. A je nabíledni, že je-li lidský jedinec v situaci, kdy je doma, bez pracovních povinností, připojen na síť internet, trestnou činnost bude páchat především jejím prostřednictvím. Negativním faktorem může být skutečnost, že omezení sociálních kontaktů může vést např. u „single-jedinců“ k neuspokojení sexuálního pudu a hledání náhrady, která nemusí být adekvátní. Pachatel může stran mravnostní kriminality sklouznout v důsledku negativních okolností shora uvedených k pronásledování osob na internetu, vydírání či navazování nevhodných kontaktů s nezletilými.

Z údajů shora uvedených, zejména z grafů dynamiky trestné činnosti je zřejmé, že u kontaktních mravnostních trestných činů došlo ke značnému poklesu (mimo výše zmíněného znásilnění). V roce 2021 lze předpokládat pokles ještě výraznější, ale tuto materii bude pravděpodobně nutné zpracovat v delším časovém horizontu po odeznění opatření v souvislosti s pandemií onemocnění COVID-19.

6. VIKTIMOLOGIE, OBĚŤ A POŠKOZENÝ

6.1. Viktimologie– obecná východiska

Primárním cílem kriminologie jako vědy, by měla být prevence trestné činnosti, prevence chápána jako činnost, která pomocí funkčních nástrojů cílí na předcházení trestné činnosti. Dalším z úkolů této vědy je zkoumání dopadů na poškozeného a jeho život a snaha definovat vhodné přístupy a nástroje pro práci s obětí trestné činnosti, to vše s respektováním veškerých specifik jednotlivých druhů trestné činnosti.

Nebylo tomu tak vždy. Z historického pohledu kriminologie primárně zkoumala osobu pachatele trestných činů a oběť byla odsunuta zcela do pozadí jejího zájmu. Důvodem je skutečnost, že historicky v řízeních, která by dnes šla označit jako řízení trestní, to byla primárně oběť, na které záleželo, bude-li pachatel stíhán, potrestán, nebo bude-li od trestu upuštěno. Od této praxe bylo postupem času upouštěno a roli žalobce v trestních věcech přebíral stát, respektive v dřívějších dobách feudál. Ve světle náhledu na trestní proces, kdy v hledáčku jak soukromého, tak veřejného žalobce byl primárně a prakticky výhradně pachatel, byla oběť a její práva opět upozaděna. *Oběti byly doslova neviditelné pro justiční orgány, politiku a zákonodárství, veřejnost i média.*⁸⁵

Obrat tohoto přístupu nastav během vědecko-průmyslové revoluce v 19 století, kdy za touto skutečností stály především dva faktory:

- zvýšení kriminality v důsledku migrace obyvatel do průmyslových center, a to jak v počtu spáchaných skutků, tak v jejich brutalitě,
- rozvoj masově dostupných médií, která informovala nejen o pachatelích, ale i o obětech a dopadech trestných činů na jejich životy.

Můžeme hovořit o tom, že v 19 století začala být oběť trestného činu vnímána jak justicí, tak společností, ale stran soustavného vědeckého zkoumání, popřípadě přiznání význačnějšího souboru práv v trestním řízení, si musela ještě počkat.

Vědním oborem, zabývající osobou oběti trestného činu je primárně viktimologie. Dle našeho názoru se nejedná o obor samostatný, ale o podobor kriminologie, neboť bez zkoumání

⁸⁵ TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, s.148.

poznatků kriminologických, by viktimologii chyběly podklady pro její zkoumání a formulování závěrů. S tímto naším náhledem na kriminologii souhlasí i Válková a Kuchta: *viktimologie se dá chápat v užším i širším smyslu, názory v odborné literatuře nejsou zcela jednotné, ale první z nich převažuje. V užším pojetí je viktimologie považována za součást kriminologie, kdežto v pojetí širším jde o naprosto samostatný obor. V širším smyslu jsou brány v úvahu i oběti přírodních katastrof, válečných konfliktů apod.*⁸⁶

Viktimologii jako vědecký pojem použil poprvé Benjamin Mendelson, francouzsko-izraelský právník, žijící v letech 1990 až 1998. Mendelson byl zastáncem širšího pojetí viktimologie a z tohoto důvodu je částí odborné veřejnosti považován za zakladatele viktimologie nikoli Mendelson, ale Hans von Henting, který svým dílem *The Criminal and his Victim* vydaným v roce 1948, položil základy vědeckého zkoumání obětí kriminálních činů. Byl to rovněž von Henting, kdo jako první definoval typologii obětí, kdy typologie má podstatný vliv na predikování toho, kdo se obětí stane a kdo nikoliv, respektive kdo se stát obětí může s větší mírou pravděpodobnosti.

Pozdějším vývojem kriminologie byla typologie obětí precizována a doplňována. Dnes považujeme za nejzdařilejší dělení dle Fattaha, který oběti člení do pěti základních kategorií:

- **zúčastňující se oběť** – trestnému činu předchází interakce mezi pachatelem a obětí, jež nezanedbatelným způsobem ovlivňuje motivaci pachatele, častá situace v případech násilných trestných činů, kdy pachatel a oběť se vzájemně znají,
- **nezúčastňující se oběť** – přesný opak předchozího, nedochází k interakci, oběť vnímá ohrožení až v momentu samotného útoku,
- **provokující oběť** – oběť špatně odhadla pachatele, podcenila nebezpečnost situace a vystavila se viktimogenní situaci,
- **latentní oběť** – příznačná je obvyklá přítomnost všech viktimogenních faktorů, role oběti není veřejná a újma není formálně známa. Velká latence je u obtížně kontrolovatelných jevů, jako je násilí páchané v rodinách, ať už fyzické, psychické či sexuální,
- **nepravá oběť** – jedná se o osoby, které se ocitly v nesprávnou dobu na nesprávném místě a staly se tak náhodně a často také v zastoupení někoho jiného obětí.⁸⁷

⁸⁶ VÁLKOVÁ, H.; KUČHTA, J.. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 171

⁸⁷ Blíže viz ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998, s. 110–111.

Předmětem zájmu viktimologie není ale pouze oběť, jako osoba poškozená trestným činem, ale i jiné okolnosti, které spáchání činu vyprovokovaly, umožnily, nebo usnadnily. Mezi takovéto patří zejména urbanistické úpravy veřejných prostranství veřejným osvětlením, popřípadě umístěním kamer, preventivní návody a rady pro širokou veřejnost, či taktické postupy při plánování hlídek státní a obecní policie.

U mravnostní trestné činnosti jsou typickými místy odlehlá prostranství (parky, louky, lesoparky apod.). U trestného činu znásilnění však není zvláštností, že k němu dochází na atypických místech (např. chodby a výtahy domů, sklepní prostory, osobní vozidlo). Typickým jevem tohoto druhu trestné činnosti jsou dvě místa činu (tzn. jedno, kde pachatel pozoruje, typuje oběť a vyčkává) a místo, kde dojde k samotnému sexuálnímu útoku.⁸⁸

Podstatný vliv má viktimologie i na kriminalistickou vědu, a to jak na kriminalistickou metodologii, taktiku, tak na kriminalistickou techniku.

Kriminalistická taktika bude užívat poznatky viktimologie zejména při práci s obětí po spáchání trestného činu. Je nepopíratelné, že výslech, zejména ten prvotní po spáchání skutku je podstatným, ne-li nejpodstatnějším zdrojem informací. Poskytuje orgánům činným v trestním řízení prvotní informace umožňující definovat plán prověřování věci a směřování celého pátrání. Byl-li by zvolen přístup nevhodný, necitlivý, nebo netaktický, mohlo by se stát, že trauma oběti, zejména po spáchání mravnostní kriminality se prohloubí a v neposlední řadě se stává, že oběť, k níž je přistupováno necitlivě, či nesprávně, není ochotna s policií spolupracovat.

Kriminalistická technika bude poznatky viktimologie aplikovat zejména při sestavování portréту pachatele při užití technických prostředků typu identikit a podobně. Rovněž není nepodstatná otázka kontaminace místa činu ze strany oběti. S tímto závěrem souhlasí i Kondrád se Suchánkem: *viktimologie řeší podíl oběti na vzniku stop, oznamování trestného činu a jeho vyšetřování.*⁸⁹

Poznatky viktimologie může okrajově využívat právní věda, zejména při legislativní činnosti v oblasti ochrany a práv obětí trestných činů, psychologie při vytváření metod a postupů pomoci obětem, či sociologie, při zkoumání dynamiky vývoje společnosti.

⁸⁸ KOVÁŘ. P. *Sexuální agrese znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008, s. 154.

⁸⁹ KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 606.

6.2. Viktimnost

Viktimnost můžeme definovat jako pravděpodobnost, že se jedinec, nebo člen profesní či sociální skupiny, stane obětí trestného činu. Laicky se může zdát, že trestnou činností jsou ve společnosti ohroženy všechny skupiny obyvatel stejnou měrou, ale opak je pravdou.

Příkladem obětí násilné činnosti se častěji stávají mladší lidé⁹⁰, je to dáno zejména méně zodpovědným přístupem k životu, nočním životem, návštěvami barů a tančíren. Požíváním alkoholu a drog.

Starší lidé jsou zase cílem podvodných jednání, kdy je využívána jejich důvěřivost, naivita, neschopnost orientovat se v současném světě a v neposlední řadě i sociální izolace osob seniorského věku.

Ale jsou i povolání, která podstatně zvyšují pravděpodobnost toho, že se stanete obětí trestného činu. Například pracovnice poskytující sexuální služby bude znásilněna násobně pravděpodobněji než učitelka v dívčí škole. Řidič taxislužby bude obětí trestného činu loupeže násobně pravděpodobněji než řidič linkového autobusu. A noční směna obsluhy benzínového čerpadla je z hlediska viktimnosti jistě rizikovější než směna denní nebo směna prodavače v běžném obchodě v intravilánu obce.

Nepodstatná z hlediska viktimnosti není ani rasová, národnostní, či etnická příslušnost, popřípadě příslušnost k sexuální menšině, nebo sociálním skupinám na okraji společnosti, typicky narkomané či bezdomovci.

Podstatné hledisko viktimnosti je rovněž místo, kde se potencionální oběť pohybuje a denní doba po kterou tak činí. Je zřejmé, že pohyb v odlehlých nebo sociálně vyloučených oblastech, zejména po setmění, bude z hlediska viktimnosti podstatnějším faktorem než procházka po centru města ve dne. Problém vyloučených lokalit je z pohledu České republiky sice marginální, ale zkušenosti z Evropy, zejména z Francie a Belgie, kde se nachází etnicky monokulturní sídelní oblasti, kde státní moc pomalu, ale jistě ztrácí jakoukoliv možnost působení bezpečnostních sil, by nás měly dostatečně varovat a tuto problematiku bychom neměli brát na lehkou váhu a v případě koncentrace problematických nájemníků na jednom místě řešit, například motivací k rozptylu těchto osob.

⁹⁰VÁLKOVÁ, H.; KUČHTA, J. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 173.

Z psychologického hlediska se *faktory* viktimmnosti třídí do tří kategorií, a to *sociální, osobnostní a behaviorální*. V kategorii sociální jsou řazeny faktory jako profese, postavení v rodině, sociální vrstva atd. Konstelace osobnostních rysů, které činí člověka potencionální obětí pro jednotlivé speciální typy trestných činů, jsou začleněny do osobnostní kategorie. Behaviorální kategorie se týká rizikového chování, kdy někteří lidé vyhledávají viktimmogenní lokality.⁹¹

Pozornému čtenáři je zřejmé, že teze shora uvedené nejsou dogmatem. Může se stát, že někdo bude celý život pracovat jako noční řidič taxi služby a nesetká se při zaměstnání s trestným činem. A někdo opouští své bydliště pouze přes den, pohybuje se v centru města a stane se obětí vraždy. Naznačené teze jsou spíše vodítkem, jak u jednotlivých případných obětí trestných činů definovat viktimmogenní potenciál.

6.3. Viktimizace

Viktimizací rozumíme složitý proces, při kterém se z potencionální oběti stává oběť skutečná⁹². V procesu viktimmizace hrají podstatnou roli tři prvky:

- 1) chování oběti,
- 2) vztah oběti a pachatele,
- 3) míra viktimmnosti.

Při viktimmizaci dochází k tomu, že jedinci je působena újma. Z obecného pohledu kriminologického je lhostejné, zda újma je na majetku, na zdraví, psychickém stavu či se jedná o jiný druh újmy, například na osobnostních právech v případě trestného činu pomluvy.

Podstatné je, takto vzniklou újmu co nejvíce zmírnit a odškodnit tak, aby na další život oběti trestného činu měla co nejmenších negativních dopadů. V případě mravnostní kriminality je to však proces velmi náročný, vyžadující delší čas a obvykle i odbornou pomoc.

⁹¹ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2009, s. 100.

⁹²VÁLKOVÁ, H.; KUČHTA, J. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 174.

Viktimizaci lze dále členit z hlediska vztahu doby a páchaného trestného činu. Toto dělení není samoúčelné, je podstatné pro volbu metod a postupů užívaných při pomoci obětem trestné činnosti.

Primární viktimizace je viktimizace, ke které dochází přímo při páchání trestného činu. *Spadají sem okolnosti, které vzešly ze vzájemného působení mezi obětí a pachatelem při trestném činu*⁹³. Jedná se o viktimizaci, která více, či méně postihne každou oběť trestných činů. Jedná-li se o trestnou činnost méně závažnou, nemívá primární viktimizace dlouhodobých negativních důsledků a zpravidla nevyžaduje krizovou intervenci či odbornou pomoc.

Sekundární viktimizace, je viktimizací následnou. Může k ní zpravidla dojít dvojnásobným způsobem. Buď opakovaným kontaktem oběti s pachatelem trestného činu, kdy k tomuto může dojít jak dílem náhody, například setkáním u soudu, tak z rozhodnutí pachatele, který může oběť chtít zastrašit, ovlivnit, nebo dokonat trestný čin, k jehož dokonání nedošlo. Nebo necitlivým přístupem orgánů činných v trestním řízení, které zejména necitlivým přístupem k oběti při procesních úkonech může, a žel Bohu často dochází k oživení traumatizujících zkušeností oběti a tím k prohlubování psychické újmy takovéto oběti.

V kriminologické literatuře se můžeme rovněž setkat s pojmem **terciální viktimizace**. Jedná se o situaci, kdy oběť není dlouhodobě schopna vyrovnat se sama s následky trestného činu, ať psychickými, nebo fyzickými, a v průběhu času se jí vzpomínky na skutek vrací a vliv kriminálního činu na život oběti se nedaří eliminovat, a to často ani přes poskytnutou odbornou pomoc. Terciální viktimizace je ale pojmem spíše psychologickým, než aby měl dopady pro kriminologickou teorii či praxi.

Lze konstatovat, že viktimizace je proces složený z několika po sobě jdoucích fází. *První fází je náraz neboli šok, kdy je jedinec zaskočen kritickou událostí. Když se jedinec začne s událostí postupně vyrovnávat, přechází do fáze hojení a proces je na konec završen fází zhojení.*⁹⁴

⁹³ TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, s. 214.

⁹⁴ ČÍRTKOVÁ, L.; VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, s. 28–31.

6.4. Oběť trestné činnosti

Legální definici pojmu **oběť** nalezneme v § 2 zák.č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů. Dle tohoto právního předpisu se obětí se rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil.⁹⁵

V případě byla-li trestným činem způsobena smrt oběti, považují se, utrpěli-li v důsledku smrti oběti újmu, za oběť též její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner, druh nebo osoba, které oběť ke dni své smrti poskytovala nebo byla povinna poskytovat výživu. Je-li těchto osob více, považuje se za oběť každá z nich.

Tato legální definice je velmi široký, zahrnuje jak oběti primární, tak oběti sekundární a je zcela v souladu s Evropskou úmluvou o odškodňování obětí násilných trestných činů.

Zákonná úprava shora uvedená umožňuje dosáhnout oběti na odbornou pomoc, zaručuje jí právo na informace, ochranu jejich osoby a soukromí a v neposlední řadě finanční odškodnění poskytované primárně státem.

Rozhodovací činnost ústavního soudu, konkrétně Nález ze dne 19.1.2016, sp. zn. ÚS 3436/14-1⁹⁶, tento výčet doplnila, o právo na účinné vyšetřování trestního oznámení, kdy toto vyžaduje, aby orgány činné v trestním řízení vzaly při vyšetřování v úvahu rozsah, povahu a závažnost oznámeného trestného činu, případně s ohledem na konkrétní okolnosti případu i počet oznamovatelů či jejich národnost, a oznámený čin prošetřily řádně a bez zbytečných průtahů.

Zákon o obětech trestných činů, dále definuje pojem **zvlášť zranitelné oběti**, kdy touto se rozumí oběť splňující podmínky shora uvedené, doplněné alternativně o další skutečnosti. Těmito skutečnostmi jsou jednak skutečnosti vázané k subjektu oběti, kdy jde zejména o věk, kdy zvlášť zranitelnou obětí je jak dítě, tak osoba vysokého věku, psychické a fyzické zdraví, zde zvlášť zranitelnou obětí je oběť postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením. Další podmínkou splnění kritérií zvlášť závažných obětí je, aby tato subjektivní skutečnost, vzhledem k okolnostem případu vzhledem

⁹⁵ Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů.

⁹⁶Nález US ze dne 19.1.2016, sp. zn. ÚS 3436/14-1.

k okolnostem případu a poměrům této osoby, bránila jejímu plnému a účelnému uplatnění ve společnosti ve srovnání s jejími ostatními členy.

Další skutečnosti opravňující kvalifikovat osobu jako oběť zvláště zranitelnou, jsou skutečnosti trestně právně objektivní, zejména kvalifikace předmětného trestného činu. Zvláště zranitelná je vždy oběť trestného činu obchodování s lidmi a trestného činu teroristického útoku. Za splnění podmínky zvýšeného nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na věk oběti, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní, i oběť trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, trestného činu, který zahrnoval nátlak, násilí či pohrůžku násilím, trestného činu spáchaného pro příslušnost k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo oběť trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny.

Zákon o obětech trestných činů dále definuje z viktimologického hlediska významný pojem **druhotná újma**, kterou se rozumí újma, která nebyla oběti způsobena trestným činem, ale vznikla v důsledku přístupu Policie České republiky, orgánů činných v trestním řízení a dalších orgánů veřejné moci, poskytovatelů zdravotních služeb, subjektů zapsaných v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, znalců, tlumočnicků, obhájců a sdělovacích prostředků k ní.

Bylo by ovšem pojmově nesprávné, směřovat pojem oběť s pojmem poškozený. Nepoučená osoba by mohla nabít dojem, že se jedná o dvě slova jednoho významu. Opak je pravdou. Rozdíl mezi významem obou slov pregnantně definuje Jelínek: „Pojem poškozeného odlišujeme od pojmu oběti trestného činu podle zák. č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Poškozený je stranou trestního řízení a může jím být osoba fyzická i osoba právnická. Oběti podle zákona o obětech trestných činů může být jen osoba fyzická, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil (§ 2 odst. 2 zák. č. 45/2013 Sb.). Pod pojem oběti zákon o obětech trestných činů podřazuje i příbuzného nebo osobu blízkou přímé oběti, která v důsledku trestného činu zemřela, nebo osobu, které oběť ke dni své smrti poskytovala nebo byla povinna poskytovat výživu (§ 2 odst. 3 cit. zák.). Oba pojmy, tj. pojem poškozeného a pojem oběti trestného činu, se částečně překrývají, neboť oběti náleží některá práva jako

poškozenému v trestním řízení. Za podmínek stanovených v tomto zákoně vzniká oběti trestné činnosti nárok na peněžitou pomoc od státu. “⁹⁷

Kriminologie by dle našeho názoru, měla spíše užívat pojmu oběť, neboť jak je uvedeno shora pojem poškozený koreluje spíše s vědním oborem trestního práva procesního.

⁹⁷JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. aktualizované vyd. Praha: Leges, 2020. Převzato z CODEXIS, doplňku LIBERIS.

7. OBĚTI A PACHATELÉ MRAVNOSTNÍ KRIMINALITY A JEJICH TYPICKÉ ZNAKY

Oběti mravnostní kriminality, a jejich typické znaky, nelze definovat jednoduchým způsobem. Jejich skladba je stejně pestrá, jako je pestrá skladba mravnostní kriminality. Pro potřeby této práce, bylo zvoleno rozdělení obětí mravnostní kriminality, dle jednotlivých trestných činů ve III. hlavě trestního zákoníku.

Není z logiky věci nutné věnovat se obětem trestné činnosti, kde sice jsou osoby, které by mohly být za oběť považovány, ale primárním poškozeným je veřejný zájem. Z hlediska účelu a cílů této práce byly pro primární definování obětí a okrajové definování pachatelů, zvoleny takové mravnostní delikty, kde je existence oběti zjevná, stejně jako její definující znaky.

Ke konkrétním znakům obětí jednotlivých mravnostních deliktů prakticky neexistuje adekvátní literatura. Dostupná literatura se věnuje obětem převážně komplexně, teoreticky a nikoli ve světle kauzality jednotlivých trestných činů. K obětem jednotlivých mravnostních trestných činů, nejsou ani propracovány statistické přehledy, které by umožnily znaky takových to obětí podrobně definovat. I z tohoto důvodu bylo při psaní této kapitoly vycházeno především z kriminalistické praxe autora práce. I přes nedostatek teoretických podkladů můžeme konstatovat, že myšlenky níže uvedené mají oporu a odbornou relevanci.

Pro lepší přehlednost bylo v rámci této kapitoly přistoupeno k rámcovému vymezení také pachatelů dotčených trestných činů, a to i přes skutečnost, že osobou pachatele, zejména po stránce teoretické, se budeme věnovat níže.

7.1. Oběť a pachatel trestného činu znásilnění

Z podstaty trestného činu znásilnění je zřejmé, že typickou obětí tohoto trestného činu jsou ženy. Za rok 2019, z celkovém podílu 694 obětí trestného činu znásilnění bylo 634 žen.⁹⁸

Byl-li obětí znásilnění muž, tak se jednalo především o muže mladšího věku.

⁹⁸Statistická data v této podkapitole čerpána z:
www.czso.cz/documents/10180/120583268/300002200603.pdf/79b61136-d9be-4bc8-be39-02b6657385c0?version=1.1, dne 10.6.2021.

Dle Porady lze podle modu operandi u trestného činu znásilnění charakterizovat následující situace:

- pachatel oběť zná, pod záminkou známosti naváže kontakt a v příhodné době vyžaduje pohlavní styk, který, pokud oběť nesouhlasí, vynucuje i násilím, nebo pohrůžkou bezprostředního násilí,
- jde o náhodné setkání pachatele s obětí, která jej nějakým způsobem upoutá, v příhodném okamžiku se pachatel domáhá pohlavního styku, je zpravidla odmítnut a poté si styk vynucuje násilím,
- skupinové, organizované znásilnění žen, kdy si skupina mužů vybere oběť, na které si násilím vynutí pohlavní styk,
- znásilnění je činem spojeným s požitím většího množství alkoholu, který odbourává překážky a mravní zábrany. Jedná se o charakteristický rys znásilnění,
- pachatel využívá různých forem závislosti oběti na něm,
- pachatelé využijí lsti spočívající v tom, že přivedou oběť do stavu bezbrannosti podáním většího množství alkoholu,
- znásilnění bez motivu. Jde o situace, kde pachatelé znásilnění neplánují, nepřipravují se na něj a často jim takovýto způsob ukájení sexuálních pudů není ani vlastní. Využívají pouze příležitosti a v daném okamžiku, na daném místě se dopustí činu.⁹⁹

V případě trestného činu znásilnění je podstatná složka viktinnosti oběti, je podstatnější než u jiných druhů trestné činnosti. Způsob chování, oblékání, místa, kde a kdy se pohybujeme, zvyšují pravděpodobnost, budeme-li sexuálně napadeni, či nikoli. Je část autorů, kteří na tyto skutečnosti nechtějí slyšet. Z těchto můžeme uvést například soubor textů Fakta a mýty o znásilnění, kde je tvrzeno: *v médiích se při popisu znásilnění často nenápadně reprodukuje komentáře typu: „vracela se pozdě v noci tmavou ulicí“ nebo „byla opilá a vyzývavě*

⁹⁹ PORADA, V. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2007, s. 64–65.

oblečená“. Tyto zdánlivě nenápadné popisy jen reprodukují představu, že znásilnění se „děje“ osobám, které si o něj koledují. Tj. vrací se pozdě v noci domů samy, vyzývavě oblečené atd. Zde je zapotřebí vrátit se ke statistikám, které ukazují, že znásilnění pachatel plánuje – konkrétní osobu pak vybírá na základě jiných proměnných než je oblečení, fyzický vzhled, chování, věk atd. Znásilnění může potkat kohokoli a kdekoli.¹⁰⁰

Další autoři argumentují tím, že je jen věci každého jednotlivce jak se bude oblékat, nebo jaká místa navštíví. Ano, s tím můžeme za určitých podmínek souhlasit, ale ke svobodě jedince patří i odpovědnost a primárně odpovědnost sama za sebe, za svoji bezpečnost, život, zdraví.

Je bezesporné, že vyzývavé oblečení je podstatnou složkou viktimitnosti oběti trestného činu znásilnění. Rovněž návštěvy očních klubů, požívání alkoholu a drog či navazování kontaktů s neznámými osobami je velmi snadná cesta stát se obětí mravnostního trestného činu. Provokování sexuálního pudu pachatelů, ať oblékáním, nebo nezodpovědným chováním, ze strany oběti může a často vede k tomu, že situace eskaluje k sexuálnímu násilí.

S uvedeným názorem se ztotožňuje řada odborníků, například i Chmelík: *Pro oběti mravnostních trestných činů z řad žen je příznačný určitý "podíl" na příčině spáchání sexuálního deliktu. Jde zejména o vyzývavé oblečení obětí, jejich koketování s pachatelem, vyzývavost a provokativnost v chování apod. Oběti v řadě případů završují samy příležitost pro pachatele, například autostop*¹⁰¹.

Shora uvedené, je však pouze částí faktorů příčin toho, proč se oběť znásilnění obětí stane. Bylo by nebezpečné ze shora uvedeného dělat stereotypy, zejména pokud by tak činily orgány činné v trestním řízení při prověřování a vyšetřování této trestné činnosti.

Podstatnou část obětí trestného činu znásilnění tvoří osoby, které se žádným způsobem nepodílely na zvýšení pravděpodobnosti, že se stanou obětí takového trestného činu. I přes tuto skutečnost je na tyto osoby nahlíženo jako na někoho, kdo si v podstatě za spáchaný skutek může sám. To je přístup velmi nevhodný a může být i přístupem nebezpečným z hlediska sekundární viktimizace oběti.

¹⁰⁰ Dostupné na: http://www.feminismus.cz/download/publikace_final_pdf.pdf, dne 18.5.2021.

¹⁰¹ CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Nakladatelství Portál, s. r. o., 2003, s. 25.

Za další velký problém ve vztahu k obětem trestné činnosti považujeme vysokou latenci této trestné činnosti. Je poctivé konstatovat, že nelze zjistit relevantní data o tom, kolik spáchaných trestných činů znásilnění není orgánům činným v trestním řízení oznámeno. Některé neziskové organizace, například proFEM hovoří o tom, že není oznámena většina takovýchto skutků. S těmito závěry nelze souhlasit, na základě kriminalistické praxe se spíše kloníme k závěru, že z celkového počtu pravých znásilnění, tedy znásilnění mimo manželský svazek či partnerský vztah, budou neoznámené skutky činit maximálně třicet procent.

Důvody, proč oběti trestný čin znásilnění neoznámí, jsou kombinací studu, pocitu viny na tom, že jsem se stal/stala obětí a v neposlední řadě obava před následky pro partnerský vztah, v němž oběť aktuálně žije.

Můžeme konstatovat, že z hlediska legislativní úpravy ochrany oběti, jejího soukromí a osobních údajů je učiněno maximum možného. Osobní údaje oběti mohou být evidovány mimo trestní spis tak, aby se k nim nedostal pachatel či jeho obhájci, totožnost oběti může být utajena zcela v případech jejího reálného ohrožení. Je dána možnost vypovídat, a to i při hlavním líčení tak, aby oběť nebyla v kontaktu s pachatelem. Oběť má rovněž právo na informování ze strany orgánů činných v trestním řízení v případě, jeli pachatel propuštěn z výkonu trestu či ochranného léčení. Skutečnost, zda osoba oznámí, či neoznámí skutek, je tedy čistě věcí jejího rozhodnutí. Ze strany veřejné moci má maximální podporu k tomu, aby tak učinila.

7.2. Oběť a pachatel trestného činu sexuálního nátlaku

Trestný čin sexuálního nátlaku je ve své podstatě deliktem, pro který je typické navázání kontaktu mezi pachatelem a obětí v době významně předcházející době spáchaní činu. Situace, kdy pachatel oběť z minulosti nezná, či situace, kdy se s obětí seznámí náhodně, jsou spíše výjimečné a zpravidla k nim nedochází.

Typickým způsobem páchaní této trestné činnosti je prostřednictvím sítě internet. Pachatel si nejprve na sociálních sítích vybere oběť, obvykle pod falešným, vesměs pro pachatele lichotivým profilem. Z oběti pod různými záminkami vyláká materiály soukromé či intimní povahy, které následně použije jako prostředek vydírání s cílem získat obsahy ještě intimnější.

Cílovou skupinou takového jednání jsou převážně ženy, ale nikoli výlučně, a to v mladším, pubertálním či adolescentním věku. Nelze ale vyloučit ani oběti starší, zejména osoby hledající pomocí sociálních sítí seznámení.

Další velmi početnou skupinou obětí jsou osoby ve vztahu podřízenosti k pachateli. Typicky se bude jednat o vztah zaměstnanec-zaměstnavatel, podřízený-nadřízený. Bohužel nejsou ojedinělé ani případy, kdy osoba zneužívající svého postavení je pedagogický pracovník, popřípadě osoba vedoucí nějaký zájmový či obdobný kroužek mimoškolní činnosti.

Pachateli trestného činu sexuální nátlak jsou převážně muži. Nebylo zjištěno, že by recidiva, popřípadě zneužívání OPL či alkoholu mělo významný vliv na strukturu pachatelů tohoto druhu trestné činnosti. Fenomén, který podstatný vliv má, a to zejména v posledních sledovaných letech, je věk pachatelů, kdy se ve velké míře jedná o pachatele mladistvé. Tuto skutečnost si vysvětlujeme dvojitým způsobem. Jednak tyto osoby vyhledávají velmi aktivně kontakt skrze sociální sítě, a jednak na počátku svého sexuálního života nejsou schopni odlišit jednání, které je ještě tolerovatelné, od jednání, které už tolerovat nelze.

7.3. Oběť a pachatel trestného činu pohlavní zneužití

Oběti trestného činu pohlavní zneužití můžeme v podstatě dělit do dvou skupin. V první skupině budou osoby blízké věku 15 let, které dobrovolně vykonaly pohlavní styk s osobou starší 15 let. Škodlivost takového jednání je sporná, jakož je sporný a hodně diskutovaný i věk 15 let, od kterého je pohlavní život povolen. Je velmi pravděpodobné, že ze zjištěných skutků bude většina náležet do této kategorie. Ve druhé skupině pak nalezneme jednání společensky naopak velmi škodlivé. Jedná se o případy, kdy dojde k pohlavnímu či obdobnému styku s osobou v dětském věku proti vůli takovéto osoby – obvykle se zneužitím důvěry oběti či postavení osoby pachatele. Takovéto jednání zanechává hluboká psychická traumata na straně obětí, z nichž se v mnohých případech nevymaní ani v dospělém věku.

Problémem pohlavního zneužívání, zejména druhého definovaného typu, je vysoká latence této trestné činnosti. Oběť z podstaty, vzhledem k věku, rozumovým schopnostem a závislosti na pachateli, skutek vůbec nenahlásí nebo jej nahlásí v době, kdy je již promlčen, nebo v době, kdy nelze získat důkazy v takovém množství a kvalitě, aby vedly k zahájení trestního stíhání konkrétní osoby.

Zákonodárce se snažil, dle našeho názoru velmi účinným nástrojem, usnadnit trestní stíhání pachatelů sexuálních deliktů tím, že do trestního zákoníku vložil ustanovení § 34, kde je mimo jiné uvedeno:

(1) Trestní odpovědnost za trestný čin zaniká uplynutím promlčecí doby, jež činí

a) dvacet let, jde-li o trestný čin, za který trestní zákon dovoluje uložení výjimečného trestu, a trestný čin spáchaný při vypracování nebo při schvalování privatizačního projektu podle jiného právního předpisu,

b) patnáct let, činí-li horní hranice trestní sazby odnětí svobody nejméně deset let,

c) deset let, činí-li horní hranice trestní sazby odnětí svobody nejméně pět let,

d) pět let, činí-li horní hranice trestní sazby odnětí svobody nejméně tři léta,

e) tři léta u ostatních trestných činů.

(2) Promlčecí doba počíná běžet u trestných činů, u nichž je znakem účinek anebo u nichž je účinek znakem kvalifikované skutkové podstaty, od okamžiku, kdy takový účinek nastal; u ostatních trestných činů počíná běžet promlčecí doba od ukončení jednání. Účastníkovi počíná běžet promlčecí doba od ukončení činu hlavního pachatele.

(3) Do promlčecí doby se nezapočítává

a) doba, po kterou nebylo možno pachatele postavit před soud pro zákonnou překážku,

b) doba, po kterou bylo trestní stíhání přerušeno,

c) doba, po kterou oběť trestného činu obchodování s lidmi (§ 168) nebo některého trestného činu uvedeného v hlavě třetí zvláštní části tohoto zákona o trestných činech proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti byla mladší osmnácti let,

d) zkušební doba podmíněného zastavení trestního stíhání.¹⁰²

V důsledku toho začne promlčecí doba fakticky běžet až od okamžiku nabytí zletilosti takové oběti, tj. až poté, co oběť dovršila 18. rok svého věku, pokud zde není jiná překážka bránící v jejím běhu. Jak zdůrazňuje důvodová zpráva k trestnímu zákoníku, takto stanovený

¹⁰²Trestní zákoník, zákon č. 40/2009 Sb.

běh promlčecí doby požaduje mimo jiné i návrh Úmluvy Rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a sexuálním zneužíváním [PC-ES (2007) 6 E FIN], podle jejíhož čl. 33 má být promlčecí lhůta dostatečně dlouhá po dosažení věku 18 let dítěte (oběti) tak, aby bylo možné efektivně trestně stíhat vybrané trestné činy postihující sexuální vykořisťování či zneužívání dítěte (oběti) i po dosažení zletilosti dítěte (oběti)¹⁰³.

Ale jak již bylo naznačeno, procesní podmínky trestního stíhání ještě nezaručí, že bude zajištěn dostatečný počet relevantních důkazů, které by vedly k naplnění účelu trestního řízení.

Ve světle shora uvedeného nepřekvapí, že značný počet pachatelů jsou osoby mladistvé. Ač předmětná statistika neexistuje, je podle našich zkušeností pravděpodobné, že většina pachatelů, že většina pachatelů bude náležet do prvního typu páčání tohoto trestného činu.

Překvapivý je podíl pachatelů žen. V období, kdy byl tento fenomén statisticky sledován, tedy v letech 2010 až 2015, se jejich počet pohyboval od 19 do 56, což je více než v případě jiných trestných činů.

Značný je i podíl pachatelů-recidivistů. Důvody lze spatřovat v tom, že tyto osoby mají menší zábrany v sociálních vztazích.

7.4. Oběť a pachatel trestného činu soulož mezi příbuznými

Pro definování oběti u trestného činu soulož mezi příbuznými je nejprve nutné definovat si pojem „příbuzný v pokolení přímém“. Prameny trestního práva tuto definici neobsahují, pro jeho definici je nutno použít ustanovení zákona č. 89/2021 Sb., občanský zákoník. V § 772 je uvedeno: osoby jsou příbuzné v linii přímé, *pochází-li jedna od druhé*. Jedná se o poměr předků a potomků (*ascendentů a descendentů*), tedy prarodičů, rodičů a dětí. Linie přímá *není zpravidla limitována žádným počtem zrození*.¹⁰⁴

Z hlediska trestní odpovědnosti podle § 188 na stupni příbuzenství nezáleží. Musí jít o pokrevní příbuzenství. *Sourozenci* (bratr a sestra) jsou příbuzní v řadě nepřímé. Nezáleží na tom, zda mají společné oba rodiče, nebo jen jednoho z nich.¹⁰⁵

¹⁰³ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 452.

¹⁰⁴HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo* (§ 655–975). 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 480.

¹⁰⁵ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1867.

Již Sofokles v antické tragédii Král Oidipus popisuje stav erotické přitažlivosti syna a matky, s výrazným agresivním akcentem syna vůči otci (ač zde bez vědomí existence příbuzenství ze synovy strany). V tomto případě se z hlediska teorie psychologické jedná o Oidipův komplex. Uvedené existuje i opačně, tedy v případě, kdy dcera cítí erotickou přitažlivost k otci. V takovém případě hovoříme v psychologické teorii o Elektřině komplexu. Popsané komplexy mají reálné základy, většina zdravých dětí má v raném dětství velmi blízký vztah k matce i otci a opačná pohlaví jsou přitahována podvědomě i erotickou touhou po rodiči. Ve zdravém vývoji se tento stav přeruší v době definování vlastní identity a sexuality. Jsou ale zaznamenány i případy, kdy k přerušení shora popsanému nedojde a erotické touhy, původně podvědomé, dojdou fyzického naplnění. Jedná se o případy poměrně řídké, velmi často se jedná o nezdravé rodinné prostředí nebo situaci, kdy dítě opačného pohlaví žije pouze s jedním rodičem, v sociální izolaci, bez možnosti získat adekvátní sociální návyky a zdravé zkušenosti v kontaktu s opačným pohlavím.

Pokud jde o soulož mezi sourozenci, je otázkou, zda nízký počet zjištěných skutků tak, jak je uveden shora, odpovídá realitě. Předpokládáme velmi vysokou latenci takového jednání. Z podstaty věci lidé obvykle nesdílejí informace o svém intimním životě, tím spíše o intimním životě, který by vedli se svým sourozencem. Ke zjištění takovýchto případů dochází zpravidla uvedením partnerky do jiného stavu, popřípadě v situaci, kdy původní vztah sexuální přeroste v milenecké citové pouto mezi sourozenci.

V případě takto realizovaného pohlavního styku se jedná o styk založený na souhlasu stran. Bylo-li by tomu jinak, jednalo by se jak o trestný čin *soulož mezi příbuznými*, tak o trestný čin *znásilnění* spáchaný v jednočinném souběhu. Souběh je možný i s trestným činem *pohlavního zneužití* podle § 187, popř. *sexuálního nátlaku* podle § 186 (srov. R 54/1988).¹⁰⁶

Jsou-li naplněny obecné znaky trestní odpovědnosti, jsou trestně odpovědní oba příbuzní vykonávající pohlavní styk.

7.5. Oběť a pachatel trestného činu kuplířství

Trestný čin kuplířství je na pomezí mezi skutky, kde oběť jako fyzickou osobu definovat lze, a skutky, kde to možné není. Z podstaty trestného činu kuplířství je zřejmé, že osoby provozující prostituci se na této činnosti podílejí zcela dobrovolně. Osoba, která *kořistí*na

¹⁰⁶ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1867.

jejich činnosti, má vůči osobě prostituující své pevné místo a úkoly. Převážně se bude jednat o zajišťování zázemí, hygienických pomůcek, inzerce, zajištění bezpečnosti a podobně. Zde se jedná o situaci, kde oběť budeme hledat jen těžko, spíše se jedná o obchodně-právní vztah šedé ekonomiky.

Hovoříme-li o oběti trestného činu kuplířství, bude se jednat převážně o situaci, kdy k prostituci bude zjednána, svedena či najata osoba, která se prostituce dopouští pod vlivem nepříznivých životních okolností či v důsledku špatné sociální situace či rozumové nedostatečnosti. V případě včasné sociální intervence, by se pravděpodobně takováto osoba nikdy prostituce nedopustila.

V takových případech se bude jednat převážně o ženy, ale z praxe máme zadokumentovány i případy mužů mladšího věku. Nebude řídkým jevem, že tato oběť je bez domova, popřípadě na útěku z diagnostického zařízení, popřípadě výkonu trestu.

Pachatelé se pak budou rekrutovat z osob, které se provozováním erotických služeb dlouhodobě zabývají, nahodilé případy participace na prostituci jsou vzácné. Mezi pachateli převažují recidivisté a nevýznamný není ani podíl žen na této trestné činnosti.

V 90. letech 20. století tvořili značný podíl pachatelů této trestné činnosti cizí státní příslušníci, zejména z východní Evropy, kdy pod záminkou zaměstnání v České republice došlo k vylákání žen mimo území domovských států a zde byly „přesvědčeny“ k prostituci.

7.6. Oběť mravnostní trestné činnosti – shrnutí

Oběti mravnostní kriminality jsou stejně rozmanité jako mravnostní kriminalita sama. Odhlédneme-li od typických znaků jednotlivých trestných činů, jako je například věk u deliktů směřujících proti dětem, můžeme definovat základní znaky, které budou pro oběti mravnostních deliktů typické.

Z hlediska pohlaví se bude převážně jednat o oběti-ženy. Mužské pohlaví vyloučeno není, ale je statisticky méně časté a u některých druhů trestných činů vzácné. Důvodem, proč tomu tak je, je pravděpodobně biologická podstata muže a ženy. Muži se vyznačují větší sexuální nevázaností a agresivitou, zatímco ženy jsou v sexuálních kontaktech zdrženlivé a opatrnější a obecně méně agresivní při saturaci svých potřeb.

Podstatnou okolností, kterou je možno pozorovat při definování oběti mravnostní trestné činnosti, je fakt, že obětí se často stává žena sociálně znevýhodněná, v těžké životní situaci, popřípadě žena ze sociálně narušeného prostředí. Tyto oběti jsou méně opatrné v navazování vztahů, mají snahu nalézt v druhém pohlaví oporu a ochranu, kdy tohoto může být, a občas i bývá, zneužito. Uvedené typické znaky samozřejmě nejsou univerzální, autor sám vyšetřoval případy znásilnění, kdy obětí byly vysokoškolsky vzdělané ženy napadené v dopoledních hodinách v centru hl.m. Prahy, a to bez jakéhokoliv rizikového chování, které by takovýto atak vyvolalo.

Nejen sociální situace, ale i prostředí, v němž se případná oběť pohybuje, hraje významnou roli v procesu viktimizace oběti. K mnoha deliktům dochází v rámci skupin zabývajících se činnostmi na hraně zákona či přímo páchajících kriminální činností. Abúzus alkoholu nebo OPL v takovém prostředí je značně rizikovým faktorem ve vztahu k mravnostním deliktům, a to zejména u pachatele činu, ale i u jeho oběti. Potenciální oběť vlivem požití omamných látek či alkoholu snižuje své zábrany, často v důsledku jejich požití upadá do spánku nebo až do bezvědomí.

Z hlediska urbanistického je zcela zřejmé, že nejvíce obětí mravnostní kriminality pochází z velkých sídel. Pro ilustraci dokládáme mapu násilné kriminality za období 31.5.2020 až 31.5.2021 (mravnostní kriminalita samostatně evidována není). Skutečnost, že velká sídla jsou výrazně častěji místem páchaní mravnostní kriminality, je dána zejména tím, že jejich obyvatelé žijí ve větší anonymitě. Rovněž je zde větší fluktuace osob, a to i osob z řad cizích státních příslušníků. Možným důvodem pro vyšší počet skutků evidovaných ve statistikách nápadu této trestné činnosti může být i fakt, že ve větších sídlech bude toto jednání spíše oznámeno orgánům činným v trestním řízení než příkladně na malé vesnici, neboť lze předpokládat větší anonymitu, a tedy menší nebezpečí dopadu oznámení skutku na oběť.

Obr. 1 Přehled násilné kriminality dle sídel: hl.m. Praha, Středočeský kraj – okresy, období 31.5.2020 – 31.5.2021¹⁰⁷

Lze tedy konstatovat, že oběti mravnostní kriminality se v zásadě může stát kdokoli, ale sociální původ, místo pobytu a zejména samo chování oběti může podstatným způsobem toto riziko ovlivnit.

S tímto naším závěrem koresponduje i názor Porady, který k oběti mravnostní kriminality uvádí: „oběťmi mravnostní kriminality jsou převážně ženy. Jen zcela výjimečně, u stejně sexuálně orientovaných pachatelů a obětí, je pochopitelně obětí osoba stejného pohlaví jako pachatel. Pro oběti mravnostních trestných činů z řad žen je příznačný určitý „podíl“ na příčině spáchání mravnostního deliktu. Jde zejména o vyzývavé oblečení, jejich koketování s pachatelem, vyzývavost až provokativnost v chování a podobně. To do určité míry působí provokujícím způsobem na pachatele méně sexuálně zdrženlivé.“¹⁰⁸

¹⁰⁷ Dostupné na: <https://kriminalita.policie.cz>.

¹⁰⁸ PORADA, V. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2007, s. 67.

8. PACHATEL MRAVNOSTNÍ KRIMINALITY

Aby bylo možné naplnit cíle této práce, je nezbytné zabývat se vedle oběti trestného činu i osobou pachatele mravnostních deliktů. Důvody jsou dvojí, jednak je nutno definovat a pochopit koho trestní právo, kriminalistika a kriminologie za pachatele považuje – a to včetně rozdílnosti pojmosloví uvedených věd, a dále je nezbytné vymezit základní znaky osoby, která páchá mravnostní a zejména sexuálně motivované delikty tak, abychom mohli jejich trestné činnosti účinně předcházet.

8.1. Pachatel z hlediska trestního práva

Z hlediska trestního práva je pachatel definován především v § 22 trestního zákoníku, kdy se pachatelem trestného činu rozumí ten, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná, a dále i ten, kdo k provedení činu užil jiné osoby, která není trestně odpovědná pro nedostatek věku, nepřičetnost, omyl, anebo proto, že jednala v nutné obraně, krajní nouzi či za jiné okolnosti vylučující protiprávnost, anebo sama nejednala nebo nejednala zaviněně. Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil takové osoby, která nejednala ve zvláštním úmyslu či z pohnutky předpokládané zákonem; v těchto případech není vyloučena trestní odpovědnost takové osoby za jiný trestný čin, který tímto jednáním spáchala.

Tato definice pachatele je dále rozšířena ustanovením § 133 trestního zákoníku, kdy pachatelem se rozumí, nevyplývá-li z jednotlivých ustanovení trestního zákoníku něco jiného, též spolupachatel a účastník.

U některých trestných činů se požaduje zvláštní vlastnost pachatele (tzv. *konkrétní subjekt*) – např. u trestného činu vraždy novorozence dítěte matkou podle § 142, nebo zvláštní způsobilost či postavení pachatele (tzv. *speciální subjekt*) – např. vojenské trestné činy podle Hlavy XII. nebo trestné činy úředních osob podle dílu 2. Hlavy X. zvláštní části trestního zákoníku. Organizátorem, návodcem nebo pomocníkem u takových trestných činů může být i osoba, která nemá vlastnost, způsobilost nebo postavení vyžadované u hlavního pachatele.¹⁰⁹

¹⁰⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1264.

Na pachatelství samo nemá vliv procesní stádium trestního řízení. Tedy pachatelem z hlediska trestního práva může být osoba podezřelá, obviněná, obžalovaná i odsouzená, stejně jako i osoba, která jako pachatel konkrétního trestného činu nebyla orgány činnými v trestním řízení zjištěna. Z hlediska pachatelství je nezbytné zkoumat věk, přičetnost a rozumovou a mravní vyspělost osoby pachatele.

8.2. Vymezení pojmů podezřelý, obviněný, obžalovaný, odsouzený

Trestní řízení prochází několika fázemi, v nichž je pachatel pojmově oddělen. Jedná se o pojmy podezřelý, obviněný, obžalovaný a odsouzený.

Podezřelý je pojem označující osobu, proti které se podle trestního řádu konají úkony před zahájením trestního stíhání; jednak jde o zadrženou osobu, vůči které dosud nebylo zahájeno trestní stíhání (§ 76, § 82 odst. 4, § 83b odst. 4 trestního řádu), a jednak jde i o všechny další osoby, proti nimž svědčí stopy trestného činu i další podklady nasvědčující tomu, že spáchaly objasňovaný trestný čin, a směřuje vůči nim prověřování v rámci postupu před zahájením trestního stíhání, kde zejména podávají vysvětlení (srov. § 158 odst. 7 trestního řádu), anebo je vůči nim konáno zkrácené přípravné řízení (srov. § 179b odst. 2, 3 trestního řádu), a to až do doby, než je vůči nim zahájeno trestní stíhání nebo než bude návrh na potrestání doručen soudu, čímž se zahajuje trestní stíhání (§ 160 odst. 1 a § 314b odst. 1 trestního řádu)¹¹⁰.

U laické veřejnosti se můžeme setkat se zaměňováním pojmu podezřelý ve smyslu trestního práva a pojmu podezřelý tak, jak je chápán v rámci kriminalistické taktiky. Ze shora uvedeného plyne, že abychom mohli o osobě hovořit v trestně právním smyslu jako o osobě podezřelé, je nutné splnit určité procesní podmínky definované trestním řádem. Z hlediska kriminalistické taktiky je podezřelým osoba, u níž existuje jistá míra jistoty, že se dopustila určitého trestného činu, kdy ale tato míra jistoty nedosahuje intenzity, jež by umožnila zahájení trestního stíhání této osoby, popřípadě užití institutů trestního řízení ve vztahu k této osobě podezřelého. Lapidárně řečeno, podezřelý z hlediska kriminalistické taktiky je osoba, u níž je nutno zákonnými postupy podezření prokázat, popřípadě vyvrátit, a to i v době, kdy s touto osobou nejsou činěny úkony trestního řízení.

¹¹⁰ ŠÁMAL, P. Podezřelý. In: HENDRYCH, D. a kol. Právní slovník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

Obviněný je osoba, proti níž bylo zahájeno trestní stíhání, a to až do nařízení hlavního líčení.¹¹¹ Obvinění je zpravidla úkon policejního orgánu spočívající ve vydání usnesení o zahájení trestního stíhání, kdy v tomto usnesení musí být obviněný i stíhaný skutek jednoznačně identifikován a popsán. Zahájení trestního stíhání v žádném případě není konstatování viny. Jedná se o procesní úkon, který rozšiřuje zákonné možnosti vyšetřujícího orgánu vůči obviněnému na straně jedné a zvyšuje práva obviněného vůči státní moci reprezentované vyšetřujícím orgánem na straně druhé.

Obžalovaný je osoba, o jejímž trestném činu se rozhoduje před soudem. Podání obžaloby je výlučným právem státního zástupce a patří mezi nejobvyklejší způsoby ukončení přípravného řízení. Soud je vázán skutkem, pro který byla obžaloba podána – o jiném skutku nesmí rozhodnout, a to ani v případě, že by takovýto skutek během hlavního líčení vyšel nesporně najevo.

Odsouzený je osoba, která byla v trestním řízení soudem uznána vinnou pro určitý trestný čin. Odsouzeným se osoba stane až poté, co rozhodnutí o jejím odsouzení nabude právní moci. V § 2 odst. 2 trestního řádu je zakotvena zásada presumpce neviny, tedy do okamžiku, než nabude rozhodnutí o vině a trestu konkrétní osoby právní moci, je na tuto osobu nutno pohlížet jako na nevinného.

Odsouzení má vliv nejen na pachatele samotného skutku, spočívající v jeho povinnosti uložený trest strpět, ale má i jiné korelace, například zápis jeho odsouzení do rejstříku trestů či možnost poškozených vymáhat na odsouzeném způsobenou škodu v civilním řízení, nerozhodl-li o ní trestní soud.

8.3. Pachatel z hlediska kriminologického

Kriminologie přistupuje k osobě pachatele a jejímu zkoumání způsobem podstatně širším než trestní právo. Kriminologie z podstaty svých paradigmat směřuje k tomu, aby pochopila faktory, jež způsobují, že se z lidského jedince pachatel stane. Zkoumá širší podmínky, jak společenské, tak psychologické, které vedou nebo mohou vést k tomu, že osoba spáchá trestný čin či jiné společensky patologické jednání. Z kriminologického hlediska je významně akcentován důraz na prevenci sociálně patologických jevů, zatímco z hlediska práva trestního je akcentována složka represivní.

¹¹¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I, II, III*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 397.

Z hlediska kriminologického jsou pachateli trestného činu:

- Osoby, které spáchaly trestný čin,
- osoby trestně neodpovědné – osoby mladší 15 let a osoby nepřičetné,
- potenciální pachatelé – např. recidivisté,
- osoby vyznačující se sociálně patologickým jednáním – např. narkomani, prostitutky, patologičtí hráči apod.¹¹²

Zajímavou součástí kriminologického zkoumání pachatele je jeho typologie. Jedná se o proces subsumování určitých vlastností či fyzických znaků osoby ve vztahu k možné dispozici být pachatelem trestného činu, popřípadě jiného sociálně patologického jednání a třídění osob, které za pachatele kriminologie považuje.

V historii kriminologie lze vyzorovat množství zajímavých a z dnešního pohledu nezřídka spíše úsměvných teorií, které měly pachatele či potenciačního pachatele definovat. Mezi takovéto patří například teorie C. Lombrosa, který se domníval, že zločinné sklony jedince jsou rozpoznatelné ve fyziognomických znacích člověka. Dále se domníval, že pachatel kriminálních činů se jako pachatel rodí, a tedy zcela popřel působení prostředí a výchovy, neboť podle Lombrosa narodí-li se lidská bytost jako pachatel, není možno tento fakt nijak zvrátit.

I přes skutečnost, že tyto názory jsou dnes již překonány, nelze je jako celek zatracovat, neboť ve svém důsledku přispěly k současnému poznání kriminologické vědy.

Moderní kriminologie označuje ve vztahu k pachateli tyto základní vlivy:

- biologické,
- psychické,
- sociologické.¹¹³

Biologická teorie vychází z předpokladu, že jsou to různé fyzické odchylky, genetické poruchy či poškození mozku, které v převážné většině zodpovídají za kriminální jednání pachatele. Genetické příčiny tvoří pouze část biologických vlivů – zahrnují poruchy genetické

¹¹²SVATOŠ, R. *Kriminologie*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2012, s. 21.

¹¹³NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Základy kriminologie*. Praha: Karolinum, 2004. s. 116.

výbavy, se kterými se jedinec rodí, zatímco biologické poruchy mohou vzniknout i v průběhu života např. následkem zranění¹¹⁴.

Domníváme se, že biologická teorie je dnes již ve větší míře překonaná. Z kriminalistické praxe ani z dostupných vědeckých prací nelze dovést jednoznačný závěr, že fyzické odchylky či genetické poruchy by determinovaly jedince k páchání trestné činnosti. Je možné, že poškození mozku může vést k patologickému chování jedince, v krajních případech i k jednání kriminálnímu, ale zpravidla se bude jednat o kombinaci s vlivy níže uvedenými.

Psychologická teorie vychází z předpokladu, že hlavním faktorem, který jedince dovede na kriminální dráhu, je jeho osobnost, respektive její struktura.

Čírtková uvádí následující třídění pachatelů z hlediska psychologického:

- **socializovaný typ**, u něhož je spáchání činu důsledkem nezvládnutých tlaků, nevykazuje odchylky od normálu, kdy jednání s tímto typem probíhá bez větších problémů;
- **neurotický typ** je typ osobnosti, u které se vyskytují ve větší či menší míře neurotické poruchy typu úzkosti, depresivních nálad či hysterických reakcí. Psychopatický typ, u něhož je kriminální jednání důsledkem výrazné poruchy osobnosti nebo odmítání sociálních a právních norem (sociopat). V kriminální populaci se procento psychopatů pohybuje okolo 30%, v podmnožině recidivistů pak okolo 70%. Jednání s pachateli tohoto typu bývá velice složité a možnost jejich nápravy je ztížena;
- **mentálně nedostačivý typ**, který se vyznačuje nízkou inteligencí. Jde tedy o osobnost primitivní a tomu odpovídá i druh vykonávané trestné činnosti (např. sexuální útoky vůči dětem či zvířatům);
- **psychotický typ**, kdy kriminální chování je důsledkem psychotické poruchy, která bývá ovšem obtížně identifikovatelná. Taková osobnost se vyznačuje svou bizarností, nesrozumitelností a často i brutalitou.¹¹⁵

Struktura osobnosti a jiné psychologické aspekty jedince mohou významným způsobem ovlivnit skutečnost, zda se osoba dopustí trestného činu nebo sociálně patologického jednání, a významným způsobem ovlivňuje i druh a způsob páchání trestné činnosti.

¹¹⁴DIANIŠKA, G. a kol. *Kriminologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2009.s. 167.

¹¹⁵ČÍRTKOVÁ L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o.,2004.s. 68.

Sociologická teorie vychází z předpokladu, že prostředí a společnost, ve které se jedinec pohybuje, vyrůstá a která na jedince působí, do značné míry ovlivňuje, jakým způsobem bude jedinec realizovat svůj život.

Díky sociologickým výzkumům prováděným zejména ve 20. století je dnes již nesporné, že prostředí a zejména prostředí, ve kterém je jedinec vychováván v dětském věku, významným způsobem ovlivní postoje jedince ke společnosti a jejím normám.

Například skutečnost, že v lokalitách sociálně vyloučených je větší kriminalita než například v místech okrajových částí měst, převážně s výstavbou rodinných domů, není dána pouze horší ekonomickou situací v lokalitě vyloučené, ale zejména prostředím a společností, kde jedinec žije. Chování, které by ve „slušné části města“ bylo považováno za jednání nepřijatelné, může být v lokalitě sociálně vyloučené považováno za jednání v souladu s normami komunity, v krajním případě za jednání žádané a chtěné, i když by se jednalo o jednání trestné.

8.4. Typologie pachatele mravnostní kriminality

Laické mínění je obvykle takové, že v případě pachatele mravnostní kriminality se musí jednat o deviantní osobu jinak narušenou, ale není to nutná podmínka. Dokonce je to tak, že většinu trestných činů, které podřazujeme pod mravnostní kriminalitu, páchají lidé, u kterých není žádná porucha sexuálního spektra diagnostikována. Na druhé straně je pravdou, že jednání s nejméně závažnými následky, jako jsou sexuálně motivované vraždy, znásilnění dětí apod. se převážně dopouštějí osoby, u kterých byla sexuální deviace diagnostikována, a to buď před samotným skutkem, anebo po něm v rámci vyšetření nařízeného orgány činnými v trestním řízení.

Sexuální deviací se rozumí, sexuální úchylka, aberace, perverze, scestná sexualita či nenormální uspokojování sexuálního pudu.¹¹⁶ Sexuální deviace rozdělujeme na deviace v aktivitě a objektu. Deviace v aktivitě jsou deviace způsobu, kterým je dosahováno sexuálního vzrušení a uspokojení, při deviaci v objektu se zase erotické touhy vážou na neadekvátní objekt.¹¹⁷ Toto

¹¹⁶HARTL P., HARTLOVÁ H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, s. 110.

¹¹⁷HOLCR, K. *Kriminologie*. 1. vyd. Praha: Leges, 2009, s. 79.

rozdělení není striktní, v praxi budou často deviace v aktivitě a objektu kombinovány, například v případě pedofilního sadisty.

Mezi deviace, které mají nejvyšší podíl na páčání mravnostní kriminality, patří:

Exhibicionismus– deviace spočívající v sexuálním uspokojení realizovaném expozicí obnaženého genitálu;

Frotérismus a tušerství– deviace spočívající v uspokojování sexuálních potřeb realizovaném třením se o jinou osobu, popřípadě dotýkání se genitálu jiné osoby.

Patologická sexuální agresivita– jeden z nejnebezpečnějších projevů sexuální deviace spočívající v uspokojování sexuálních potřeb realizovaném násilným překonáním odporu osoby, se kterou má deviant úmysl mít pohlavní styk.

Pedofilie, hebefilie–sexuální deviace spočívající v uspokojování sexuálních potřeb realizovaném pohlavním stykem s dítětem, popřípadě mladistvým.

Z hlediska mravnostní kriminality můžeme konstatovat, že pachatelem této trestné činnosti je ve většině případů muž, převážně svobodný a mladšího věku. Pocházet může jak z prostředí sociálně narušeného, tak z prostředí, které nevykazuje odchylky od normy. Ve většině případů se nebude jednat o recidivistu, recidivu předpokládáme převážně u nejzávažnějších forem této trestné činnosti, zejména v případech neléčené deviace.

Podstatným aspektem mravnostní kriminality, zejména té sexuálně motivované, je ovlivnění pachatele alkoholem, popřípadě OPL. V důsledku tohoto dochází ke snížení, popřípadě k vymizení zábran ze strany pachatele.

9. PREVENCE KRIMINALITY

Ve většině oborů lidské činnosti jsou preventivní opatření v důsledku méně nákladná a s menšími dopady na člověka než jakékoli řešení následků. Je lhostejné, jedná-li se o medicínu, kriminologii či jiné vědní obory. V kriminologii je vedle ekonomických statků, které můžeme uchránit včasnou a kvalitní prevencí, podstatným faktorem též ochrana fyzické a psychické integrity jedince. Následky si mohou oběti v případě kriminality mravnostní s sebou nést celý život se všemi dalšími negativními důsledky.

Z hlediska kriminologického lze prevenci kriminality definovat jako soubor nejrůznějších společenských aktivit orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů¹¹⁸.

Prevenci kriminality můžeme v zásadě dělit na prevenci sociální, prevenci situační a prevenci viktimologickou.

9.1. Prevence sociální

Jedná se o prevenci, která je orientována na sociální a ekonomické aspekty páchaní kriminality. Do této podmnožiny prevence můžeme podřadit opatření v sociální sféře, zejména v oblasti sociálně vyloučených lokalit, dále opatření směřující k edukaci jedince nebo opatření spočívající v odstraňování překážek sociální mobility. Podstatnou částí sociální prevence je apelace na občanskou společnost a programy komunitní bezpečnosti zajišťované prostřednictvím občanů.

Sociální prevence se tedy zaměřuje na snižování rizik, že se na nějakém podhoubí nekontrolované asociality, či antisociality postupně vytvoří kriminální zaměření osobnosti.¹¹⁹

9.2. Prevence situační

Zde se jedná o prevenci, která je orientovaná na kriminogenní okolnosti a dále na okolnosti, které umožní odhalení pachatele kriminálního činu. Do situační prevence patří

¹¹⁸SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. *Kriminologie*. Praha: WoltersKluwer, 2014, s. 163.

¹¹⁹SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. *Kriminologie*. Praha: WoltersKluwer, 2014, s. 144.

zejména odstraňování kriminogenních předpokladů páchaní trestné činnosti, informování obyvatel o možnosti prevence kriminality, popřípadě další opatření níže popsaná. V neposlední řadě situační prevence obsahuje i urbanistická opatření vedoucí ke zvýšení bezpečnosti v daném místě.

Opatření situační prevence je možné rozdělit do následujících skupin:

- **Zvýšení ochrany objektů, osob a věcí**, kterým hrozí kriminální útok. Může se jednat o zajištění pomocí bezpečnostních zámků a bezpečnostních dveří, nerozbitných skel oken, mřížemi, hlídacími psy, poplašným zařízením, uzamykání řadicí páky automobilu, immobilizéry, ale i o službu recepčních, vrátných, hlídačů a angažování soukromých bezpečnostních služeb, napojení na centralizované pulty ochrany objektů, vybavení technickými prostředky kontroly vstupu a přístupu, zavedení elektronických rezidenčních karet, v úvahu připadá i výcvik v sebeobraně a v použití zbraní a ochranných pomůcek proti napadení apod.
- **Přemístění ohrožených věcí na bezpečné místo**. Může jít o ukládání peněz v bankách a spořitelnách, rozšiřování bezhotovostního placení, o ukládání klenotů, šperků a jiných drahocenných předmětů do bankovních trezorů a sejfů, nahrazování originálů uměleckých děl na veřejně přístupných místech jejich kopiemi, parkování osobních automobilů v garážích a na hlídaných parkovištích, a nikoli na ulicích, odnášení autorádií a jiných cenností ze zaparkovaných vozidel aj.
- **Ztížení přístupu k prostředkům vhodným pro spáchání trestného činu**. Jedná se o uplatňování zákonných předpisů o prodeji střelných zbraní a o jejich držení, o právní režim nakládání s výbušninami, jedy a drogami, o kontrolu zavazadel na letištích. Mnohdy však stačí respektovat banální pravidla ochrany a nenechávat např. klíče pod rohožkou nebo žebřík pod otevřeným oknem rodinného domku.
- **Zmenšení očekávaného prospěchu z trestného činu a zvýšení rizika pro pachatele**. Sem patří především různé způsoby označování ohrožených věcí, které ztěžují pachateli spáchání trestné činnosti, komplikují další prodej překupníkům a zvyšují riziko odhalení pachatele. Může se jednat o obtížně odstranitelná výrobní čísla automobilů, o registraci a značkování jízdních kol, o značkování a katalogizaci uměleckých a starožitných předmětů a pořizování jejich fotodokumentace, o elektronické etikety zboží

prodávaneho v obchodních domech, o značkování stromků v lesních školkách nebo o barvení zaměnitelných tekutin (nafta).

- **Zlepšení dohledu nad lokalitou.** Dohled se v rámci situační prevence uskutečňuje v celé škále forem, patří sem aktivity pořádkové a hlídkové služby policie, soukromých bezpečnostních služeb, placených hlídačů, vrátných, dohled zaměstnanců v samoobslužných obchodech a jiných provozovnách služeb, řidičů hromadné dopravy i běžný a přirozený dohled lidí v lokalitě žijících či pracujících. Zvláštní možnosti skýtají televizní kamerové systémy, umožňující monitorovat vnitřní prostory objektů, ale také monitoring náměstí, ulic a parků, jež představují hlavní kriminogenní zóny města. Tato opatření nepochybně některé potenciální pachatele od provedení jejich kriminálních záměrů odradí a u ostatních pachatelů přispěje k jejich odhalení a postihu. Ke zlepšení dohledu může přispět i zlepšení viditelnosti odstraněním překážek, řádná údržba veřejného osvětlení, osvětlení interiéru obchodů i po skončení prodejní doby apod.¹²⁰

9.3. Prevence viktimologická

Viktimologická prevence má do značné míry přesah do prevence sociální i situační. Viktimologická prevence je orientována převážně na definování a edukaci pravidel bezpečného chování v okamžiku ohrožení trestným činem. Jedná se tedy o soubor rad a postupů, jejichž dodržení může vést ke snížení rizika, že se daná osoba stane obětí trestné činnosti.

Zaměřuje se na činnost osvětovou a poradenskou a na vštěpování obecných i speciálních zásad ochrany ohrožených osob. Osvětová činnost skýtá poučení jednak o tom, jak se mají lidé chovat, aby sebe a svůj majetek nevystavovali nebezpečí napadení, a jednak o tom, jak se mají chránit před útokem a jak se mají chovat během útoku i po něm. Do viktimologické prevence zahrnujeme rovněž výcvikové kurzy psychologické a fyzické sebeobrany, terapeutické a rehabilitační zacházení po přestálém útoku i prevenci orientovanou na nebezpečí viktimologické recidivy.¹²¹

¹²⁰SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. *Kriminologie*. Praha: WoltersKluwer, 2014, s. 155–156.

¹²¹SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. *Kriminologie*. Praha: WoltersKluwer, 2014, s. 160.

9.4. Dělení prevence kriminality podle typologie

Prevence kriminality dle typologie je dalším kritériem, kterým můžeme prevenci dále dělit. Podstatou tohoto dělení je především definice fází, ve kterých prevence kriminality probíhá, a z hlediska toho, které subjekty v konkrétní fázi do procesu prevence vstupují.

V kriminologické literatuře se lze rovněž setkat s pojmem prevence kriminality **podle okruhu účastníků**, popřípadě dle **cílové skupiny**, kdy se jedná o pojem totožný s pojmem typologie obsaženým v nadpisu této podkapitoly. Z hlediska pojmové čistoty se pojem typologie jeví jako výstižnější a z tohoto důvodu je užíván v předkládané práci.

Z hlediska shora uvedeného lze prevenci kriminality dělit na:

- primární– zabývá se předcházení trestné činnosti;
- sekundární– zabývá se zvládnání a korekcí již existujícího nežádoucího stavu;
- terciární– zabývá se péčí o oběť a prevenci recidivy.

Primární prevence představuje soubor rozličných aktivit, které jsou konány s cílem předejít trestné činnosti, popřípadě sociálně patologické činnosti v době, kdy ještě nedošlo ke spáchání skutku, vůči kterému prevence směřuje. Zaměřuje se na jedince, sociální skupiny, školy, zájmová sdružení s cílem předejít jevům shora uvedeným.

Primární prevence působí plošně v tom smyslu, že působí na každého, aniž by brala v úvahu stupeň jeho kriminálního ohrožení nebo kriminální rizikovosti. Primární prevence se snaží prostřednictvím hospodářské, sociální, kulturní a právní politiky působit na příčiny kriminality.¹²²

Nositeli primární prevence je primárně stát s podporou místních samospráv. Je to právě stát, který musí definovat výše uvedené politiky a rovněž musí určit způsoby a prostředky, jakými bude k naplnění těchto politik směřováno.

Významnou roli v primární prevenci budou zastávat i organizace zabývající se prevencí kriminality a péčí o poškozené. V neposlední řadě značný význam pro primární prevenci mají vysoké školy a odborná pracoviště zabývající se výzkumem v oblasti kriminalistiky, kriminologie, práva, ale i sociologie, pedagogiky a psychologie.

¹²²SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. *Kriminologie*. Praha: WoltersKluwer, 2014, s. 160.

Sekundární prevence směřuje zejména vůči jedincům, kteří jsou přímo či nepřímo ohroženi zvýšenou pravděpodobností vzniku a rozvoje sociálně-deviantního chování. Bude se jednat zejména o děti vyrůstající v nevyhovujících podmínkách, mladistvé pohybující se v závadových skupinách mládeže, ale i o osoby zabývající se prostitucí, užívající OPL, popřípadě osoby v minulosti soudně trestané.

Za účelem realizace sekundární prevence jsou zřizována krizová centra, popřípadě nízko prahové kluby. Další formou práce je depistáž ohrožených či kriminálně zasažených jedinců a cílená sociálně-psychologická intervence ve prospěch těchto osob. Významným prostředkem sekundární prevence je *streetwork*, tedy činnost osob přímo v „ulicích“ spočívající ve vyhledávání a pomoci ohroženým skupinám.

Terciární prevence je zaměřena především na předcházení kriminální recidivy u pachatele a viktimologické recidivy u oběti. Předpokládá tedy, že již ke spáchání činu došlo a že je třeba usilovat o to, aby k němu nedošlo opětovně.¹²³

Podstatným úkolem terciární prevence je činnost směřující k odstranění následků zejména na psychickém stavu oběti trestného činu. Je zřejmé, že právě u obětí mravnostní kriminality je zde prostor značný.

Způsoby práce terciární prevence se prolínají s těmi v rámci prevence sekundární. Tedy se bude jednat o činnost směřovanou k sociálně-psychologické terapii poskytované ze strany státu, ale především ze strany nestátních organizací působících v oblasti ochrany obětí trestné činnosti.

Významným prvkem terciární prevence je pak výstavba a provoz azylových domů, popřípadě domů chráněného bydlení, do kterých se oběť trestné činnosti může uchýlit zejména v situaci, kdy trestnou činnost spáchal někdo, kdo s obětí žije ve společné domácnosti, popřípadě spáchala-li ji osoba, které je znám obvyklý pobyt oběti, a hrozí opakování takového skutku.

¹²³SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. *Kriminologie*. Praha: WoltersKluwer, 2014, s. 162.

9.5. Ukotvení prevence kriminality v právním řádu České republiky

Jakákoliv činnost orgánů veřejné správy a organizací z veřejných prostředků financovaných, by měla být konána na základě zákona a pouze v jeho mezích. Toto se samozřejmě týká i činností zabývajících se prevencí kriminality.

V současné době neexistuje zvláštní právní úprava prevence kriminality – je obsažena ve velkém množství právních norem. Zde je vyjádřena buď explicitně, nebo ji lze dovodit výkladem dané právní normy.

9.5.1. Ústava ČR a Listina základních práv a svobod

Základy pro právní úpravu prevence kriminality můžeme nalézt v Ústavě ČR. Jedná se zejména o ustanovení čl. 2:

(1) Lid je zdrojem veškeré státní moci; vykonává ji prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní.

(2) Ústavní zákon může stanovit, kdy lid vykonává státní moc přímo.

(3) Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon.

(4) Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

Tento článek zakotvuje především suverenitu lidu a její výkon skrze orgány tradiční dělby moci, tedy moci zákonodárné, výkonné a soudní.

Suverenita lidu je omezena, a to (v pojetí osvícenské či racionalistické teorie, např. v intencích Hugo Grotia) přirozenými lidskými právy, kvůli jejichž zachování a garantování jsou vláda či stát relativně spontánně konstituovány. Deklarace nezávislosti říká, že „pokládáme za samozřejmé pravdy, že ... všichni lidé jsou... nadáni Stvořitelem vrozenými a nezcizitelnými právy, mezi něž patří právo na život, svobodu a budování osobního štěstí... k zajištění těchto práv se ustavují mezi lidmi vlády...“ Novější teoreticko-právní směry, zejména ty sociologického zaměření, nahrazují přirozenoprávní „omezení“ koncepcemi přijatelnosti práva pro obyvatele určité kulturní oblasti (doktrína extrémní nespravedlnosti zákona), v protikladu k pozitivistickému pojetí státem „nezávisle“ vytvářeného práva.

Relativismus těchto teorií ovšem v sobě nese určité nebezpečí svévole, kterému musí být trvale bráněno dodržováním základních principů.¹²⁴

K jistému omezení suverenity jedince dochází nejen v trestním řízení, ale i při aplikaci některých preventivních systémů, například kamer na veřejných místech, kdy tato omezení suverenity má ostře ohraničené limity stanovené zejména čl. 2 odst. 3 a 4 Ústavy.

Garance ochrany základních práv soudní mocí je zaručena čl. 4 Ústavy: *Základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci*. Musíme si uvědomit, že právo na bezpečí a ochranu majetku, jakož i ochranu fyzické integrity a soukromí jsou práva zaručená Listinou základních práv a svobod. A stát je povinen ze své podstaty tato práva garantovat a chránit.

K tomuto účelu slouží rovněž mechanismy spočívající v absolutně nezávislé soudní moci kodifikované v hlavě 4, a relativně nezávislém státním zastupitelství tak, jak Ústava garantuje v čl. 80.

Ústava sama v čl. 3 odkazuje na Listinu základních práv a svobod. V Listině pak jsou definována na jedné straně práva jedince tak, jak o nich hovoříme shora, ale i omezení státní moci tak, aby byla aplikována pouze na základě zákona, a v případě největších zásahů, jako je například zbavení osobní svobody, i pod kontrolou moci soudní.

Shrneme-li shora uvedené, můžeme konstatovat, že budeme-li Ústavu a Listinu vykládat extenzivně, tak právo na bezpečnost a ochranu je základním lidským právem, které je pod ochranou státu, a to nejen ve fázi represivní, ale zejména v době před spácháním společensky nežádoucího jednání, tedy preventivním působením v boji proti kriminalitě a sociálně patologickým jevům.

9.5.2. Zákonná úprava prevence kriminality

Ústava a Listina jsou základními zákony státu. Nemohou a ani nemají ty ambice definovat dopodrobna veškeré aspekty fungování lidské společnosti. Za tímto účelem jsou mocí zákonodárnou přijímány zákony, které v ústavních limitech tyto aspekty upravují.

Ve věci prevence kriminality můžeme za klíčovou normu považovat **zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky**, kdy

¹²⁴ SLÁDEČEK, V. a kol. *Ústava České republiky*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 24.

v § 12 jsou definovány základní oblasti činnosti **Ministerstva vnitra** takto: *Ministerstvo vnitra je ústředním orgánem státní správy pro vnitřní věci, zejména proveřejný pořádek a další věci vnitřního pořádku a bezpečnosti ve vymezeném rozsahu, včetně dohledu na bezpečnost a plynulost silničního provozu.*

Je zřejmé, že pod pojem správa vnitřního pořádku a bezpečnosti můžeme subsumovat i preventivní působení v této oblasti, tedy i prevenci kriminality.

Orgánem státní moci, který činnost shora uvedenou zajišťuje po výkonné stránce, je Policie ČR, jejíž činnost je upravena zákonem č. **273/2008 Sb., o Policii České republiky**. Dle § 2 zákona *policie slouží veřejnosti. Jejím úkolem je chránit bezpečnost osob a majetku a veřejný pořádek, předcházet trestné činnosti, plnit úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti svěřené jí zákony, přímo použitelnými předpisy Evropské unie nebo mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu.* V tomto ustanovení je explicitně uvedeno, že Policie ČR je právě tím orgánem, který má ve své přímé působnosti předcházení trestné činnosti.

Zákonné kompetence **Policie ČR** tímto nekončí. V § 17 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, je zakotven i úkol Policie ČR spočívající ve spolupráci s fyzickými a právníky osobami na výkonu činnosti v oblasti prevence kriminality a sociálně patologických jevů, vzdělávacích aktivit na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti, poskytování podpory, péče a pomoci obětem trestných činů, zmírňování následků trestných činů a na úseku prevence a řešení následků krizových situací a mimořádných událostí na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti. Dále je Policie ČR zavazována ke spolupráci s osobami pracujícími s pachateli trestných činů a osobami se sociálně patologickým nebo obdobným rizikovým způsobem chování, případně ke spolupráci s osobami vykonávajícími jinou činnost ve prospěch zajištění vnitřního pořádku a bezpečnosti.

Toto ustanovení je základem spolupráce, policie tedy sdílí odpovědnost za otázky vnitřní bezpečnosti i se subjekty nestátní sféry, obvykle ze sféry občanské společnosti, v některých případech i ze soukromé podnikající sféry v souladu s filosofií *communitypolicing*. Zákon vyjmenovává typické oblasti spolupráce s osobami, které jsou aktivní na poli prevence kriminality a prevence sociálně patologických jevů. Může jít o různá sdružení věnující se práci

s menšinami, se sociálně vyloučenými komunitami, s problémovou mládeží – typickým příkladem mohou být projekty policejních asistentů apod.¹²⁵

Rovněž **obecní policie** konstituovaná zákonem č. **553/1991 Sb., o obecní policii**, hraje výraznou roli při prevenci kriminality a sociálně patologických jevů. Základní úkoly obecní policie jsou uvedeny v § 2, patří mezi ně zejména to, že má přispívat k ochraně a bezpečnosti osob a majetku, dohlíží na dodržování pravidel občanského soužití, dohlíží na dodržování obecně závazných vyhlášek a nařízení obce, podílí se v rozsahu stanoveném tímto nebo zvláštním zákonem na dohledu na bezpečnost a plynulost provozu na pozemních komunikacích, podílí se na dodržování právních předpisů o ochraně veřejného pořádku a v rozsahu svých povinností a oprávnění stanovených tímto nebo zvláštním zákonem činí opatření k jeho obnovení, **podílí se na prevenci kriminality v obci** či odhaluje přestupky, jejichž projednávání je v působnosti obce.

Hovoříme-li o obecní policii, nelze pominout činnost samosprávných celků, zejména obcí. Ze zákona č. **128/2000 Sb., o obcích**, plynou oprávnění obce k vydávání obecně závazných vyhlášek, které mohou za určitých okolností působit na snížení zejména sociálně patologických jevů, kdy se může jednat zejména o vyhlášky směřující k ochraně veřejného pořádku, zákazu konzumace alkoholu na veřejnosti apod. Dalším výlučným právem zastupitelstva obce je zřízení obecní policie, což jak plyne shora, je významný aspekt prevence kriminality.

Budeme-li se zabývat terciární prevencí, je podstatnou právní normou **zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů**. Uvedený zákon nejen že implementuje do právního řádu ČR standardy Evropského společenství týkající se ochrany obětí trestných činů, ale zajišťuje i péči o oběti po stránce terapeutické, a to nejen ze strany státní moci, ale i ze strany certifikovaných subjektů zapsaných v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů.

Rovněž zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, garantuje poskytování právní pomoci a informací o probíhajícím trestním řízení tak, aby byla oběť jednak informována o svých právech, ale i tak, aby měla možnost přijímat příslušná opatření k zajištění své bezpečnosti, zejména v okamžiku propuštění pachatele skutku z výkonu trestu odnětí svobody nebo vazby.

¹²⁵VANGELI, B. *Zákon o Policii České republiky*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 80.

Další podstatnou právní normou je **zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník**, a **zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním**. Obě tyto právní normy jsou základním pramenem práva pro trestní řízení, tedy zákonem upravený proces zjišťování, odhalování, vyšetřování a soudní řízení ve věcech trestných činů, včetně trestů a trestních opatření, jakož i definování jednání, která budou ze strany státní moci považovány za trestné. Již existence obou norem sama o sobě by měla působit preventivně na potenciální pachatele a od páchání trestné činnosti je odrazovat. Rovněž zakotvují nezcizitelná práva poškozeného do celého procesu zasahovat a ovlivňovat ho.

Budeme-li příkladmo hovořit o konkrétních ustanoveních, která je možno považovat za preventivní, bude se v případě trestního zákoníku jednat o § 39 odst. 1, věta poslední, ze které plyne, že soud při ukládání trestu přihlédne také k účinkům a důsledkům, které lze očekávat od trestu pro budoucí život pachatele. Zde lze vysledovat akcent možnosti převýchovy působením penologických institucí. Významná jsou rovněž ustanovení o dohledu, který spočívá v pravidelném osobním kontaktu pachatele s úředníkem Probační a mediační služby, ve spolupráci při vytváření a realizaci probačního plánu dohledu a v kontrole dodržování podmínek uložených pachateli soudem nebo vyplývajících ze zákona.

Preventivně může působit i uložení některých druhů trestů, například zákaz pobytu, zákaz činnosti či zákaz chovu zvířat, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, popřípadě trest vyhoštění uplatňovaný vůči pachatelům-cizincům.

Rovněž významný efekt na prevenci kriminality mohou mít ochranná opatření uložená dle trestního zákoníku, zejména ochranná opatření spočívající v zabránění potenciálně nebezpečné věci či v detenci trestně neodpovědných osob-pachatelů trestné činnosti.

Z hlediska trestního řádu je možno za preventivní opatření ve vztahu ke kriminalitě považovat zejména ustanovení oddílu 7, kde jsou definovány mimo jiné pojmy *osoba* a *práva poškozeného* a zajištění nároku na náhradu škody, která mu trestným činem vznikla.

Dále je možno uvést ustanovení § 67 písm. c), tedy ustanovení o předstižné vazbě, kdy jedním z vazebních důvodů je, že hrozí, že pachatel bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil. A dále se bude jednat o oddíl 8, kde jsou definována předběžná opatření zajišťující odrazení pachatele od pokračování trestné činnosti na straně jedné a ochranu

poškozeného, potažmo celé společnosti, před působením pachatele na straně druhé. Předběžná opatření jsou:

- zákaz styku s poškozeným, s osobami jemu blízkými nebo s jinými osobami, zejména se svědky,
- zákaz vstoupit do společného obydlí obývaného s poškozeným a do jeho bezprostředního okolí a zdržovat se v takovém obydlí,
- zákaz návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami,
- zákaz zdržovat se na konkrétně vymezeném místě,
- zákaz vycestování do zahraničí,
- zákaz držet a přechovávat věci, které mohou sloužit k páčání trestné činnosti,
- zákaz užívat, držet nebo přechovávat alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky,
- zákaz hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek,
- zákaz výkonu konkrétně vymezené činnosti, jejíž povaha umožňuje opakování nebo pokračování v trestné činnosti.

Není sporu o tom, že předběžná opatření jsou významným prvkem prevence kriminality u pachatelů, proti nimž je vedeno trestní řízení. Z hlediska práva se nabízí otázka, zdámožnost státního zástupce uložit poměrně významné omezení osobních práv člověka, který je z pohledu práva nevinný, není za hranou ústavnosti a neměl-li by o těchto opatřeních rozhodovat soud.

Na druhé straně je nutno sledovat účel těchto opatření, kdy se dle Šámala *předběžná opatření* uplatňují již v průběhu trestního řízení (a nikoli až po jeho pravomocném skončení), je-li naléhavá potřeba chránit zejména poškozeného (oběť trestného činu) a jemu blízké osoby nebo potřeba chránit společnost. Tato potřeba se objevuje zejména v souvislosti s tzv. domácím násilím nebo nebezpečným pronásledováním („stalking“ – slídivé a značně obtěžující pronásledování oběti). Může jít i o specifickou formu trestné činnosti vázanou na sportovní utkání nebo zábavní centra, např. o návštěvu sportovních stadionů nebo restauračních a jiných zařízení, v nichž došlo k závažné nebo opakované trestné činnosti. Včasná a účinná reakce na jednoznačně vymezené potenciální i skutečné kriminogenní faktory, včetně přerušení podstatných vazeb mezi obviněným a jeho obětí nebo určitým prostředím, je v takových případech velice potřebné a žádoucí v zájmu individuální i generální prevence.¹²⁶

¹²⁶ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I, II, III*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1238.

Při komparaci obou společenských zájmů shora uvedených, je třeba konstatovat, že zájem na ochraně oběti je pravděpodobně větší, zejména v případech, kdy je s vyšší mírou pravděpodobnosti odůvodněn závěr, že pachatel se daného skutku opravdu dopustil.

Další významný institut prevence kriminality je možnost orgánů činných v trestním řízení utajit identitu svědka, který by případným svědectvím mohl být ohrožen na životě či zdraví,
a dále ustanovení umožňující orgánům činným v trestním řízení informovat svědka o nebezpečném obviněném a odsouzeném, jestliže by svědek mohl být takovouto osobou ohrožen.

Další z hlediska prevence kriminality podstatnou právní normou je zákon **č.218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže**. Jedná se o právní normu, která určuje podmínky trestní odpovědnosti toho, kdo v době spáchání činu nepřekročil osmnáctý rok věku. Velký důraz klade tento zákon na preventivní a resocializační mechanismy, jež mají zajistit nápravu a zdravý duševní a sociální vývoj dětí a mládeže, které se dopustily trestného činu, v tomto zákoně označovaného jako provinění. Již sama eufemizace pojmosloví trestního práva má snížit stigmatizaci dotčeného pachatele.

Rovněž trestání dle zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, má spíše charakter opatření nápravných, tedy i preventivních, s důrazem na výchovu delikventa a dokončení jeho vzdělávacího procesu přípravy na povolání.

K tomuto cíli vedou zejména **výchovná opatření**, kterými jsou:

- a) dohled probačního úředníka,
- b) probační program,
- c) výchovné povinnosti,
- d) výchovná omezení,
- e) napomenutí s výstrahou,

dále **výchovná omezení**, která směřují k tomu, aby dotyčný:

- a) nenavštěvoval určité akce, zařízení nebo jiné pro mladistvého nevhodné prostředí,
- b) nestýkal se s určitými osobami,

- c) nezdržoval se na určitém místě,
- d) neprechovával předměty, které by mohly sloužit k páčání dalších provinění,
- e) neužíval návykové látky,
- f) neúčastnil se hazardních her, sázek a hraní na výherních hracích přístrojích,
- g) neměnil bez předchozího ohlášení probačnímu úředníkovi místo svého pobytu,
- h) neměnil bez předchozího oznámení probačnímu úředníkovi bezdůvodně svoje zaměstnání,

a až v krajním případě **opatření trestní**, která jsou v podstatě shodná s tresty dle trestního zákoníku. Mladistvému ovšem nelze uložit trest domácího vězení, propadnutí majetku nebo zákaz pobytu.

V oddíle 6. je pak kodifikována ochrana soukromí a identity mladistvého. Nikdo nesmí jakýmkoli způsobem zveřejnit žádnou informaci, ve které je uvedeno jméno, popřípadě jména, a příjmení mladistvého, nebo která obsahuje informace, které by umožnily tohoto mladistvého identifikovat.

Systém soudnictví ve věcech mládeže přistupuje k řešení trestné činnosti mladistvých v širokém kontextu všech jejich morálních a společenských aspektů. V rovině právně filosofické a koncepční přitom neklade důraz ani tak na potrestání mladistvých provinilců, jako nahlédání způsobů, jak jim umožnit života uplatnění v určité komunitě, jak na ně výchovně působit a vést je ke změně životních postojů, jak je chránit před škodlivými vlivy, jak odstranit konfliktní stavy spojené se stíhanou trestnou činností a jak předcházet její recidivě. Soustředuje se proto na nápravu způsobených nespravedlností, na motivaci mladistvých k životu v souladu se zákonem, na objasnění a řešení příčin jejich trestné činnosti, na vytváření podmínek pro jejich další zdravý rozvoj, na odčinění způsobených škod a na kroky směřující k obnovení narušeného nebo ohroženého systému chráněných hodnot a sociálních vztahů. Zvláštní význam přitom přikládá mechanismům a procesům, v jejichž rámci jsou mladiství vedeni jak k uvědomění si viny a důsledků z ní vyplývajících, tak k pochopení svých činů ve všech jejich eticko-sociálních souvislostech a k vyvození konkrétní osobní odpovědnosti za nápravu způsobené újmy a za přizpůsobení svého chování obecně uznávaným normám. V trestním procesu proto tento systém počítá nejen s aktivní rolí mladistvých, ale i poškozených a široké škály dalších dotčených subjektů. V tomto smyslu je výkon trestní spravedlnosti v trestních

věcech mladistvých velice otevřený a mnohem bližší subjektivním pocitům dotčených osob, včetně samotných mladistvých, než je tomu v trestních věcech dospělých.¹²⁷

Jak bylo uvedeno v úvodu kapitoly, neexistuje speciální právní norma, která by řešila prevenci kriminality. Tato problematika je fragmentována do mnoha předpisů zákonných i podzákonných, což je v celku v souladu s právní logikou, neboť každá z dotčených právních norem řeší prevenci kriminality po linii své základní právní úpravy.

¹²⁷ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 474.

10. METODY PREVENCE MRAVNOSTNÍ KRIMINALITY

10.1. Konkrétní metody prevence kriminality ve vztahu k oběti

V současné době se můžeme setkat s názory, že oběť trestného činu za jeho spáchání nemůže, bez ohledu na to, jak ne/zodpovědně se chová. Zejména u skutků se sexuálním podtextem jsou tyto názory poměrně rozšířené. Shora popsaná problematika viktimmnosti, Fattahova typologie oběti a jiné teoretické postuláty ovšem vědeckými metodami poměrně přesvědčivě prokazují, že chování oběti může mít podstatný vliv na to, stane-li se obětí či nikoli.

Místo a doba pohybu osoby je podstatným viktimmním faktorem. Ohrožené osoby, zejména ženy, by se neměly pohybovat o samotě v místech odlehlých, neosvětlených nebo místech, kde se kumulují kriminálně závadové osoby, kde je konzumován alkohol či OPL. Noční dobu můžeme rovněž označit jako rizikový faktor z hlediska mravnostní kriminality. Pohybuje-li se ohrožená osoba městem v nočních hodinách, měla by zvolit osvětlená místa se větším výskytem osob, pohybovat se v protisměru jízdy vozidel a v nejlepším případě s doprovodem. O cíli zvažované cesty by měla vyrozumět blízké osoby a spojit se s nimi po jeho dosažení.

Další rizikovou činností je autostop. Je třeba si uvědomit, že svezením zdarma riskujeme nebezpečí spočívající ve vydání se do moci cizího člověka ve velmi omezeném prostoru jedoucího automobilu.

Podstatným faktorem, který zvyšuje pravděpodobnost, že se osoba (zejména žena) stane obětí mravnostního trestného činu, je způsob oblékání. Je svobodnou volbou každého jedince, jaké oblečení zvolí, ale z kriminalistické praxe je zřejmé, že vyzývavé oblékání, které zvýrazňuje určité sexuální atributy, může být pro pachatele spouštěčem sexuální agresivity. Rovněž tak výrazné líčení, expozice šperků, popřípadě jiných exkluzivních věcí.

Edukace chování v rizikových situacích, jakož i informování o tom, že vlastní tělo je výlučným „vlastnictvím“ každé osoby a nikdo nemá právo dělat cokoli, co je prodanou osobu nepříjemné či obtěžující, by měla být nedílnou součástí školního vzdělávání. Dále je vhodné se v rámci mimoškolních aktivit vzdělávat v úpolových sportech či v sebeobraně. Bylo by naivní domnívat se, že dítě či žena po základním výcviku sebeobrany budou schopni ubránit se fyzicky zdatnějšímu muži, ale mohou si osvojit strategie a postupy, které jim umožní se

rizikové situaci buď úplně vyhnout, případně mohou úspěšně uplatnit některé sebeobrané techniky s využitím momentu překvapení. Rovněž se v takovýchto kurzech mohou seznámit s prostředky osobní ochrany a způsoby jejich využití v případě napadení. V neposlední řadě by v rámci takového kurzu měla být možnost seznámit se základy práva, konkrétně s právem na nutnou obranu, neboť právě neznalost ustanovení o nutné obraně může vést k rezignaci ženy na obranu samu. Naopak není jednoznačně vhodným opatřením pořízení střelné zbraně k osobní ochraně. Ze statistik je zřejmé, že osoba bez dostatečného profesionálního výcviku není schopna střelnou zbraň při obraně účinně použít, často dochází ke zranění napadeného nebo osob na útoku nezúčastněných.

10.2. Konkrétní metody prevence kriminality ve vztahu k pachateli

Ve vztahu k pachateli mravnostního deliktu jsou metody prevence značně omezené. Je nutno si uvědomit, že tyto osoby jednají převážně pudově, často pod vlivem alkoholu či OPL, bez rozmyslu či přípravy, popřípadě využívají nastalých okolností. Jedná se tedy o situace z hlediska prevence značně komplikované a nepředvídatelné.

Domníváme se tedy, že základem práce s potenciálním pachatelem musí být edukace, a to edukace od raného věku jak v rodinách, tak ve školských zařízeních. Tato by se měla orientovat třemi základními směry.

Jednak by mělo být jedinci vysvětleno, v čem spočívá normální sexuální chování, jak se chovat v navazování vztahů a v jejich průběhu.

Další směr by měl směřovat k informacím o možnostech obrany proti obtěžujícímu nebo neadekvátnímu jednání a v neposlední řadě by měl být mladý člověk citlivým způsobem zpraven o tom, že zpozoruje-li na sobě známky nějaké sexuální deviace či byť jen domnělé abnormality, není ostudou vyhledat odbornou pomoc, situaci zkonzultovat a případně se léčit.

Dalším prostředkem preventivní práce s pachatelem je monitorování a diagnostické působení na osoby, které se v minulosti sexuálně motivovaného činu dopustily. V případech mravnostní kriminality a sexuálních napadení zejména je recidiva častým jevem. Stát by měl mít, a v současné době i má, dostatečné mechanismy, aby osoby trpící sexuální deviací monitoroval a působil na ně pomocí preventivních či terapeutických programů. Popřípadě aby tyto osoby byly umístěny v detenčním zařízení tak, aby neohrožovaly společnost.

Potenciální pachatelé musí být stimulováni k tomu, aby se vyhýbali činnostem a místům zvyšujícím riziko spáchání mravnostního deliktu. Ví-li např. o sobě, že alkohol v něm vzbuzuje sexuální agresivitu, měl by se zdržet jeho požívání, je-li u osoby diagnostikována pedofilie, měl by vyhledávat zaměstnání, kde se nepracuje s dětmi a mládeží apod.

Je celá řada sexuálních delikventů, kteří díky odborné pomoci svoji deviaci zvládli, trestné činnosti se nedopouštějí a daří se jim zařadit zpět do běžného života.

10.3. Konkrétní metody prevence kriminality ve vztahu k sociálnímu prostředí

Kriminalita včetně té mravnostní do značné míry odráží stav společnosti. Ekonomická, kulturní, politická situace, stav občanské společnosti a sousedské sounáležitosti jsou podstatné faktory ovlivňující páchaní trestné činnosti.

Pro prevenci kriminality je podstatným faktorem sociální kontrola okolí. Pokud má společnost fungovat, musí mít vybudované mechanismy, kterými své členy přinutí ke konformitě se sociálními normami. Základní kontrolní mechanismy mohou být dvojího druhu: vnitřní kontrola (aktér kontroluje sám sebe) a vnější kontrola (aktér je kontrolován okolím). Tyto dva druhy kontroly mají tendenci působit simultánně. Vnitřní kontrola ovšem může existovat jen u toho, kdo má vytvořeny individuální kodexy příslušného chování.¹²⁸

Společnosti konzistentní, složené ze vzdělaných, spolupracujících občanů, budou čelit podstatně nižší míře kriminality než společnosti rozdělené, anonymní, nespolečující. Podstatným faktorem uvedené teze, je bdělost, nebo naopak lhostejnost k dění v okolí. Ochota zakročit v případě, jsem-li svědkem trestného činu, i když se mě přímo nedotýká, je signifikantním znakem zdravě strukturované osobnosti jedince i společnosti jako celku. Ve společnostech nekonzistentních je typickým znakem lhostejnost a přehlížení sociálně patologických jevů v okolí. Není nutné bez rozmyslu vstupovat do soukromí jiných osob, ale je důležité se v případě zaznamenání nestandardního chování domnělé oběti citlivě zeptat, zda se jí neděje něco zlého, a nabídnout pomoc.

V případě výskytu nebezpečí dané komunitě, které může spočívat příkladmo ve zvýšeném nápadu vloupání do objektů, sexuálních útoku apod., je vhodné nespoléhat pouze na

¹²⁸MŮHLPACHR, P. *Sociální patologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001, s. 7–8.

orgány státní moci, ale spolupracovat s Policií ČR či obecní policií (je-li v místě zřízena), organizovat občanské hlídky, které budou v exponovaných místech a časech provádět dozor apod. Tato činnost neslouží k zadržení pachatelů či suplování činnosti policie, ale jedná se o prevenci – je to sdělení potenciálním pachatelům i občanům, že naše bezpečnost nám není lhostejná.

V konzistentní a zdravé společnosti rovněž bude podstatně menším problémem latence mravnostní kriminality způsobená nízkou ochotou obětí takovýto skutek oznámit v obavě z reakce okolí. Dává-li společnost dostatečným způsobem najevo, že si je jako celek vědomá limitů správného a chtěného chování a odsuzuje pachatele, nikoli oběť, ochota oběti oznámit mravnostní delikty a aktivně se účastnit procesu trestního řízení, bude podstatně větší.

Již jsme uvedli, že základem fungující společnosti ve vztahu k prevenci kriminality je konzistentní a vzdělaná společnost. Učení žádoucích způsobů jednání musí probíhat jak v rodinách, tak v průběhu celé školní docházky. V procesu socializace sociálně vyloučených osob mohou podstatně pomoci asistenti prevence kriminality. Jedná se o osoby hrazené z veřejných prostředků, mnohdy prostředků dotačních. Tyto osoby pocházející právě z vyloučené komunity působí jako prostředníci mezi veřejnou mocí a lidmi sociálně vyloučenými. Zejména v případě romské populace ve vyloučených lokalitách se tento model značně osvědčil a vedl ke snížení kriminální činnosti v romských komunitách a k většímu pochopení romské komunity jako sociálního celku.

Co se týče konzistentnosti společnosti, tak je možno konstatovat, že sídla s menším počtem obyvatel a sídla, kde jsou umístěny převážně rodinné domy, jsou soudržnější a z hlediska kriminality i bezpečnější než sídla velká s převahou bytových domů. Rovněž je podstatné, jaká je fluktuace obyvatel v místě. Tam, kde se lidé zdržují po celý svůj život a nemigrují, je nižší míra kriminality a větší sociální soudržnost oproti místům, kde je migrace osob značná a sociální vazby nulové.

10.4. Metody prevence kriminality ve vztahu k urbanistickému uspořádání sídel

Vzhledem ke shora uvedenému se v této kapitole nebudeme zabývat samostatně prevencí ve venkovských sídlech, a to jednak proto, že míra mravnostní kriminality je zde nízká, a jednak proto, že východiska a postupy níže uvedené lze úspěšně aplikovat ve většině i na sídla venkovská.

Kamerové systémy jsou významným pomocníkem ochrany bezpečnosti osob a veřejného pořádku. Jejich obsluhu musí provádět orgány Policie ČR, popřípadě policie obecní a musí být zajištěno, že data z těchto systémů neuniknou mimo okruh oprávněných osob. Měly by být umístěny zejména na veřejných prostranstvích s velkým pohybem osob, na místech, kde se zdržují osoby kriminálně závadové, popř. na místech, kde má municipalita umístěny objekty zvláštní hodnoty, které zasluhují ochranu.

Nedílnou součástí kamerového systému musí být operativní vytěžování v reálném čase, na které budou navázány síly a prostředky schopné zasáhnout v případě zaznamenání trestného činu nebo jiného sociálně patologického jednání.

Dalším důležitým opatřením je **fyzická kontrola míst s kumulací osob narušujících veřejný pořádek nebo osob kriminálně závadových**. Každé větší sídlo má místa, kde se scházejí osoby, které narušují veřejný pořádek a obživu si obstarávají žebráním nebo trestnou činností. Policie ČR a obecní policie v daném místě je s těmito místy obeznámena a zaměřuje na ně svoji hlídkovou a kontrolní činnost. Preventivní účinek spočívá zejména ve skutečnosti, že potenciální pachatelé jsou si vědomi toho, že jsou pod kontrolou, že je známa a zaznamenána jejich totožnost a v případě kriminálního, popřípadě jiného závadového jednání budou s vyšší mírou pravděpodobnosti odhaleni. Dalším podstatným aspektem je fakt, že častý zájem ze strany Policie ČR a policie obecní tyto osoby z daného místa vytlačí a rozptýlí po aglomeraci.

Stavebně-technická opatření prováděná v rámci veřejného prostoru mohou podstatně zvýšit jejich bezpečnost. Jedná se o celou řadu opatření, např. údržba veřejné zeleně tak, aby byla zpřehledněna místa zelených ploch nebo umístění dostatečně výkonného veřejného osvětlení. Dalším prvkem zvyšujícím bezpečnost ve větších městech mohou být vhodně umístěné nouzové hlásiče.

11. VYHODNOCENÍ A ROZBOR VYTYČENÝCH HYPOTÉZ

V úvodu této práce si autor vytýčil několik hypotéz, které chtěl studiem rozsáhlých materiálů potvrdit, či vyvrátit. Při definování těchto hypotéz byl brán v potaz jak trestně právní aspekt zkoumané problematiky, tak aspekt kriminologický a přihlédnuto bylo i k aplikační praxi zkoumaného jevu.

11.1. Hypotéza A

Hypotéza A byla definována následujícím způsobem:

Pozitivní hmotně právní úprava v trestním právu ČR ve vztahu k mravnostním trestným činům je dostatečná, není potřeba jí v současné době měnit nebo doplňovat.

Tato hypotéza **byla potvrzena**. Trestní zákoník i díky tomu, že byl přijat před relativně krátkou dobou v roce 2009, obsahuje hmotně právní úpravu všech druhů jednání definovaných jako mravnostní kriminalita, kdy zájmy ohrožené těmito druhy jednání zasluhují trestně právní ochranu ze strany státu. V případě trestního zákoníku odvedl zákonodárce precizní práci a nebylo zjištěno společensky nebezpečné jednání mravnostního charakteru, jehož úprava by v trestním zákoníku absentovala.

11.2. Hypotéza B

Hypotéza B byla definována následujícím způsobem:

Mravnostní kriminalita v ČR nevykazuje v průběhu času zjevný nárůst nebo pokles, její hladina, jakož i hladina objasněnosti jsou stabilizovány.

Tato hypotéza autora **byla potvrzena**. Mravnostní kriminalita jako celek, ani míra její objasněnosti nezaznamenávají výrazných výkyvů. Dílčí výkyvy nápadu této trestné činnosti, které jsou popsány shora, např. u trestných činů soulož mezi příbuznými a kuplířství, jsou pravděpodobně způsobeny působením individuálních faktorů a nelze je považovat za výkyvy značící nějaký trend.

Co se v čase mění podstatně a na co bude nezbytné reagovat přijetím vhodných strategií, je způsob páchaní mravnostní kriminality. Tzv. „pouliční kriminalita“ vykazuje pokles, a naopak kriminalita páchaná pomocí sítě Internet značný nárůst. Tato skutečnost je dána větším komfortem ze strany pachatelů, který je kombinován s pocitem nepolapitelnosti v anonymním prostředí internetu.

11.3. Hypotéza C

Hypotéza C byla definována následujícím způsobem:

Prevence mravnostní kriminality v ČR je na úrovni vyspělých států demokratického světa, i přes tuto skutečnost lze nalézt oblasti, kde by mohlo dojít k dílčímu zlepšení.

Tato hypotéza autora byla **potvrzena částečně**. Prevenci kriminality je v České republice věnována značná pozornost, a to jak na úrovni centrální, tak na úrovni místní. Ze strany státu i Evropské unie je tato činnost saturována dostatečným množstvím finančních prostředků. Co považujeme za poněkud problematické, je roztržštěnost subjektů zabývajících se prevencí kriminality, zejména ve fázi terciární péče o oběti trestných činů, kdy počet pomáhajících subjektů je značný a koordinace jejich činnosti minimální. Rovněž existují obavy, že řada nestátních organizací se touto činností zabývá především za účelem dosažení zisku, a nikoli s primární pohnutkou pomoci poškozeným.

Jako v každém oboru lidské činnosti je i v oblasti prevence kriminality stále co zlepšovat. Česká republika nemá vytvořený systém péče o osoby propuštěné z výkonu trestu, tyto osoby jsou vráceny do civilního života obvykle bez prostředků, s dluhy za výkon trestu odnětí svobody a bez adekvátní možnosti ubytování a zaměstnání, což tyto osoby často přivede zpátky na kriminální dráhu.

Další rezervy je nutno spatřovat ve výchově a vzdělávání. Stát jen těžko může ovlivnit výchovu v rodinách, ale vzdělání v oblasti základů práva směřující k zdravému vývoji osobnosti a sexuality jedince by mělo být nedílnou součástí školních osnov tak, aby si mládež své představy o sexuálním životě nemusela definovat např. na základě snadno dostupných pornografických děl.

Rovněž povědomí o občanských aktivitách směřujících k prevenci kriminality, např. o shora popisovaných občanských hlídkách, je nízké, stejně jako ochota obyvatel se takovéto činnosti účastnit. Pro zlepšení tohoto aspektu neexistuje snadný recept, jedná se o proces dlouhodobý a multifaktoriální.

11.4. Hypotéza D

Hypotéza D byla definována následujícím způsobem:

ČR v současné době nepotřebuje zvláštní zákonnou úpravu prevence kriminality v samostatném právním předpise.

Tato hypotéza autora byla **potvrzena**. Analýzou právních předpisů bylo zjištěno, že prevence kriminality je přímo či nepřímo obsažena v mnoho předpisech právního řádu České republiky. Je pravdou, že neexistuje jedna právní norma, která by problematiku prevence kriminality upravovala jako *lex specialis*, ale tato skutečnost není dána nedokonalostí právního systému, ale spíše tím, že každá právní norma, která se prevencí kriminality zabývá, tuto otázku pojala z hlediska svého primárního významu. Zatímco zákon o Policii ČR či zákon o obecní policii se prevencí kriminality věnuje ve světle možností represivních ozbrojených sborů včetně možností využití evidenčních a analytických systémů, tak trestní zákoník a trestní řád se dané problematice věnují z hlediska dosažení účelu trestního řízení. Zákon o obětech trestných činů pak řeší preventivní aktivity z pohledu ochrany oběti trestného činu a zákon o obcích z hlediska ochrany zájmů samosprávy.

Analýzou podkladů této práce nebylo zjištěno, že by českému právnímu řádu chyběla jednotná právní úprava prevence kriminality, ani nebylo zjištěno, že by absentovala nějaká zásadní úprava dílčí. Rezervy na poli prevence byly spíše zjištěny v chování společnosti jako takové než v právním řádu.

ZÁVĚR

Jako autor této práce si s vědomím zásady *nemo iudex in causa sua* dovolím konstatovat, že cílů, které byly na počátku stanoveny, se podařilo dosáhnout. V práci se snoubí teze a východiska teoretická s analýzou a vyhodnocením prvků zcela praktických. Syntézou obojího dospěl autor nejen k definování praktických doporučení ve věci zkoumaného jevu, ale i k vyhodnocení vytyčených hypotéz tak, jak je uvedeno v kapitole jedenácté a dále hodnoceno níže.

Koncepce práce a její logická stavba poskytuje ucelený pohled na zkoumanou problematiku. V první části je historický exkurz do problematiky mravnostní kriminality a opatření, která si kladou za cíl mravnostní kriminalitě bránit. V další části jsou velmi podrobně definovány pojmy mravnost a kriminalita. Autor vycházel z premisy, že pouze a pregnantní definice a pochopení základních pojmů je cestou k přijetí relevantních závěrů v humanitních vědách.

Následující část práce je věnována popisu jednotlivých trestných činů, které jsou z hlediska současného trestního práva považovány za trestné činy mravnostní. Tento výčet je rozšířen o trestné činy, které dle autora s mravnostní kriminalitou rovněž souvisí. Popis byl doplněn statistickými daty dynamiky jednotlivých trestných činů a strukturou pachatelů, kteří se jich dopouštějí.

Poslední třetina práce je věnována pachateli, oběti a jejich vzájemnému vztahu, jakož i prevenci kriminality jako takové, s konkrétními možnostmi prevence kriminality mravnostní.

V průběhu zpracování práce došlo k celosvětové pandemii epidemie COVID-19, a až dosud není možno činit relevantní závěry, bylo dle názoru autora ku prospěchu práce doplnit ji o kapitolu, ve které se autor pokusil alespoň nastínit možné dopady pandemie na dynamiku mravnostní kriminality. Bylo by dále vhodné vztah dynamiky kriminality a pandemie COVID-19 zpracovat s odstupem času v samostatné práci.

V úvodu práce byly vytyčeny čtyři hypotézy autora, k jejichž potvrzení, nebo vyvrácení směřoval autor při sumarizaci dat, studiu podkladů a v neposlední řadě při zpracování této práce. Tři z těchto hypotéz byly potvrzeny zcela, jedna byla potvrzena částečně tak, jak je uvedeno v 11. kapitole práce.

Je postaveno na jisto, že kriminalita, kterou dnešní kriminologie a trestně právní věda označuje za kriminalitu mravnostní, je stará jako lidstvo samo. Stejně tak je stará i snaha lidské společnosti těmto jevům čelit a postihovat je. V současné době v důsledku rozvoje informačních technologií, zvýšené mobility osob a v neposlední řadě s pozvolným rozpadem sociálních vazeb, které bychom mohli označit jako tradiční, dochází k proměnám nejen kriminality mravnostní, ale kriminality jako takové. Jak již bylo psáno v úvodu, vždy bude levnější a společensky více žádoucí sociálně patologickým jevům předcházet než čelit jejich následkům. Snad k tomuto směřování přispěje nepatrným dílem i tato práce.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použité literatury

BARTÍKOVÁ, H., CÍLEK, R. *Velké zločiny české*. Český Těšín: Agave, 2002. ISBN 80 86160-47-5.

BLÁHA, R. *Trestněprávní aspekty prostituce v České republice*. 1. vyd. Praha: LexisNexisCZ, 2008. ISBN 978-80-86920-29-0.

BLATNÍKOVÁ, Š. *Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. ISBN 978-80-7338-091-5.

BLATNÍKOVÁ Š., FARIDOVÁ, P., ZEMAN, P. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014, ISBN 978-80-7338-143-1.

BOURKE, J. *Znásilnění: dějiny od roku 1860 do současnosti*. Praha: Mladá fronta, 2010. ISBN 978-80-204-1984-2.

ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998 ISBN 80-85858-70-3.

ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2009, 439 s. ISBN 978-80-7380-213-4.

ČÍRTKOVÁ, L. VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.

DIANIŠKA, G. a kol. *Kriminológia*. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2009. ISBN 978-80-7380-198-4.

DIANIŠKA, G. a kol. *Kriminológia*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2016. ISBN 978-80-7380-620-0.

FRANCEK, J. *Zločin a trest v českých dějinách*, 3. vyd. Praha: Rybka Publisher, 2007. ISBN 978-80-86182-68-1.

FRYŠTÁK, M. *Trestní právo hmotné – zvláštní část*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Ostrava: KeyPublishing, 2009. ISBN 978-80-7418-040-8.

GÖDTEL, R. *Sexualita a násilí*. Praha: Český spisovatel, a. s., 1994. ISBN 80-202-0512-8.

GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 4.vyd. Praha: WoltersKluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-614-3.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.

HAVRÁNEK, J. a kol. *Teorie práva*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998. ISBN 80-210-1791-0.

HENDRYCH, D. a kol. *Právníký slovník*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1.

HOLCR, K. *Kriminologie*. 1. vyd. Praha: Leges, 2009, ISBN 978-80-87212-27-1.

CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Nakladatelství Portál, s. r. o., 2003. ISBN 80-7178-739-6.

CHMELÍK, J.. *Trestní právo hmotné – zvláštní část: s aplikačními příklady*. Praha: Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-820-8.

CHMELÍK, J., NOVOTNÝ, F., STOČESOVÁ, S. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2016. ISBN 978-80-7380-583-8.

JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-807502-263-376.

KAISER, G. *Kriminologie. EinLehrbuch*. Heidelberg: C. F. Miller Verlag, 1996. ISBN 3-8114-6096-X.

KINCL, J., URFUS, V. *Římské právo*. Praha: Panorama, 1990. ISBN 80-7038-134-5.

KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1.

KLÍMA, K. *Ústavní právo*. 4. rozšířené vyd., Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, ISBN 978-80-7380-261-5

KOVÁŘ. P. *Sexuální agrese znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008, ISBN 978-80-7345-161-5.

LEWINSOHN, R., *Světové dějiny sexuality*. Praha: Naše vojsko, 1992. ISBN 80-206-0071-X.

MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva I*. Praha: Themis, 1997. ISBN 80-85821-52-4.

MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II*. Praha: Themis, 1999. ISBN 80-902670-0-9.

MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK J. *Kriminalistika*. Praha: C.H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-362-0.

MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK J. *Kriminalistika*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-878-9.

MÜHLPACHR, P. *Sociální patologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001. ISBN 978-80-2102-511-5.

NOVOTNÝ, O. *Kriminologie*. 3. vyd. Praha: WoltersKluwer, 2008. ISBN 978-80-7357-377-5.

NOVOTNÝ, O. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2.

NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Základy kriminologie*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 80-7357-026-2.

PAVLÍČEK, V. a kol. *Ústavní právo a státověda, II. díl. Ústavní právo České republiky*. 1. vyd. Praha: Leges, 2011. 345 s. ISBN 978-80-87212-90-5.

PORADA, V. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2007. ISBN 978-80-7380042-0.

SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. *Kriminologie*. Praha: WoltersKluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-614-3.

SLÁDEČEK, V. a kol. *Ústava České republiky*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-590-9.

STRAUS, J. *Kriminalistická metodika*. 2. rozšířené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2008. ISBN 978-80-7380124-3

SVATOŠ, R. *Kriminologie*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2012. ISBN 978-80-7380-389-6.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vyd. Praha: WoltersKluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I., II., III.* 7. vyd., Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-465-0.

ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-650-9.

TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-24729-824.

TOMÁŠEK, M., TÝČ, V. *Právo Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, ISBN 978-80-87576-53-3.

VANGELI, B. *Zákon o Policii České republiky*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-807-4005-435.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie pro obor speciální pedagogika a vychovatelství*. Liberec: TÚ Liberec, 2008. ISBN 978-80-7372-306-4.

VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2.

VLČEK, E. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. nezměněné vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 80-210-4056-4.

VOKÁL, R. *Sociálně patologické a právní důsledky prostituce, Bakalářská práce*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2005.

WEISS, P. a kol. *Sexuologie*. Praha: GradaPublishing, a. s., 2010. ISBN 978-80-247-2492-8.

Bible svatá, podle posledního vydání Kralického z roku 1613, Praha: 1904.

Seznam použitých právních předpisů a mezinárodních smluv

ČESKO. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

ČESKO. Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

ČESKO. Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

ČESKO. Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

ČESKO. Zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti.

EU. Směrnice Evropského parlamentu a rady 2011/92/EU.

EU. Smlouva o fungování EU.

RADA EVROPY. Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí – Istanbulská úmluva.

RADA EVROPY. Úmluva o počítačové kriminalitě.

OSN. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.

OSN. Všeobecná deklarace lidských práv.

OSN. Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s osobami, zejména ženami a dětmi doplňující Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu

OSN. Úmluva o právech dítěte.

OSN. Opční protokol k úmluvě o právech dítěte proti prodeji dětí.

OSN. Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu.

Seznam použitých internetových zdrojů

BAMBUŠKOVÁ, V. a kol. *Zákon trestní zákoník –judikatorní komentář*. Ostrava: CODEXIS publishing, 2019. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

Český statistický úřad. *Statistika kriminality*. [online].© 2021[Cit. 27. 2.2021].Dostupné na: <https://www.czso.cz/documents/10180>

Policie ČR. *Statistické přehledy*. [online].© 2021[Cit. 27.2.2021].Dostupné na: <https://www.policie.cz/stistiky-kriminalita.aspx>

Policie ČR. *Mapa kriminality*. [online].© OpenStreetMap contributors[Cit. 25. 5.2021].Dostupné na: <https://kriminalita.policie.cz>

CIPROVÁ, K. a kol. *Pod hladinou. Fakta a mýty o znásilnění*[online].© Gender Studies, o. p. s., 2010. [Cit. 20.3.2021]. Dostupné na:https://www.feminismus.cz/download/publikace_final_pdf.pdf

www.zakonyprolidi.cz

Mravnostní kriminalita a její prevence

Abstrakt:

Tato diplomová práce se zabývá mravnostní kriminalitou a její prevencí. V první části jsou uvedena teoretická východiska s historickým exkursem do zkoumané problematiky, rozšířeným o historické pojetí mravnosti a morálky. V další části práce jsou popsány právní normy mravnostní kriminalitu upravující, a to jak vnitrostátní normy trestního práva ČR, tak i normy práva mezinárodního smluvního a práva Evropské unie. Velká pozornost je věnována rozboru jednotlivých skutkových podstat trestných činů, které je možno kvalifikovat jako trestné činy mravnostní, vyhodnocení statistických dat a návrhu konkrétních opatření prevence mravnostní kriminality. Rovněž je v práci zpracována velmi podrobně otázka oběti a pachatele trestné činnosti, se zaměřením na oběť a pachatele kriminality mravnostní.

Klíčová slova:

Mravnostní kriminalita, prevence, oběti a pachatelé.

Sexual Crimes and Their Prevention

Abstract:

The submitted diploma thesis deals with sexual offences and their prevention. At the beginning of the thesis, a theoretical basis and a historical overview of the subject are mentioned. The topic is enlarged on various approaches to ethics and morals in history. Subsequently a legal regulation of these criminal offences is described, not only the Czech criminal law, but also the international law and EU legislation. A significant attention is given to the analysis of the elements of sexual crimes, as well as to a statistical data analysis and suggested prevention measures. The thesis also gives a detailed description of types of victims and perpetrators, especially of the ones who are involved in aforementioned crimes.

Keywords:

Sexual crimes, prevention, victims and perpetrators.